

RESEPTIO ¹/₀₅

KIRKON ULKOASIAIN OSASTON TEOLOGISTEN ASIAIN TIEDOTUSLEHTI

God, in your grace,
transform the world

**World Council of Churches
9th Assembly**

*14-23 February 2006
Porto Alegre, Brazil*

1. Katsauksia kirkkojen välisiin suhteisiin

Archbishop Jukka Paarma: Greeting to His Holiness Pope John Paul II, January 15, 2005	3
Address of John Paul II to the Finnish ecumenical delegation on the occasion of the feast of Saint Henrik	5
Arkkiepiiskoppa Jukka Paarma: Johannes Paavali II – Kristuksen palvelijoiden palvelija. Muistokirjoitus 2.4.2005	6
Risto Cantell: Kolmen kirkon ekumeeninen vierailu Roomaan	8
Juhani Forsberg: Luther und Finnland – Damals und heute	12
Matti Repo: Tahdonvapauden kysymyksiä teologisessa antropologiassa. Johdannoksi oppikeskusteluun Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa	23
Pekka Yrjänä Hiltunen: Porvoon kirkkoyhteisön suuntaviivat uskontojen väliseen kohtaamiseen	29

2. Kirkkojen maailmanneuvosto matkalla Porto Alegreen

Mari Kinnunen: Syvempää luottamusta ja sitoutuneisuutta valmistelemissa	35
Aaro Rytönen: Uusi askel kohti ekumeenisen liikkeen uudelleenmuotoutumista?	42
Sylvia Raulo: Hararesta Porto Alegreen – mitä on opittu?	49
Antti Saarelma ja Heikki Huttunen: Faith and Order koolla Malesiassa. Täyskomission kokous Kuala Lumpurissa 28.7.-6.8.2004	52
Matti Repo: "Ekumenia 21. vuosisadalla" – säilyykö näkyvä ykseys tavoitteena?	59

3. Kokous- ja matkaraportteja

Risto A. Ahonen: Leuenbergin lähetystyöryhmän kokous Debrecenissä 25.-30.9. 2004	73
Pekka Yrjänä Hiltunen: Maailman uskontojen parlamentti Barcelonassa 7.-13.8.2004	78
Aleksi Kuokkanen: Hans Küngin maailmanneuvosto-projekti ja missiologia. NIME-kokous Kööpenhaminassa 7.-11.3.2005	82
Terttu Pohjolainen: Diakonia ja ekumenia Euroopassa. Bensheim-ryhmä Tallinnassa 7.-10.4.2005	86
Risto A. Ahonen: Anglo-Nordic Diaconal Research Project Malagalla 27.2.-22.3.2005	97

4. Ekumeenisia koulutusmahdollisuuksia

Porvoo-tutkijaryhmä: Tutkimusverkosto anglikaanis-luterilaisia
yhteyksiä varten
Olli-Pekka Vainio: Tapaamisia Oxfordissa
Juha Meriläinen: Kolme kaukautta Chicagossa
Haettavana olevat stipendit

100
101
103
106

ISSN 1235-8878

RESEPTIO/kirkkohallituksen ulkoasiain osasto, teologiset asiat
osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 09-1802 287, fax 09-1802 230
toimitus: TT Matti Repo, teol.yo. Tapani Saarinen (toimitussihteeri),
dos. Antti Raunio; taitto Seija Nieminen. Logon suunnittelu: Juha Silvo.

Katsauksia kirkkojen välisiin suhteisiin

Greeting to His Holiness Pope John Paul II, January 15, 2005

Archbishop Jukka Paarma

The following address was given in the Vatican on the Occasion of the Joint Visit of the Three Finnish Church Leaders – Most Reverend Dr. Jukka Paarma, Archbishop of Turku and Finland (Lutheran); Most Reverend Leo, Archbishop of Karelia and all Finland (Orthodox) and Right Reverend Dr. Józef Wróbel, Bishop of Helsinki (Roman Catholic) – to Rome in order to commemorate St. Henrik (Henry) the Patron Saint of Finland.

Your Holiness!

On behalf of the three Finnish Church Leaders and our churches, the Evangelical Lutheran Church of Finland, The Orthodox Church of Finland and the Catholic Church in Finland, I would like to cordially greet You in the beginning of the new year and especially in connection with the annual celebration of St. Henrik, the Martyr and Patron Saint of Finland.

We are celebrating the year 2005 as the anniversary of *Church in Finland 850 years*. Actually the history of the Christian faith and the presence of Christians in Finland are longer. Some Christian influence came to Finland even before the tragic division of the One, Holy, Catholic and Apostolic Church of Jesus Christ to Western Catholic and Eastern Orthodox Churches in 1054. Nevertheless the year 1155 has commonly been accepted to mark the beginning of the ordinary Church life and permanent settlement of the Western Catholic Church on the Finnish soil.

That's why we celebrate this year under the title *Church in Finland 850 years*. To us Finnish Christians it is very important to celebrate this year together in an ecumenical spirit. One example of the good ecumenical relations and realities we enjoy in Finland is this joint visit of three Finnish bishops and delegations representing the three main Christian traditions in Finland – the Lutheran, Orthodox and Roman Catholic. Our Church

ches are all active member in the Finnish Ecumenical Council, in which we pray and work together with other Christian Churches and communions for the visible unity of the Church of our Lord and Saviour Jesus Christ.

The celebration of *Church in Finland 850 years* began on the day of Epiphany with the ecumenical feast in the presence of highest Finnish state authorities in the Turku Cathedral. The tragic catastrophe in South East Asia with losses of human lives and immeasurable sufferings shaped our worship into a national mourning and prayer for those who have passed away and for those who are mourning their loved ones. It's our strong hope and firm belief that although we can't understand or explain this catastrophe, all human beings, their souls and bodies are embraced by the love and mercy of our almighty God.

The beautiful medieval Cathedral of Turku is dedicated both to the Virgin Mary and to St. Henrik. We cherish the memory of the day in June 1989, when you together with Archbishop John Vik-

ström, me and other Church representatives conducted the Morning Prayer (Laudes) in that very Church, the National Shrine of Finland. In your sermon you, Your Holiness, emphasised that we are all Christians on the basis of the Holy Baptism and the Faith. You told us that you are our Brother in Faith because you, as all Christians, are united with Christ in the baptism.

This is a promising starting point for striving and searching for the Christian Unity. In our Finnish-Swedish Lutheran Roman Catholic dialogue and in our other dialogues with other Churches and Communions we hope and pray that we some day in the near future could together share the Holy Communion of Lord's Table. May the crucified and risen Lord lead our ways to the fulfilment of His own pray: that all His disciples may be one. It is our firm conviction that this is a fervent prayer of the Holy Father, too.

We wish You, Your Holiness, God's merciful presence in your life. May He bless your work for the unity of the Church.

Address of John Paul II to the Finnish ecumenical delegation on the occasion of the feast of Saint Henrik

Your Excellencies and dear Friends from Finland,

With affection I welcome the Ecumenical Delegation which has come to Rome on the occasion of the feast of Finland's Patron, Saint Henrik.

With joy I recall the many visits of the Finnish Ecumenical Delegation to the Vatican. Let us give thanks for the warm relations between the Catholic Church, the Finnish Orthodox Church and the Evangelical Lutheran Church of Finland. Over the years our dialogue has been strengthened by mutual visits, shared prayers and, in a particular way, by the Joint Declaration on Justification. All this is evidence of the significant progress we have made in the search for full unity among Christians.

As the people of Finland together celebrate eight hundred and fifty years of Christianity, I encourage you to build on the Christian roots of Europe, so vital for the future of this Continent. Upon you and all the beloved people of Finland I invoke the abundant blessings of Almighty God.

Johannes Paavali II – Kristuksen palvelijoiden palvelija

Muistokirjoitus 2.4.2005

Arkkipiispa Jukka Paarma

Paavi Johannes Paavali II sai elämänsä aikana nähdä unelmansa vapaasta Euroopasta toteutuvan. Unelma maailman rauhasta jäi hänen kuolinvuonnaan kaukaisemmaksi kuin miltä tilanne näytti, kun Karol Józef Wojtyła lokakuussa 1978 valittiin paaviksi.

Lähellä Krakovaa 18.5.1920 syntynyt Johannes Paavali II eli elämänsä 84 vuotta unelmien ja todellisuuden välillä ristiriitaa. Hän menetti varhain vanhempansa ja joutui natsimiehityksen aikana työskentelemään pakkotyötä muistuttavissa olosuhteissa kivilouhimossa ja kemikaalitehtaassa.

Karol Wojtylan kiinnostus kohdistui jo nuoruusvuosina niin teatteriin kuin teologiaan, myöhemmin kuvaan tulivat runous ja filosofia. Yliopisto-opettajana ja opiskelijapappina hänellä oli luontevat yhteydet nuorisoon. Vaikka hän itse vanheni, yhteys kunkin ajan nuoriin säilyi.

Karol Wojtyła vihittiin papiksi vuonna 1946. Krakovan apulaispiispaksi Wojtyła nimitettiin 1958, Krakovan arkkipiispaksi 1964 ja vuonna 1967 paavi Paavali VI nimitti hänet kardinaaliksi.

Nuorekkaana arkkipiispana Wojtyła osallistui katolista kirkkoa uudistaneeseen Vatikaanin toiseen kirkolliskokoukseen 1962-1965 ja siellä erityisesti kirkon yhteiskunnallista opetusta käsitelleen *Gaudium et spes* -asiakirjan valmistamiseen.

Karol Wojtylan valinta uuden ajan ensimmäiseksi ei-italialaiseksi paaviksi 1978 oli merkki puolalaisille yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuudesta. Paavi Johannes Paavali II:n paavius vaikutti osaltaan merkittävästi Eurooppaa ja koko maailmaa jakaneen muurin murtumiseen.

Johannes Paavali II:n tunnettiin erityisesti matkustavana paavina, kun hän ehti 26 virkavuotenaan tehdä liki sata pasto-

raalista vierailua Italian ulkopuolelle. Pohjoismaihin ja Suomeen tällainen vierailu suuntautui kesäkuussa 1989.

Suomessa Johannes Paavali II opittiin tuntemaan rukoilevana paavina, kun hän osallistui ekumeeniseen jumalanpalvelukseen Turun tuomiokirkossa 5.6.1989 ja vietti seuraavana päivänä messun Helsingin jäähallissa. Rukouksen merkeissä paavi tapasi seuraavan kerran suomalaisia kirkonjohtajia pyhän Birgitan pyhäksi julistamisen 600-vuotisjuhlassa Roomassa 1991.

Kun Johannes Paavali II on vuosittain pyhän Henrikin juhlan johdosta tavannut kirkkomme piispoja Roomassa, hän on aina lämmöllä muistellut Suomen vierailuaan. Kiertokirjeessään "Että he olisivat yhtä" (1996) hän erityisesti mainitsi Suomessa ja Ruotsissa saamansa ystävällisen vastaanoton. Samassa asiakirjassa Johannes Paavali II nöyrästi pyysi muilta kirkoilta neuvoa, miten hoitaa paavin virkaa roomalaiskatolisisessa kirkossa ja kristikunnassa.

Paavin ekumeenisia kannanottoja ei ole aina ymmärretty. Näin kävi mm. vuonna 2000, kun Vatikaanin uskonopin kongregatio hänen siunauksellaan julkaisi *Dominus Iesus* -asiakirjan ja muistutti kirkkojen ykseyden tiellä olevista esteistä ja uskontojen välisessä dialogissa noudatettavista periaatteista. Itse totesin tuolloin, että katolinen kirkko on tehnyt palveluksen myös muille kirkkoille muistuttaessaan, että Kristuksen ainutkertaisuus on kirkon uskon ytimessä.

Kristuksen ainutkertaisuudesta oli kysymys myös luterilais-katolisessa vanhurskauttamista käsitelleessä asiakirjassa, jonka valmistumista Johannes Paavali II seurasi herkeämättömällä mielenkiinnolla ja jolle hän antoi kaiken siunauksensa.

Eräät paavin yhteiskunnalliset ja eettiset näkemykset saivat ristiriitaisen vastaanoton kirkkojen piirissä. Kannanotot mm. syntyvyyden säännöstelyyn eivät saavuttaneet esimerkiksi luterilaisessa kristikunnassa juurikaan vastakaikua. Sen sijaan paavilla oli johtava asema, kun kirkot kaikkialla maailmassa asetautuvat vastustamaan Yhdysvaltain suunnittelemaa ennaltaehkäisevää iskua Irakiin.

Itselleni mieleenpainuvien paavin tapaa-minen oli marraskuussa 1999, jolloin yhdessä hänen ja Ruotsin luterilaisen arkkipiispan kanssa sain toimittaa rukouspalvelun Pietarin kirkon pääalttarilla. Kyseessä oli Pyhän Birgitan muistoksi vietetty ekumeeninen juhla, joka merkittävästi korosti pohjoismaisten luterilaisten kirkkojen asemaa kirkkojen välisessä keskustelussa ja toiminnassa. Paavin liikkuminen oli jo tuolloin vaikeaa, mutta sinnikkäästi hän kulki Pietarin kirkon pitkää keskikäytävää kohti alttaria kirkon täyden uskovaisten joukon kannustaessa Pyhää Isää kätten taputuksin ja lauluin.

Viimeisen kerran tapasin paavin tammi-kuussa 2005, jolloin yhdessä ortodoksisen arkkipiispan ja katolisen hiippakunnan piispan kanssa kävimme tervehdyskäynnillä hänen luonaan. Vielä silloin hän muisteli lämmöllä käyntiään Suomessa ja kiitti kirkkoamme sen ekumeenisesta avoimuudesta. Paavin olemuksessa olivat selvänä sairauden merkit, mutta hänen ajatuksensa oli kirkas ja tahtonsa luja aivan loppuun asti.

Korkeasta asemastaan ja vaikutusvallastaan huolimatta Johannes Paavali II korosti piispan ja paavin asemaa suuren sanoman palvelijana. Kirjassaan "Uskala toivoa" hän itse kirjoittikin piispan virasta: jokainen piispa on Kristuksen apupappi eli vikaari.

Kolmen kirkon ekumeeninen vierailu Roomaan

Risto Cantell

Kirkko 850 vuotta Suomessa -juhlavuoteen liittyvä P.Henrikin messu Roomassa kokosi runsaasti väkeä. Paavi korosti ekumenian tärkeyttä ja kiitti Suomen kirkkoja hyvästä ekumeenisesta yhteistyöstä.

Arkkipiispa **Jukka Paarma**, arkkipiispa **Leo** ja piispa **Józef Wróbel** vierailivat seurueineen 14.-20.1. 2005 Roomassa Kirkko Suomessa 850 vuotta juhla-vuoden merkeissä. Matkan aikana he tapasivat yksityisvastaanotolla paavi **Johannes Paavali II:n**, toimittivat yhdessä P. Henrikin messun Santa Maria sopra Minerva -kirkossa ja keskustelivat kardinaali **Walter Kasperin** kanssa ekumeenisesta tilanteesta paavillisessa kristittyjen ykseyden edistämisen neuvostossa.

Vierailudelegaation pääjoukko saapui Roomaan perjantaina 14.1. illalla ja majoittui birgittalaisarten vierastaloon (Casa di Santa Brigida) piazza Farnesen varrelle, minne piispa Wróbel oli saapunut samana päivänä jo aiemmin.

Lauantaina 15.1. paavi Johannes Paavali II otti delegaation vastaan paavillisen palatsin kirjastossa. Lyhyen tapaamisen aikana arkkipiispa Paarma puhui kaikkien kolmen piispan ja heidän kirkkojensa puolesta. Paavi vastasi lyhyesti puheeseen. Hauraasta fyysisestä kunnostaan huolimatta paavi vaikutti edelleen henkisesti vireältä tervehtiessään kaikkia ja seurattessaan arkkipiispan puhetta ja esittäessään oman vastauspuheensa. Hän jakoi lahjat kaikille ja toivotti hyvää uutta vuotta.

Suurlähettiläs **Alec Aallon** ja rouva **Merja Tuomas-Kettunen-Aallon** tarjoamalle lounaalle osallistuivat Äiti **Tekla** ja sisar **Elisabeth** (Casa di Santa Brigida), ykseyden neuvostosta monsignore **John**

Radano S.J. ja tri **Matthias Türk**. Siellä olivat läsnä myös Suomen Vatikaanin suurlähettiläs **Antti Hynninen** puolisoineen, paavillisessa diplomaatti-akatemiassa opiskeleva isä **Tuomo T. Vimpari** sekä suomalaisen seurakunnan edustajat **Senja Ahvonen** ja **Soili Rossi**. Rooman luterilaisen seurakunnan kirkkohera **Michael Fricke-Zieseniss** sekä San Egidio-järjestön edustajana **Leonardo Emberti**. Lounaalla puhuivat sl. Aalto ja AP Paarma. Sen jälkeen kahveilla esiintyi Schola Cantorum Aboensis -kvartetti **Tapani Saarisen** johdolla.

Luantai-iltana delegaatio osallistui dosentti **Kyllikki Tiensuun** 60-vuotispäivien juhlaillallisella Casa Valdesessa.

Sunnuntaina 16.1. oli luterilaisessa Kristus-kirkossa suomalais-saksalais-italialainen ekumeeninen ehtoollisjumalanpalvelus, jossa liturgina oli kirkkoherra **Fricke-Zieseniss**, arkkipiispa Paarma saarnasi ja delegaation muut piispat ja papit avustivat. Kirkossa oli runsaasti väkeä. Turun tuomiokirkon poikakuoro lauloi **Heikki Rainion** johdolla ja urkurina toimi **Kalevi Kiviniemi**.

Iltapäivällä osa kuorosta ja delegaatiosta seurasi Olympiastadionilla Lazon ja Palermon jännittävää jalkapallo-ottelua, joka päättyi yllättäen Palermon voittoon maalein 3-1. Illalla oli ohjelmassa poikakuoron konsertti S. Brigidan kirkossa. Heikki Rainio johti kuoroa ja oli itse solistina. Taitavana urkurina toimi **Kalevi Kiviniemi**. Konsertin jälkeen oli pieni vastaanotto taiteilijoille ja yleisölle, johon kuuluivat mm. Ruotsin, Suomen ja Tanskan suurlähettiläät Pyhän istuimen luona.

Maanantaina 17.1. aamupäivällä tutustuttiin Rooman historiallisiin kirkkoihin (San Pietro ja Santa Maria Maggiore). Iltapäivällä oli P.Birgitan kirkossa eku-

meeninen jumalanpalvelus (vesper), jonka toimitti arkkipiispa **Brian Farrel** (ykseysneuvoston sihteeri) avustajinaan arkkipiispat Paarma ja Leo sekä piispa Wróbel. Äiti Tekla toivotti vieraat tervetulleiksi ja ohjasi muutoinkin birgittalaisarten avustamana jumalanpalveluksen kulkua. Arkkipiispa Farrellin saarnan jälkeen arkkipiispa Paarma esitti lyhyen tervehdyksen.

Ekumeenisen vesperin ja kirkkokahvien jälkeen delegaatio tutustui San Bartolomeon kirkkoon Isola Tiberina saarella. Kirkossa on vaikuttava suurikokoinen ikoni 1900-luvun marttyyreistä ja pyhistä. Se on Sant Egidio -yhteisön käytössä. Olimme mukana myös Sant Egidion päivittäisessä iltarukouksessa Santa Maria in Trastevere -kirkossa ja osallistuimme yhteisön edustajien kanssa heidän illalliselleen, jota isännöi Leonardo Emberti.

Tiistaina 18.1. kävimme Sikstiiniläiskappelissa, San Paolo fuori la mura- ja San Giovanni in Laterano -basilikoissa. Illalla oli sl. Hynnisen vastaanotto Villa Lantessa. Sinne osallistui suuri joukko ekumeenisia edustajia (mm. kardinaalit Kasper ja Fitzgerald, monsignore Radano, tri Türk) ja kansainvälistä diplomaattikuntaa. Vastaanoton jälkeen Äiti Tekla järjesti juhlailaisuuden hiljattain 60 vuotta täyttäneiden kirkkoneuvos Risto Cantellin ja rouva **Ritva Heikolan** kunniaksi birgittalaisalustossa.

Keskiviikkona 19.1. oli aamulla tapaaminen kardinaali Walter Kasperin, monsignore John Radanon ja tri Matthias Turkin kanssa ykseyden neuvostossa. Runsaat puolitoista tuntia kestäneen tapaamisen aikana keskustelimme mm. seuraavista asioista: ekumeenisen liikkeen rekonfiguraatio, luterilais-katoliset oppikeskustelut, suhteet ortodoksisiin kirkkoihin ja yleinen ekumeeninen tilan-

ne. Tapaaminen alkoi yhteisesti saksaksi luetulla Isä meidän rukouksella. Sitteen sovittiin aikataulusta ja asialistasta.

Ensimmäisenä asiana oli ekumeenisen liikkeen rekonfiguraatio. Msgr. Radano kertoi Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) joulukuussa Genevessä järjestämästä konsultaatiosta, jossa oli yli 100 osanottajaa. Mukana koko KMN:n johto (Aram I ja Sam Kobia sekä kaikkiaan 7 staffin jäsentä). Radano piti rekonfiguraatio-prosessia erinomaisena mahdollisuutena Katoliselle kirkolle tuoda esiin tärkeitä ekumeenisia periaatteita.

Radanon mukaan prosessissa on erilaisia ja keskenään jännitteisiä elementtejä. Yksi on avustusjärjestöjen rooli. Itse prosessin olennainen osa on jo KMN:n erityiskomission (Special Commission on Orthodox Participation in the WCC) työ ja raportti. Siinä esitetään hyviä ehdotuksia KMN:n ekumeenisen luonteen vahvistamiseksi ja ortodoksien osanoton varmistamiseksi sekä Faith and Order -komission työn tukemiseksi. Suuri testi tulee olemaan ensi vuonna (2006) Porto Alegressa pidettävä KMN:n seuraava yleiskokous. Radano kannatti esitystä kasteen liittämiseksi KMN:n jäsenkirjoksi tulemisen edellytyksiin.

Myös kardinaali Kasper piti rekonfiguraatiota tärkeänä prosessina. Katolinen kirkko ei ole KMN:n jäsen, mutta on mukana ekumenisessä liikkeessä. KMN:lle ja ekumeeniselle liikkeelle ovat Kasperin mukaan olennaisen tärkeitä seuraavat kolme asiaa:

1. Yksimielisyys ekumeenisen liikkeen teologisesta ulottuvuudesta: ekumenialla on hengellinen ja teologinen tehtävä. Ilman sitä ei ole oikeaa ekumeniaa. Faith and Orderilla tulee olla etusija. Sekulaarille ekumenialle (ilman spiritualiteettia

ja uskoa olevalle toiminnalle) on sanottava selvä EI.

2. Kirkoilla on ensisijainen ja varsinainen vastuu KMN:sta ja ekumeenisesta liikkeestä. Bilateraaliset oppikeskustelut (dialogit) ovat etusijalla.

3. Ekumeenisen liikkeen päätöksenteon tulee olla riippumaton taloudellisista tukijoista.

Kasper korosti katolisen kirkon suhtautuvan kriittisesti ajatuksiin uudesta itsenäisestä ekumeenisesta foorumista. Hänen mukaansa KMN:n rinnalle ei tarvita toista foorumia. Ns. World Christian Communions' (Tunnustuksellisten maailmanliittojen: Anglican Communion, LWF, WARC etc.) Secretaries Annual Meeting olisi tarvittaessa laajennettavissa. Kasper suhtautui kriittisesti sellaisiin ekumeenisiin jumalanpalveluksiin, joissa sekoitetaan eri perinteiden elementtejä mielivaltaisesti keskenään. Hän piti parempana kirkkojen aitoon liturgiseen elämään osallistumista.

Arkkipiispa Jukka Paarma vastasi kardinaalin prioriteettien vastaavan täysin sitä, mikä on ollut kirkkomme ekumeeninen peruslinja. Arkkipiispa Leo vahvisti myös Suomen ortodoksisen kirkon olevan samalla kannalla. Kirkkoneuvos Cantell yhtyi Kasperin ajatuksiin ja sanoi kirkkomme edustaneen ekumeenisissa järjestöissä sellaista linjaa, että jäsenmaksut maksetaan kohdentamattomina (undesignated) ja järjestöjen itsensä täytyy tehdä päätökset kirkkojen toivomusten mukaan, mutta ei niin että raha ratkaisisi. Hän kertoi tästä peruslinjasta oleva kaksi poikkeusta: KMN:n Faith and Order -komissio ja LML:n Strasbourgin ekumeenisen tutkimuksen instituutti saavat jäsenmaksujen lisäksi suoraa tukea.

Kasper kiitti Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa professori **Tuomo Mannermaan** uraa uurtavasta ekumeenisesta panoksesta ja hänen kouluaan merkitsevistä Luther-tutkimuksesta.

Pohjoismaisesta (suomalais-ruotsalaisesta) luterilais-roomalaiskatolisesta dialogista käytiin asiallinen ja hyvä keskustelu. Matthias Türk esitteli dialogin perusteeman ja tähänastiset vaiheet. Risto Cantell kertoi teologisista linjaerimielisyyksistä suomalaisten ja ruotsalaisten luterilaisten välillä, jotka kuitenkin on saatu sovitetuksi yhteiseen dispoositioon. Piispa Wróbel iloitsi dialogin käynnistymisestä ja toivoi sen tuottavan ekumeenista hedelmää. Kasper sanoi olevansa kiitollinen dialogista. Hän katsoi sillä olevan hyvät edellytykset tuottaa merkittävää ekumeenista tulosta. Se voi edistää myös kansainvälistä lut-kat. dialogia, jonka tulokset pitäisi saada raportissa tänä vuonna. Siinä otetaan muutamia askelaita oikeaan suuntaan, vaikka tulokset ovatkin laihemmat kuin toivottiin.

Tässä yhteydessä Kasper otti esille myös eettisten kysymysten synnyttämät vaikeudet kirkkoissa. Hän valitti sitä, että edellisellä vuosisadalla saavutettu konsensus on nyt murtunut. Kirkot tarvitsisivat entistä kipeämmin yhteistä todistusta myös etiikan alalla.

Yleisestä ekumeenisesta tilanteesta virisi niin ikään vilkas keskustelu. Erityistä huomiota siinä kiinnitettiin Venäjän ortodoksisen kirkon (VOK) tilanteeseen. Kasper kertoi, että Vatikaanin päätös luovuttaa Kazanin Jumalan Äidin ikoni takaisin VOK:lle on luonut uuden entistä suotuisamman ekumeenisen tilanteen. Vatikaani ja Moskova sopivat Kasperin Moskovon vierailun aikana profes-

sorien vaihdosta Sergei Posadin (ent. Zagorsk) ja Rooman teologisten oppilaitosten välillä. Kasper piti erityisen ongelmallisena VOK:n tapaa samaistaa Venäjä ja ortodoksinen usko, minkä mukaan jokaista venäläistä pidetään ortodoksina. Venäjän ja VOK:n erityinen haaste ja ongelma on uskonnonvapaus, jonka toteuttamisessa Venäjällä on edelleen toivomisen varaa.

Ekumeenisen Patriarkaatin tilanteesta puhuttaessa kardinaali Kasper piti huolestuttavana Konstantinopolissa olevien kristittyjen pientä määrää (2000-3000). Hän sanoi Vatikaanin yrittävän tukea Ekumeenista Patriarkkaa ja korostavan aina hänen olevan primus inter pares. Kasperin mukaan Turkissa ei ole todellista uskonnonvapautta ja myös ihmis-oikeuksien toteutuminen on puutteellista. EU ei ole ottanut tätä riittävästi huomioon. Katolisella kirkolla on paljon avoimia kysymyksiä Turkin EU-jäsenyyden suhteen. Vatikaanilla on hyvät suhteet Ekumeeniseen Patriarkkaan ja hänen edustajiinsa Euroopassa (Emmanuel, Jeremié) ja USA:ssa.

P. Henrikin messun Santa Maria sopra Minerva -kirkossa toimitti arkkipiispa Jukka Paarma. Arkkipiispa Leo saarnasi ja piispa Józef Wróbel luki osan esirukouksesta. CCI-kuoro ja SCA-kvartetti avustivat. Messun jälkeen oli vastaanotto birgittalaissisarten luona.

Aamulla torstaina 20.1. osallistuimme ennen kotimatkaa kardinaali **Joseph Ratzingerin** toimittamaan messuun Saksalaisessa kirkossa (Campo Santo Teutonico) Vatikaanissa. Kardinaali tervehdi suomalaista delegaatiota lämpimästi. Messun jälkeen meillä oli tilaisuus keskustella lyhyesti Ratzingerin kanssa kirkossa.

Luther und Finnland – damals und heute

Vorlesung an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg am 3. Mai 2004

Juhani Forsberg

Martin Luther war ein Deutscher, und diese Tatsache mag heute als Gemeingut aller lesekundigen Menschen bewertet werden. Gleichzeitig bleibt aber festzuhalten, dass Luther nicht in dem Sinne einfach Deutscher war, wie viele späteren Generationen von ihm gedacht haben. Einerseits gab es noch keinen einheitlichen Deutschen Staat, und andererseits war Luther zugleich Vertreter eines mittelalterlichen Europas, dessen Sprache ebenso über die Grenzen jeder Nationalität hinausging wie die Theologie und die Kultur. Nachdem Schriften Luthers im 19. Jahrhundert auf finnisch in die Hände des „gemeinen Mannes“ im finnischsprachigen Skandinavien kamen, wurden sie so schnell einheimisch, dass eine ältere Frau im finnischen Osterbotten der Meinung war, Martin Luther sei Hauptpastor der Gemeinde Vöyri gewesen, also der schwedischsprachigen Gemeinde Vörä, weil sie seinen Namen mehr schwedisch als finnisch empfand. Die einfache gläubige Frau verstand also das

Gedankengut Luthers als finnisch, obwohl ihr der Name etwas fremd klang.

Finnland war bis 1809 Teil des Schwedischen Reiches, und die Reformation wurde gleichzeitig mit der lutherischen Reformation in Schweden 1527 von König Gustav Wasa eingeführt. Die Reformation war für den König so stark mit seinen Interessen an den Reichtümern der Kirche verbunden, dass es überhaupt nicht selbstverständlich war, dass er die angemessenen Bedürfnisse der schwedischen Reformatoren ohne weiteres anerkannte.

Reformator Finnlands war Michael Agricola (1510-1557), der von 1536 bis 1539 in Wittenberg studiert und dort das Magisterexamen abgelegt hatte. Michael Agricola war nicht der erste finnische Student in Wittenberg, sondern drei seiner Landsleute hatten dort schon vor ihm zu Beginn der 1530er Jahre studiert. Bis zum Jahre 1601 waren 56 finnische Stu-

denten an der Universität Wittenberg immatrikuliert.¹ Der bedeutendste von ihnen war ohne Zweifel Michael Agricola, obwohl auch die meisten anderen von ihnen zu leitenden Persönlichkeiten des finnischen Klerus der Reformationszeit wurden.²

Das bedeutendste Werk Agricolas bestand in der Übersetzung des Neuen Testaments in die finnische Sprache. Wahrscheinlich wurde er gerade für die diese Aufgabe nach Wittenberg geschickt, denn er hatte die Arbeit an der Übersetzung schon vor der Reise begonnen. Das finnische Neue Testament erschien erst im Jahre 1548, weil der König nicht willens war, den Druck finanziell zu unterstützen. Agricola übersetzte auch einige Teile des Alten Testaments, aber die vollständige finnische Bibel erschien erst im Jahre 1640. Beachtenswert ist, dass Agricola schon vor seiner Reise nach Wittenberg einige Schriften Luthers studiert hatte und somit die Botschaft des Wittenberger Reformators kannte. Ebenso beachtenswert ist, dass Agricola sowie praktisch alle finnischen Studenten in theologischer Hinsicht eher Schüler Melanchthons als Luthers waren und dass sie sich auch mit anderen theologischen

Autoren beschäftigten. Das voluminöse Gebetbuch Agricolas (über 800 Seiten) vom Jahre 1544 enthält (nur!) zehn Gebete aus Luthers Betbüchlein, aber viele Gebete aus anderen mitteleuropäischen Quellen, einschließlich von 38 Gebeten aus dem „Precationes aliquot“ des Erasmus von Rotterdam.³ Die Bedeutung Luthers selbst für Finnland und für die finnische Reformation sollte aber trotzdem nicht unterschätzt werden. Sie ist besonders in der Übersetzung der Bibel und des kleinen Katechismus, den Agricola in seine Bibel mit einbezog, zu finden. Mit dieser Pionierarbeit wurde Agricola zum Schöpfer der finnischen Schriftsprache. Vor ihm gab es lediglich sehr knappe gedruckte Texte auf finnisch (meistens Gesetztexte). Der Wortschatz Agricolas umfaßt etwa 8500 Wörter, die mehrheitlich immer noch zum lebendigen Finnisch gehören.

Abgesehen vom Kleinen Katechismus und einigen Auszügen aus anderen Werken Luthers wurden seine übrigen Schriften erst beträchtlich später ins Finnische übersetzt, so erschien beispielsweise der Grosse Katechismus erst 1674. Im 17. und 18. Jahrhundert kam den ortho-

¹ Simo Heininen, Die finnischen Studenten in Wittenberg 1531-1552. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft A 19. Helsinki 1980. Beilage 8, S. 98-99.

² Das Studium im Ausland war natürlich an sich nichts Neues für junge schwedische und finnische Gelehrte. Die Gesamtzahl der Studierenden aus dem ganzen Schwedischen Reich, die an kontinentalen Universitäten eingeschrieben waren, betrug im Mittelalter (bis 1520) etwa 650, von denen kamen etwa 150 aus dem Bistum Turku. Auch die akademischen Verbindungen mit Deutschland begannen nicht erst mit der Reformation. Das bedeutendste Studienzentrum für Finnen im Mittelalter war allerdings die Pariser Universität. Schon „im 15. Jahrhundert fand jedoch eine der bedeutendsten Wandlungen in der finnischen Geistesgeschichte statt: an die Stelle des romanischen Kultureinflusses trat der deutsche, der bis zum 20. Jahrhundert anhielt“. Heininen, S. 11-12.

³ Heininen, S. 50.

doxen und frühpietistischen Vätern eine beträchtlich größere Rolle als Luther im finnischen geistlichen Leben zu. Es sollte bis in die erste Hälfte des 19. Jahrhunderts dauern, bis – unter dem Einfluss einer entsprechenden Entwicklung in Schweden – mehrere Schriften Luthers ins Finnische übersetzt wurden, die sogar die Bedeutung der pietistischen Autoren überholten. Paavo Ruotsalainen, der vielleicht bekannteste finnische Laienprediger der Erweckung des 19. Jahrhunderts identifizierte seine geistliche Entdeckungen mit der Auslegung des Evangeliums in der Kirchenpostille Luthers. Noch systematischer wurden in der zweiten Richtung der Erweckung, in der sog. Evangelischen Bewegung, initiiert von Pfarrer Fredrik Gabriel Hedberg, die Schriften Luthers und seine Theologie, besonders die Rechtfertigungs- und Sakramentslehre, aufgenommen.

Bis 1960 wurden über 200 Übersetzungen von Luthers Schriften in Finnland veröffentlicht, unter denen neben den Katechismen die Postillen und der Große Galaterbriefkommentar wohl die einflussreichsten gewesen sind. Die vielleicht am größten angelegte Übersetzungsarbeit liegt in der dreibändigen Ausgabe von „Martin Luthers ausgewählten Werken“ aus den Jahren 1958–1960 vor, die Lennart Pinomaa herausgegeben hat. Es gibt keine genaue Statistik dafür, wie viele Übersetzungen während der letzten vier Jahrzehnte erschienen sind; die Zahl dürfte vielleicht unter hundert bleiben, wird sich aber auf mehrere „zig“ belaufen. Neulich ist wieder einmal eine Übersetzung des Großen Galaterbriefkommentars (übersetzt von Prof. Jukka Thurén) herausgekommen. In diesem Jahr erwarten wir das Erscheinen der Übersetzungen der Großen Genesisvor-

lesung (1535–1545) und der Schrift „Vom Abendmahl Christi. Bekenntnis“ (1528); beide gehören zu den bedeutendsten Erträgen der Theologie Luthers. Im Jubiläumsjahr 2000 wurde Luthers Kleiner Katechismus mit einem modernen Kommentar von Bischof Eero Huovinen in 2 Mio. Exemplaren an jeden finnischen Haushalt verteilt. Das Büchlein wurde mit großem positiven Interesse in der breiten Öffentlichkeit (und in den Massenmedien) aufgenommen. Das Büchlein ist inzwischen ins Schwedische, Englische, Russische, Estnische, Ungarische, Chinesische, Kroatische und Lateinische übersetzt worden. Die letztgenannte Übersetzung wurde auch dem Papst offiziell überreicht. Damit ist Finnland nicht nur ein Land des Kleinen Katechismus, sondern mit ihm will die Evangelisch-Lutherische Kirche Finnlands auch ihren globalen Missionsauftrag leisten.

Das wissenschaftliche Interesse an Luther ist in Finnland in mehreren „Wellen“ in Erscheinung getreten. Die ersten Anfänge lagen schon in den akademischen Abhandlungen von Vertretern der Erweckung (F.G.Hedberg, Lars Stenbäck) vor. Das Hauptinteresse der Erweckungstheologen an Luther war jedoch eher erbaulicher Natur. Nach der Spaltung der Erweckung schlossen sich mehrere akademisch interessierte Pfarrer und Universitätstheologen der biblizistischen Theologie Johann Tobias Becks an, was für eine lange Zeit eine gewisse Beiseitstellung von zentralen Aspekten der Theologie Luthers bedeutete. Die zweite Welle wird dann repräsentiert von den Universitätsprofessoren Jaakko Gummerus und Martti Ruuth, die beide Kirchenhistoriker waren und unter dem Einfluss der Luther-Renaissance standen. Gum-

merus hatte in Leipzig und Halle (als Schüler Friedrich Loofs) studiert und kannte sich in der deutschen Theologie der Reformationszeit sehr gut aus.⁴ Ruuth veröffentlichte im zweiten Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts mehrere umfangreiche Einführungen in die katholische sowie in die protestantische Lutherforschung. Sein Hauptinteresse galt jedoch dem Einfluss Luthers auf die Geschichte der finnischen Kirche. Er begann auch eine Luther-Biographie auf Finnisch zu verfassen, aber nur der erste Teil (ML 1483–1521) wurde fertig und erschien als Buch 1917.⁵

Während die Kirchenhistoriker mehr an der historischen Gestalt Martin Luthers interessiert waren, begannen die Forscher der dritten Welle, die aus der Systematik kamen, sich vor allem in die Theologie und Gedankenwelt Luthers zu vertiefen. Pioniere in dieser Welle waren die Professoren (später Bischof von Kuopio) Eino Sormunen (1893–1972) und Yrjö J.E. Alanen (1890–1962), deren Interesse deutlich an die Luther-Renaissance in Deutschland und in Schweden anknüpfte. Eino Sormunens Luther-Studie „Gnade Gottes II“ (1934) kann als der eigentliche Beginn der wissenschaftlichen systematischen Lutherforschung in Finnland bezeichnet werden. In dieser Studie bezieht sich der Autor auf die neueste deutsche und schwedische Lutherforschung. Später veröffentlichte Sormunen mehrere populäre Bücher über Luther und sein Werk. Im gleichen Jahr veröffentlichte Alanen seine bedeutendste Lutherstudie

„Das Gewissen bei Luther“, wo er wie auch Sormunen sich auf die Ergebnisse der Luther-Renaissance und besonders von Karl Holl stützte. Alanen übernahm vor allem die These Holls, dass das Luthertum eine Religion des Gewissens sei, und deutete sie ausführlich. Obwohl der Helsinkier Professor Osmo Tiitila (1904–1972) als Dogmatiker ein Schüler von Karl Heim und eigentlich kein Lutherforscher war, behandelte er auch die Versöhnungslehre Luthers in seiner Studie mit dem Titel „Strafleidens Christi“ (1941). Es ist beachtenswert, dass diese Studie, wie man leicht feststellen kann, noch mehrere Jahrzehnte später in der internationalen theologischen Wissenschaft immer wieder zitiert worden ist, anders als die Arbeiten von Sormunen und Alanen.

Lennart Pinomaa (1901–1996), der Altersgenosse und Professorenkollege von Tiitila widmete sein ganzes Lebenswerk der Lutherforschung. Gegen Ende der 1930-Jahre veröffentlichte er Studien wie „Der Zorn Gottes in der Theologie Luthers“ und „Der existenzielle Charakter der Theologie Luthers“. Nach dem Zweiten Weltkrieg schrieb er zwei mehr allgemeinverständliche Bücher über Luther: „Kilvoitteleva usko“ („Kampf des Glaubens“) und „Voittava usko“ (auf deutsch „Sieg des Glaubens“, 1964; auf englisch „Faith Victorious“, 1963). Die englische Fassung des letztgenannten Buches ist in Taschenbuchformat noch ein weiteres mal so spät wie 2001 erschienen.

⁴ Eino Murtorinne, Luthers Bedeutung für die neuere Theologie in Finnland. In: Miikka Ruokanen (Hrsg.), Luther in Finnland. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft A 23, 2., durchgesehene Aufl. Helsinki 1986. S. 25.

⁵ Murtorinne, S. 25–26.

doxen und frühpietistischen Vätern eine beträchtlich größere Rolle als Luther im finnischen geistlichen Leben zu. Es sollte bis in die erste Hälfte des 19. Jahrhunderts dauern, bis – unter dem Einfluss einer entsprechenden Entwicklung in Schweden – mehrere Schriften Luthers ins Finnische übersetzt wurden, die sogar die Bedeutung der pietistischen Autoren überholten. Paavo Ruotsalainen, der vielleicht bekannteste finnische Laienprediger der Erweckung des 19. Jahrhunderts identifizierte seine geistliche Entdeckungen mit der Auslegung des Evangeliums in der Kirchenpostille Luthers. Noch systematischer wurden in der zweiten Richtung der Erweckung, in der sog. Evangelischen Bewegung, initiiert von Pfarrer Fredrik Gabriel Hedberg, die Schriften Luthers und seine Theologie, besonders die Rechtfertigungs- und Sakramentslehre, aufgenommen.

Bis 1960 wurden über 200 Übersetzungen von Luthers Schriften in Finnland veröffentlicht, unter denen neben den Katechismen die Postillen und der Große Galaterbriefkommentar wohl die einflussreichsten gewesen sind. Die vielleicht am größten angelegte Übersetzungsarbeit liegt in der dreibändigen Ausgabe von „Martin Luthers ausgewählten Werken“ aus den Jahren 1958–1960 vor, die Lennart Pinomaa herausgegeben hat. Es gibt keine genaue Statistik dafür, wie viele Übersetzungen während der letzten vier Jahrzehnte erschienen sind; die Zahl dürfte vielleicht unter hundert bleiben, wird sich aber auf mehrere „zig“ belaufen. Neulich ist wieder einmal eine Übersetzung des Großen Galaterbriefkommentar (übersetzt von Prof. Jukka Thurén) herausgekommen. In diesem Jahr erwarten wir das Erscheinen der Übersetzungen der Großen Genesisvor-

lesung (1535–1545) und der Schrift „Vom Abendmahl Christi. Bekenntnis“ (1528); beide gehören zu den bedeutendsten Erträgen der Theologie Luthers. Im Jubiläumsjahr 2000 wurde Luthers Kleiner Katechismus mit einem modernen Kommentar von Bischof Eero Huovinen in 2 Mio. Exemplaren an jeden finnischen Haushalt verteilt. Das Büchlein wurde mit großem positiven Interesse in der breiten Öffentlichkeit (und in den Massenmedien) aufgenommen. Das Büchlein ist inzwischen ins Schwedische, Englische, Russische, Estnische, Ungarische, Chinesische, Kroatische und Lateinische übersetzt worden. Die letztgenannte Übersetzung wurde auch dem Papst offiziell überreicht. Damit ist Finnland nicht nur ein Land des Kleinen Katechismus, sondern mit ihm will die Evangelisch-Lutherische Kirche Finnlands auch ihren globalen Missionsauftrag leisten.

Das wissenschaftliche Interesse an Luther ist in Finnland in mehreren „Wellen“ in Erscheinung getreten. Die ersten Anfänge lagen schon in den akademischen Abhandlungen von Vertretern der Erweckung (F.G.Hedberg, Lars Stenbäck) vor. Das Hauptinteresse der Erweckungstheologen an Luther war jedoch eher erbaulicher Natur. Nach der Spaltung der Erweckung schlossen sich mehrere akademisch interessierte Pfarrer und Universitätstheologen der biblizistischen Theologie Johann Tobias Becks an, was für eine lange Zeit eine gewisse Beiseitestellung von zentralen Aspekten der Theologie Luthers bedeutete. Die zweite Welle wird dann repräsentiert von den Universitätsprofessoren Jaakko Gummertus und Martti Ruuth, die beide Kirchenhistoriker waren und unter dem Einfluss der Luther-Renaissance standen. Gum-

merus hatte in Leipzig und Halle (als Schüler Friedrich Loofs) studiert und kannte sich in der deutschen Theologie der Reformationszeit sehr gut aus.⁴ Ruuth veröffentlichte im zweiten Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts mehrere umfangreiche Einführungen in die katholische sowie in die protestantische Lutherforschung. Sein Hauptinteresse galt jedoch dem Einfluss Luthers auf die Geschichte der finnischen Kirche. Er begann auch eine Luther-Biographie auf Finnisch zu verfassen, aber nur der erste Teil (ML 1483–1521) wurde fertig und erschien als Buch 1917.⁵

Während die Kirchenhistoriker mehr an der historischen Gestalt Martin Luthers interessiert waren, begannen die Forscher der dritten Welle, die aus der Systematik kamen, sich vor allem in die Theologie und Gedankenwelt Luthers zu vertiefen. Pioniere in dieser Welle waren die Professoren (später Bischof von Kuopio) Eino Sormunen (1893–1972) und Yrjö J.E. Alanen (1890–1962), deren Interesse deutlich an die Luther-Renaissance in Deutschland und in Schweden anknüpfte. Eino Sormunens Luther-Studie „Gnade Gottes II“ (1934) kann als der eigentliche Beginn der wissenschaftlichen systematischen Lutherforschung in Finnland bezeichnet werden. In dieser Studie bezieht sich der Autor auf die neueste deutsche und schwedische Lutherforschung. Später veröffentlichte Sormunen mehrere populäre Bücher über Luther und sein Werk. Im gleichen Jahr veröffentlichte Alanen seine bedeutendste Lutherstudie

„Das Gewissen bei Luther“, wo er wie auch Sormunen sich auf die Ergebnisse der Luther-Renaissance und besonders von Karl Holl stützte. Alanen übernahm vor allem die These Holls, dass das Luthertum eine Religion des Gewissens sei, und deutete sie ausführlich. Obwohl der Helsinkier Professor Osmo Tiitila (1904–1972) als Dogmatiker ein Schüler von Karl Heim und eigentlich kein Lutherforscher war, behandelte er auch die Versöhnungslehre Luthers in seiner Studie mit dem Titel „Strafleidens Christi“ (1941). Es ist beachtenswert, dass diese Studie, wie man leicht feststellen kann, noch mehrere Jahrzehnte später in der internationalen theologischen Wissenschaft immer wieder zitiert worden ist, anders als die Arbeiten von Sormunen und Alanen.

Lennart Pinomaa (1901–1996), der Altersgenosse und Professorenkollege von Tiitila widmete sein ganzes Lebenswerk der Lutherforschung. Gegen Ende der 1930-Jahre veröffentlichte er Studien wie „Der Zorn Gottes in der Theologie Luthers“ und „Der existenzielle Charakter der Theologie Luthers“. Nach dem Zweiten Weltkrieg schrieb er zwei mehr allgemeinverständliche Bücher über Luther: „Kilvoitteleva usko“ („Kampf des Glaubens“) und „Voittava usko“ (auf deutsch „Sieg des Glaubens“, 1964; auf englisch „Faith Victorious“, 1963). Die englische Fassung des letztgenannten Buches ist in Taschenbuchformat noch ein weiteres mal so spät wie 2001 erschienen.

⁴ Eino Murtorinne, Luthers Bedeutung für die neuere Theologie in Finnland. In: Miikka Ruokanen (Hrsg.), Luther in Finnland. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft A 23, 2., durchgesehene Aufl. Helsinki 1986. S. 25.

⁵ Murtorinne, S. 25–26.

„Sieg des Glaubens. Einführung in die Theologie Luthers“ ist vielleicht das international am weitesten verbreitete Buch über Luther, das aus Finnland hervorgegangen ist. Pinomaa war nicht mehr direkt von der deutschen Luther-Renaissance abhängig, aber er hatte viele Kontakte mit der schwedischen sog. „Lundenser Schule“ (Anders Nygren, Ragnar Bring). Es ist jedoch schwer, Pinomaa in irgendeine Richtung der Lutherforschung eindeutig einzugliedern, er hat eher Einflüsse aus mehreren Richtungen aufgenommen und sie selbständig verarbeitet.

Der etwas jüngere Kollege von Pinomaa, Lauri Haikola (1917-1987) war noch enger mit der „Lundenser Schule“ verbunden. Im Winterkrieg gegen die Sowjetunion (1939-1940) wurde er schwer verwundet und blieb sein Leben lang invalide; er zog nach Lund, nach Schweden um und studierte dort. Seine Doktorarbeit schrieb er über Matthias Flacius Illyricus (1552), aber später veröffentlichte er mehrere Studien über die Theologie Luthers, unter denen vielleicht die mit dem Titel „*Usus legis*“ die bedeutendste ist. Obwohl Haikola in der Dogmatik und in der theologischen Wissenschaftstheorie von der Lundenser Schule abhängig war, sind seine historisch-systematischen Lutheruntersuchungen frei vom dogmatischen Schematismus seiner Lundenser Lehrer (bes. Anders Nygren, Eros-Agape). Nach Pinomaa und Haikola drohte die finnische Lutherforschung langsam aber sicher auszubluten; in den Jahren 1971-1981 erschienen nur vier Doktorarbeiten über die Theologie Luthers an der Universität Helsinki (Ahti Hakamies, Jan Aarts / ein holländischer katholischer Priester /, Ossi Kettunen und Jorma Laujala). Glücklicherweise waren es zwei Altersgenossen und Studienkollegen aus

der schwedischsprachigen theologischen Fakultät der Åbo Akademi (Turku), Fredric Cleve und Lorenz Grönvik, die am Ende der 1960-Jahre ihre Studien über Luthers Sakramentstheologie veröffentlichten (Cleve: „*Luthers nattvardslära*“, 1968, Die Abendmahlslehre Luthers, auf schwedisch; Grönvik: „*Die Taufe in der Theologie Luthers*“, 1968). Besonders wichtig ist das Hauptergebnis von Grönvik, nach dem das trinitarisch-heilsgeschichtliche Denken eine fundamentale Bedeutung für die Tauftheologie Luthers einnimmt. Mit seinen Untersuchungsergebnissen hat Grönvik auch eine Brücke zu der vierten Welle der finnischen Lutherforschung geschlagen.

Eigenartige theologische und ökumenische Ereignisse und Entwicklungen haben verursacht, dass die Lutherforschung in Finnland nicht mit der dritten Welle gänzlich zu Ende gegangen ist. Wenn meine Einschätzung richtig ist, so kann man behaupten, dass in anderen skandinavischen Ländern, die auch über eine ganz bedeutsame Lutherforschungstraditionen verfügen, die akademische Lutherforschung während der letzten zwei Jahrzehnte - vorsichtig ausgedrückt - sehr spärlich geworden, um nicht - etwas schärfer gefaßt - zu sagen, daß sie beinahe gänzlich zum Erliegen gekommen ist. Gott sei dank ist die Situation in Finnland etwas anders.

Bevor ich den Umfang und den Inhalt der vierten „Welle“ beschreibe, möchte ich die etwas über die Faktoren berichten, die als eigenartige Impulse und Katalysatoren im Entstehen der vierten Welle der Lutherforschung in Finnland fungierten.

Um die Jahreswende 1973/1974 fand in Bangkok, Thailand eine Konferenz des ÖRK mit dem Thema „Heil heute“ („*Salvation today*“) statt. Das Heil wurde in

dieser Konferenz völlig einseitig als sozialtheologisches Phänomen betrachtet, was von der Seite der Russisch-Orthodoxen Kirche aber davon unabhängig auch in der Ev.-Luth. Kirche Finnlands scharf kritisiert wurde. Das Thema des Heils wurde dann in einer Dialogrunde der beiden kritisch eingestellten Kirchen im Jahre 1974 behandelt, und dabei wurde auch die Kritik an den Einseitigkeiten der Konferenz von Bangkok gemeinsam formuliert. Das Thema des Heils fand in der dann anschließenden Dialogrunde der beiden Kirchen in Kiew 1977 eine noch gründlichere Behandlung. Bei den Vorbereitungen der Ev.-Luth. Kirche Finnlands stellte sich die grundsätzliche Frage: Was lehrt das lutherische Bekenntnis und besonders Martin Luther über das Heil? Was ist unsere genuine Auffassung in dieser Frage, die wir in das Gespräch mit unserem orthodoxen Partner einbringen können? In Kiew hielt Tuomo Mannermaa, damals noch Assistenzprofessor an der Universität Helsinki, später dann ordentlicher Professor für Ökumenische Theologie, also in Kiew hielt Tuomo Mannermaa ein Referat über die thematisch wichtige Frage: Worin besteht das Verhältnis zwischen der lutherischen Rechtfertigungslehre und der patristisch-orthodoxen Vergottungslehre (theosis). Aufgrund einer gründlichen Untersuchung der Texte Luthers kam Mannermaa zum Ergebnis, dass die Rechtfertigungslehre Luthers nicht in „diametralem Gegensatz“ zur orthodoxen Vergottungslehre

steht, wie einige der bedeutendsten protestantischen Gelehrten im 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts behaupteten (Ritschl, Hamack). Es bestehen zwischen den beiden Lehren trotz gewisser terminologischer und inhaltlicher Unterschiede auch inhaltliche und sogar terminologische Ähnlichkeiten. Man kann also zwischen den beiden Lehren eine Annäherung (Konvergenz) finden, was bedeutet, dass sie sich nicht gegenseitig ausschließen, obwohl sie auch nicht vollkommen identisch sind. Etwas später erweiterte Mannermaa seinen Vortrag zu einer detaillierteren und breiter dokumentierten Untersuchung mit dem Titel „*In ipsa fide Christus adest*“ (ein Zitat aus dem Großen Galaterbriefkommentar). Wichtig für das Verständnis seiner Fragestellung ist der Untertitel „*Der Schnittpunkt zwischen lutherischer und orthodoxer Theologie*“, der unbedingt Beachtung verdient. Mit dieser Studie wandte sich Mannermaa von seinen früheren Untersuchungsthemen ab und Luther zu. Es muss hier jedoch hervorgehoben werden, dass der Dialog mit der Orthodoxie nur eine katalysatorische Rolle für die Untersuchungsergebnisse von Mannermaa und seiner Schüler spielt und dass es deshalb nicht angebracht ist, dieser Rolle eine inhaltliche „Absicht“ zuzuschreiben. Risto Saarinen hat das folgendermaßen zusammengefasst: „Die finnische Lutherforschung erhebt erstens den Anspruch, den historischen Luther interpretieren zu wollen – ungeachtet dessen, ob

* Das Buch erschien auf finnisch 1979 und auf deutsch im Sammelband „Der im Glauben gegenwärtige Christus. Rechtfertigung und Vergottung. Zum ökumenischen Dialog“ Arbeiten zur Geschichte und Theologie des Luthertums. Neue Folge Band 8. Hannover 1989, wo auch die unten erwähnte und etwas spätere Studie „Zwei Arten der Liebe. Einführung in Luthers Glaubenswelt“ auf deutsch gedruckt ist.

das so gezeichnete Lutherbild für die Ökumene bzw. für die heutige Welt Relevanz hat oder nicht.⁷

Mannermaa veröffentlichte in den folgenden Jahren mehrere Untersuchungen über Luther und leitete als Professor an der Theologischen Fakultät Seminare, deren Teilnehmer oftmals ihre Schlussexamensarbeiten über Themen der Theologie Luthers schrieben. Bald danach begann eine ganz intensive Phase in der finnischen akademischen Lutherforschung, in der auch mehrere Theologen ihre Doktorarbeiten zu Themen der Theologie Luthers verfaßten.⁸

Das Hauptinteresse der Untersuchungen von Mannermaa liegt besonders in zwei Themenbereichen: 1) in der Rechtfertigungslehre und 2) in der Beziehung von Glaube und Liebe. Das wichtigste Ergebnis dieser Untersuchungen besteht darin, dass die zentralen Aussagen von Luthers Rechtfertigungslehre eben in folgenden Formulierungen zu finden sind: „in ipsa fide Christus adest“ (Christus ist im Glauben selbst gegenwärtig) und „fides

est creatrix divinitatis“ (Glaube ist der Schöpfer der Gottheit“, natürlich nicht *in sua substantia*, sondern in uns). Damit wird ein anderer Ansatz der Rechtfertigung vertreten als bei Melanchthon und in der Konkordienformel, bei denen das Forensische und das Juridische (*in foro coeli; imputare*) den Vorrang einnimmt und die Einwohnung Christi „in uns“ sich erst als Folge der imputativen Rechtfertigung ergibt. Bedeutsam für die offizielle Rechtfertigungslehre des lutherischen Bekenntnisses ist, dass die Konkordienformel, die eigentlich keine eigene Rechtfertigungslehre *in extenso* entwickelt sondern die angeblich falschen Lehren ausschließt, als autoritative Quelle für diese Lehre den Großen Galaterbriefkommentar Luthers erwähnt, wo gerade die oben erwähnten Schlüsselsätze zu finden sind. Nachdem Luthers Schüler Andreas Osiander mit gewissem Recht an der Rechtfertigungslehre Melanchthons kritisiert hatte, sie gebe die Lehre Luthers nicht korrekt wieder (obwohl auch er selbst in eine christologische Engführung geriet), wurden die Aussagen von

der Einwohnung Christi im Glauben als die zentralen Aussagen über die Rechtfertigungslehre in der lutherischen Bekenntnistradition verdächtig und eher in den Hintergrund gerückt.⁹

In seiner folgenden Studie „Zwei Arten der Liebe. Einführung in Luthers Glaubenswelt“ zeigt Mannermaa erstens, wie Luthers Auslegung der Liebe von den scholastischen Liebeskonzepten abweicht. Nach den mittelalterlichen Theorien ist die Liebe eine „vereinigende Kraft“ (*vis unitiva*) und richtet sich auf das, was gut und wertvoll ist, während nach Luther die Liebe Gottes sich darauf richtet, was „nichts“ ist. Die Liebe schafft aus dem, was „nichts“ ist, etwas, nämlich etwas, was gut und schön ist.

Mannermaa kommt auch zu dem Ergebnis, dass das großangelegte Konzept von Anders Nygren, in dem er die ganze Theologiegeschichte, einschließlich Luthers, anhand der Gegensätzlichkeit von den zwei Arten der Liebe, Eros und Agape, zu gliedern versucht, nicht angemessen auf die Theologie Luthers angewendet werden kann. Dadurch wird Luthers Auffassung zu einseitig nur als durch den Glauben von Gott geschenkte Liebe, die durch den Glaubenden als Nächstenliebe weiterfließt, interpretiert. Dabei müssen die Aussagen Luthers, in denen es um die Liebe des Menschen zu Gott geht,

entweder übergangen oder als Reste der mittelalterlichen Eros-Liebe abgewertet werden. Für Luther ist allerdings die Liebe Gottes zum Menschen der Grund für die Liebe des Menschen, aber die bezieht sich nicht nur auf den menschlichen Nächsten, sondern auch auf Gott, ihren Geber.

Die prinzipielle Schwierigkeit des Lutherturns in der Behandlung des Themas „Liebe zu Gott“ liegt darin, dass die lutherische Reformation äußerst heftig gegen die traditionelle Auffassung vom rechtfertigenden Glauben als den von der Liebe „geformten“ Glauben (*fides charitate formata*) kämpfte, weil in dieser Vorstellung der Glaube als nicht ausreichend für die Rechtfertigung degradiert und die Liebe „meritorische“ Krone des Glaubens missinterpretiert wird.

Aufgrund der Untersuchungsergebnisse von Mannermaa könnte man die besonders von Peter Manns benutzte Bezeichnung für Luther „Vater im Glauben“ noch erweitern und ihn einen „Vater im Glauben und in der Liebe“ nennen. Nach Mannermaa sollte die ganze Theologie Luthers aus der untrennbaren Zusammengehörigkeit von Glaube und Liebe neu geschrieben werden. Das ist eine Arbeit, deren Erledigung noch aussteht.

⁷ Risto Saarinen, Die Teilhabe an Gott bei Luther und in der finnischen Lutherforschung. In: Luther und Ontologie (s. u. Fußnote 11), S. 170.

⁸ Seit 1980 haben etwa zehn Doktoranden als Studenten von Mannermaa über ein Thema der Theologie Luthers promoviert. Weitere Theologen, die über ein anderes Themengebiet promoviert haben, haben sich danach durch die wissenschaftlichen Anregungen Mannermaas beeinflusst der Lutherforschung zugewandt. In diesem Jahr werden wenigstens zwei Doktoranden an der Theologischen Fakultät der Universität Helsinki über ein Thema der Theologie Luthers promovieren. Eine Bibliographie der finnischen Lutherforschung, die heute hauptsächlich von Mannermaas Nachfolger Risto Saarinen betreut wird, ist auf der Webseite von Risto Saarinen zu finden: www.helsinki.fi, und dort Finnish Luther Studies Website.

⁹ In meiner Studie über die Abraham-Auslegung Luthers konnte ich nachweisen, dass auch bei der Exegese solcher biblischen Texte, die den imputativen Charakter der Rechtfertigung zum Ausdruck zu bringen scheinen (z.B. 1. Mose 15,6), Luther eher die reale Veränderung des Sünders durch den Glauben unterstreicht. Juhani Forsberg, Das Abrahambild in der Theologie Luthers. Pater fidei sanctissimus. Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Bd. 117, Stuttgart 1984.

Ich werde in dieser Vorlesung nicht auf die einzelnen Untersuchungen der jüngeren finnischen Lutherforschung eingehen.¹⁰ Dagegen versuche ich, etwas über die Rezeption der finnischen Lutherforschung zu berichten. Ihre Ergebnisse und Thesen wurden in mehreren wissenschaftlichen Tagungen behandelt, nicht zuletzt in der Zusammenarbeit zwischen der theologischen Fakultät an der Universität Helsinki und der Luther-Akademie Ratzeburg.¹¹

In den mitteleuropäischen, besonders deutschsprachigen theologischen Stellungnahmen hat man – wenn ich die in einigen Gesprächen vorgenommene Unterstellung, Mannermaa und seine Schüler lassen ihre eigene Dogmatik in die Luthertexte hinein, hier unbeachtet lasse – sind die kritischen Anmerkungen besonders auf bestimmte Punkte gerichtet worden. *Erstens* hat man behauptet, dass der Begriff „Vergöttlichung/Vergottung/deificatio“ (theosis), so selten im ganzen Schrifttum Luthers vorkommt (20 Male), dass es nicht möglich ist, darin einen ein zentralen Begriff zu sehen, der die gesamte Theologie Luthers erschließt. Simo Peura, der sich in seiner Dissertation ge-

rade mit diesem Themenfeld eingehend beschäftigt hat, konnte dagegen feststellen, dass der Begriff „Kreuzestheologie“ (theologia crucis) noch seltener bei Luther vorkommt und dass dennoch kaum jemand nach der Studie von Walther Loewenich die Zentralität der Kreuzestheologie bei Luther bestreiten will.¹² Versucht man die Kreuzestheologie als eine Spitzensatzung der theologischen Tradition zu einer breiteren Begriffsfamilie, in der andere Begriffe dieselbe Sache auf ähnliche Weise ausdrücken (z.B. „Teilhabe“/participatio). *Zweitens* hat man den Einspruch gegen Mannermaa erhoben, dass der von ihm als Hilfsmittel eingeführte Ausdruck „real-ontisch“ die Theologie Luthers fälschlicherweise zu einem Gefangen der klassischen Substanz-Metaphysik macht. Risto Saarinen hat mit Recht festgestellt, dass dieser Ausdruck in diesem Zusammenhang immer „theologisch“ benutzt worden ist: „Es geht also um theologische Ontologie und theologische Redeweise.“¹³

Meinerseits habe ich versucht, anstatt des „Real-Ontischen“ von einer „neuen realen Seinswirklichkeit“ im gerechtfertigten

Menschen zu reden. Wenn ich in diesem Zusammenhang auch gelegentlich von einer „Ontologie des Kreuzes“ gesprochen habe, so bin ich mir vollkommen bewusst gewesen, dass diese Zusammensetzung eine streng genommen philosophisch problematische Aussage ist. Aber sie enthält immerhin die theologische These, dass besonders in der Abrahamauslegung Luthers „die neue reale Seinswirklichkeit“ des Gerechtfertigten stets im Kontext seiner Kreuzestheologie vorkommt.

Mir scheint, dass die große Mehrheit der deutschen protestantischen Lutherforschung weiterhin große Vorbehalte gegenüber den Hauptergebnissen der finnischen Lutherforschung vertritt, obwohl man auch zugleich feststellen muss, dass die Kritik dem wissenschaftlichen Diskurs förderlich gewesen ist.¹⁴ Soweit ich richtig sehe, haben einige jüngere deutsche protestantische Lutherforscher ihre Studien in einem sehr konstruktiven Gespräch mit der finnischen Lutherforschung durchgeführt.¹⁵

In der Begegnung zwischen der nordamerikanischen und der finnischen Lutherforschung sind kritische Töne ebenfalls anzutreffen, aber mir scheint doch, dass die erste Frucht dieser Begegnung, ein Sammelband mit dem Titel „Union with Christ“¹⁶, mehr Gemeinsamkeiten als Gegensätzlichkeiten zwischen den beiden Forschungstraditionen zeigt.

Auch katholische Forscher haben finnische Lutherstudien rezensiert, meistens auf konstruktive Weise. Besonders wichtig war und ist die Zusammenarbeit der finnischen Lutherforscher mit dem Institut für Europäische Geschichte, und sie war besonders wichtig mit dessen verstorbenen Direktor Peter Manns, der als Schüler von Josef Lortz die katholische Lutherforschung auf eine kompetente, sogar leidenschaftliche Weise fortgesetzt hat. Mit ihm und nach seinem Tod hat Rainer Vinke, ein langjähriger Mitarbeiter von Manns, enorme inhaltliche und sprachliche Hilfe für die finnische Lutherforschung geleistet.

Zuletzt sei noch ganz kurz auf zwei ökumenische Rezeptionsvorgänge hingewiesen, zu denen die Ergebnisse der finnischen Lutherforschung beigetragen haben. *Erstens*, nach der Entdeckung der Konvergenz zwischen der lutherischen Rechtfertigungslehre und der orthodoxen Theosis-Lehre im Gespräch mit der russischen orthodoxen Kirche, hat sich die finnische Lutherforschung auch auf den globalen lutherisch-orthodoxen Dialog ausgewirkt. Ohne sie wäre das Dialogdokument über die Soteriologie „Salvation: Grace, Justification and Synergy“ (Heil: Gnade, Rechtfertigung und Synergie“ (Sigtuna 1998) kaum denkbar.

Zweitens, mehrere Vertreter der finnischen Lutherforschung nahmen aktiv an der Entstehung der „Gemeinsamen Erklärung zur Rechtfertigungslehre“ zwischen

¹⁰ Siehe dazu Eeva Martikainen, Die finnische Lutherforschung seit 1934. Theologische Rundschau 4/1988, S. 371-387. Was in der finnischen Lutherforschung seit 1979 geschehen ist, wird in einem Artikel von mir im Luther-Jahrbuch 2005 vorgestellt.

¹¹ Siehe folgende Sammelwerke: Thesaurus Lutheri. Auf der Suche nach neuen Paradigmen der Luther-Forschung. Veröffentlichungen der Finnischen Theologischen Literaturgesellschaft 153. Helsinki 1987; Luther und Theosis. Vergöttlichung als Thema der abendländischen Theologie. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft A 25. Helsinki & Erlangen 1990; Luther und Ontologie. Das Sein Christi im Glauben als strukturierendes Prinzip der Theologie Luthers. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft 31. Helsinki & Erlangen 1993.

¹² Simo Peura, Die Teilhabe an Christus bei Luther. Luther und Theosis, S. 121-122.

¹³ Risto Saarinen a.a.O. S. 171.

¹⁴ Eine kurze aber konstruktive Zusammenfassung auch bei Bernhard Lohse, Martin Luther. Eine Einführung in sein Leben und sein Werk. 3. Aufl. 1997, S. 212-213.

¹⁵ Friederike Nüssel, Allein aus Glauben. Göttingen 2000; Karsten Lehmkuhler, Inhabitation – Einwohnung Gottes im Menschen (ungedruckte Habilitationsschrift Straßburg 2002).

¹⁶ Union with Christ. The New Finnish Interpretation of Luther. Ed. By Carl E. Braaten and Robert W. Jenson. Grand Rapids 1998.

dem Lutherischen Weltbund und der Römisch-katholischen Kirche teil. Manche einzelne Stellen in diesem Dokument werden verständlich (und akzeptabel) aufgrund der Ergebnisse der finnischen Lutherforschung. Eine ähnliche akademische Protestaktion gegen die Erklärung wie sie in Deutschland entstand, fand in Finnland nur sehr wenige Anhänger.

Es ist wichtig, dass die verschiedenen wissenschaftlichen Traditionen auch in der Zukunft zusammenkommen, einander treffen und kritisieren. Nur so geht

eine ehrliche Wahrheitssuche weiter. Daneben ist es aber nicht nur für die Glaubensvergegenwärtigung der evangelischen Kirchen sondern besonders auch für unser europäisches Kulturerbe wichtig, dass die Texte Martin Luthers mit möglichst vielen und offenen Augen immer wieder gelesen werden. Dafür wird sowohl die Evangelisch-Lutherische Kirche als auch die finnische akademische Wissenschaft je in ihren Aufgabenbereichen ihren Beitrag leisten.

Tahdonvapauden kysymyksiä teologisessa antropologiassa

Johdannoksi oppikeskusteluun Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa

Matti Repo

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon teologinen oppikeskustelu järjestetään 21.-26.9.2005 Turussa. Kyseessä on dialogisarjan 13. kokous, ja tapahtumapaikkana on kursikeskus Sinappi, jossa ensimmäinenkin neuvottelu käytiin vuonna 1970. Neuvottelun yleisaiheeksi on sovittu *Kristillinen ihmiskäsitys nykypäivän Euroopassa. Pelastus, usko ja moderni yhteiskunta*.

Aiheen taustalla on Moskovassa 2002 käyty edellinen neuvottelu, jonka loppukommunikeassa hahmotellaan tulevaa dialogia: "Ennen kaikkea meidän on yhdessä tutkittava kristillisen antropologian aluetta. Siihen tulee sisällyttää ortodoksinen ja luterilainen näkökanta ihmisen vapaasta tahdosta ja sen yhteydestä pelastustalouteen (oikonomiaan). [...] Neuvotteluissa pitää myös laajasti käsitellä sosiaalietiikan aluetta, sen yhteyttä uskoomme ja elämäämme. Usko ei voi olla vaikuttamatta ihmisen tekoihin, siis myös yhteiskuntaan. Tässä yhteydessä pitää miettiä sitä, miten kristillinen tietoisuus

tulee heijastumaan kirkkojemme yhteiskunnalliseen toimintaan." (5.10.2002)

Kommunikeassa luetellaan lisäksi muita teemoja tulevien vuosien neuvotteluille. Perinteisesti on käsitelty kahta teemaa, dogmaattista ja sosiaalieettistä. Myös tämän dialogin ensimmäinen teema on kristillisen antropologian alueelta, toinen lähestyy kysymystä kirkkojen vastuusta yhdistyvässä Euroopassa. Näitä puolia pyritään nyt formuloidussa otsikossa yhdistämään. Aihe tuo kysymykset tahdonvapaudesta niin pelastusopin kuin etiikan kannalta vuorovaikutukseen kirkon sosiaalieettisen vastuun kanssa. Tämä asettaa haasteen ennen kaikkea luterilaiselle osapuolelle, joka käsittelee uskon ja etiikan kysymyksiä lain ja evankeliumin välisessä distinktiossa sekä regimenttiopin valossa. Meille on tärkeää erottaa nämä kaksi teemaa toisistaan, ortodoksinen osapuoli sitä vastoin näkee ihmisen aseman Jumalan pelastustaloudessa sekä hänen eettisen toimintansa yhdessä; ihmisen kutsumuksena on jumalallistua ja osallistua Jumalan pyhittä-

vään työhön koko luomakunnassa. Luterilaisen osapuolen on mahdollista käsitellä ihmisen tahdonvapautta yhtäältä teologisessa kontekstissa, jossa painottuu syntiinlankeemuksen seurauksena ihmisen kyvyttömyys pelastaa itse itsensä, ja toisaalta sosiaalieettisessä kontekstissa, jossa hänellä nähdään olevan enemmän liikkumavaraa.

"Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi"

Neuvottelujen aihe johdattaa teologisen antropologian ydinkysymysten äärelle. Luomiskertomuksen mukaan ihminen luotiin Jumalan "kuvaksi ja kaltaiseksi" (1. Moos 1:26). Genesiksen sanat kuuluvat Septuagintassa *eikon kai homioiosis theou*; Vulgatassa termit ovat *imago et similitudo dei*. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että antiikin kreikassa *eikon* tarkoitti aidosta tehtyä vähempiarvoista kopiota ja *homioiosis* olemuksellista yhteyttä kuvattavan kanssa.

Genesiksen sanaparin *eikon kai homioiosis* merkitykseen patristisilla kirjoittajilla on vaikuttanut Platon. Platonin mukaan ihminen on yhtäältä jumalan kaltainen olento, mutta toisaalta hänen on myös tavoiteltava jumalan kaltaisuutta. Vain hyveitä harjoittava tulee jumalan kaltaiseksi (*homioiesthai theou*): "Jumalat eivät milloinkaan hylkää sitä, joka tietoisesti pyrkii oikeamielisyyteen ja tahtoo hyvetä harrastamalla kehittyä niin jumalan kaltaiseksi kuin ihmiselle on mahdollista." (Valtio 613a-b). "Pakeneminen [pahan luota hyvän ja jumalten luo] on kehittymistä mahdollisimman suuressa määrin jumalan kaltaiseksi, ja jumalan kaltaiseksi tuleminen on tulemistä oikeamieliseksi ja hurskaaksi ja järjen mukaiseksi." (Theaitetos 176b)

Patristiset kirjoittajat jakavat tunnetusti kuvan ja kaltaisuuden kahteen eri merkitykseen: kuva tarkoittaa ihmisen sielun pysyviä ominaisuuksia, ymmärrystä, muistia ja vapaata tahtoa, kun taas kaltaisuudella tarkoitetaan jumalallisia ominaisuuksia, joiden välityksellä ihminen on erityisessä suhteessa Luojaansa. Ensimmäisenä tämän jaon lienee esittänyt Irenaeus Lyonilainen (*Adversus haereses* V, vi, 1).

Irenaeuksen mukaan Jumalan luomana ihminen on kolminainen; hänellä on henki, sielu ja ruumiin. Irenaeus liittää tämän näkemyksen Paavalin lausumaan "täydellisestä pyhittämisestä": "Itse rauhan Jumala pyhittääkseen teidät kokonaan [*perfectos*] ja varjelkoon teidän koko olemuksenne, teidän henkenne, sielunne ja ruumiinne, niin että olette nuhteettomat Herran Jeesuksen Kristuksen tullessa." (1 Tess 5:23) Täydellisessä ihmisessä sielu yhtyy Jumalan Henkeen, ja sielu ja henki yhdessä liittyvät lihalliseen ruumiiseen. Ilman osallisuutta Jumalan Pyhästä Hengestä ihminen ei ole täydellinen, ei hengellinen eikä pelastuva. Ilman Henkeä hän on toki Jumalan kuva (*imago*), mutta hänellä ei ole Jumalan kaltaisuutta (*similitudo*).

Johannes Damaskolainen kirjoittaa: "Hän loi ihmisen omilla käsillään näkyvästä ja näkymättömästä luonnosta, omaksi kuvakseen ja kaltaisuuteensa. Maasta hän muovasi ruumiin ja antoi omalla henkyyksellään järjellisen ja ymmärtäväsien sielun hänelle, ja sitä me kutsumme jumalalliseksi kuvaksi. Sillä kuvan mukaisuus ilmaisee järjellisyttä ja itsenäisyyttä, kaltaisuus taas hyveen mahdollisuuksien mukaista omaksumista." (Ortodoksisen uskon tarkka esitys II, xii, s. 64)

Tahdonvapaus ortodoksisessa uskossa

Kirkkoisien selityksissä ihmisen vapaa tahto perustuu siihen, että hän on Jumalan kuva (*eikon*). Vapaalla tahdollaan hänen on tarkoitus kehittyä hyveissä ja tulla Jumalan kaltaiseksi (*homioiosis*). Johannes Damaskolainen lausuu: "Jumala teki hänet luonnoltaan synnittömäksi ja tahdoltaan vapaaksi."

Tämän mukaisesti Podolskin piispa Hilarion kirjoittaa vuonna 2003 suomenne-tussa dogmatiikan perusteita käsittelevässä kirjassaan Uskon mysteeri: "Jumalan kuva näkyy ihmisen vapaassa tahdossa ja hänen kyvyssään valita. Jumala loi ihmisen absoluuttisen vapaaksi: rakkaudessaan hän ei tahdo pakottaa ihmistä sen enempää hyvään kuin pahaankaan. Jumala ei odota ihmiseltä sokeaa tottelevaisuutta vaan vastarakkautta. Vain vapaa ihminen voi rakkaudesta Jumalaan muuttua Jumalan kaltaiseksi. -- Ihmisen on realisoitava kaikki kykynsä viljelemällä maailmaa, käyttämällä luovia kykyjään, kehittymällä hyveissä ja rakkaudessa, jotta hän voisi sen kautta tulla Jumalan kaltaiseksi, sillä 'Jumalan kaltaisuus on hyveissä kilvoittelun tulos', pyhä Gregorios Nyssalainen sanoo." (Uskon mysteeri, s. 130-131)

Kuvan ja kaltaisuuden erottaminen sekä Jumalan kaltaiseksi tuleminen kytkettyvät antropologiseen näkemykseen, jonka mukaan ihmisen sielun korkein, järjellinen osa, kykenee vapaalla tahdolla tavoittelemaan jumalallisia, sillä juuri se on yhteydessä Jumalaan. Esimerkiksi Damaskolainen katsoo, että elämää on kolmenlaista (jumalallisen elämän lisäksi), kasvavaa, tuntevaa ja ymmärtävää. "Kasvavalle on ominaista ravitseva, lisääntyvä ja synnyttävä liike, tuntevalle vaistonvarainen liike ja järjelliselle ja ymmärtävälle tahdon vapaus." (Ort. usko III,

xiv, s. 62) Nämä kolme ovat läsnä ihmisen sielussa. Kolmijaon taustalla kuultaa esim. Aristoteleen esittämä sielun kolminainen hierarkia, jossa sielussa erotetaan vegetatiivinen (nutritiivinen) eli kasvamisesta huolehtiva osa, sensitiivinen eli aistiva osa ja intelligiibeli eli järjellinen osa.

Aristoteleen mukaan kolminainen sielu muodostaa kokonaisuuden jossa rationaalinen osa on ylimpinä. Alin osa yhdistää ihmisen muuhun elävään, mutta ei korkeampaan kuin kasveihin, seuraava puolestaan eläimiin, ylin osa taas älyllisiin olentoihin (De anima 413a-415a). Damaskolaisen dogmatiikassa vastaavan kolmijaon mukaisesti ihmisluonnon ylin, järjellinen osa, yhdistää hänet jumalallisiin: "Järjellisytyensä kautta ihminen liittyy ruumiittomiin ja hengellisiin luontoihin, ajatellessaan ja ymmärtäessään ja harkitessaan kaikkea, ja pyrkiessään hyveisiin ja halatessaan hyveitten huippua, jumalaisuutta." (Ort. usko II, xii, s. 67)

Tahdonvapaus luterilaisessa antropologiassa

Luterilainen teologia rakentaa tunnetusti antropologiansa toisin kuin ortodoksinen ja korostaa ihmisen menettäneen paratiisissa vallinneen yhteyden Jumalaan. Langenneella ei ole kykyä valita omalla tahdolla Jumalan tahdon mukaista elämää. Luterilaiselle ihmiskäsitykselle on ominaista, että *imagon* ja *similitudon* ei katsota kuvaavan kahta eri asiaa, vaan niiden nähdään tarkoittavan samaa. Kuvala ei tarkoiteta luonnollisia sielunkykyjä ja kaltaisuudella niiden täydellistymistä Jumalassa, vaan molemmilla kuvataan ihmisen luomisessa saamaa elämää Jumalan yhteydessä.

Luther arvostelee Genesiksen selityksensä Augustinusta ja tätä seuranneita teologeja, jotka noudattavat Aristoteleen kä-

sitykseen perustunutta jaottelua. Luther torjui näkemyksen, jonka mukaan ihmisen alkuvanhurskaus olisi ollut luomiseen sinänsä kuulumatonta lisälahja (*donum superadditum*). Vain lisälahja olisi syntiinlankeemuksessa menetetty vapaan ratkaisuvallan jäädessä jäljelle. Lutherin mukaan ihminen ei ole menettänyt vain sielunkykien täydellisyydessä asunutta Jumalan kaltaisuutta, vaan hän on menettänyt omissa olemuksissaan olleen jumalallisen elämän. Sen lisäksi Jumalan kuvan turmeltumisen merkitsee, että ihmisen luonnolliset sielunkyvut ovat hämärtyneet:

"Pelkään kumminkin sitä, että sen jälkeen kun puheena oleva kuva synnin tähden on menetetty, me emme voi sitä kyllin hyvin käsittää. Muisti, tahto ja ymmärrys meillä tosin on, mutta ne ovat turmeltuneet ja käyneet heikoiksi, jopa sanoakseni asian vielä selvemmin, ovat suorastaan pitäisiä ja saastaisia. Jos näet nämä kyvyt ovat Jumalan kuva, seuraa tästä sekin, että Saatana on luotu Jumalan kuvaksi. Onhan sillä nämä kyvyt paljon vahvempinakin kuin meillä, kuten muisti ja älykyys huipussaan ja tahto aivan peräänantamaton. [...] Minä käsittän siis Jumalan kuvan seuraavasti: Aadamilla oli tämä kuva omissa olemuksissaan. Hän ei ainoastaan tuntenut Jumalaa ja uskonut häntä hyväksi, vaan hän eli suorastaan jumalallista elämää." (Ensimmäisen Mooseksen kirjan selitys 1-7, s. 66-67; WA 42, s. 46-47)

Reformaattorit korostivat, että syntiinlankeemus turmeli ihmisen Jumalan kuvana. Hän ei menettänyt vain erityistä Jumalan kaltaisuutta luotujen sielunkykien ja ennen kaikkea vapaan tahdon jäätyä turmeltumattomina jäljelle, vaan koska kuva ja kaltaisuus tarkoittavat samaa asiaa, niin myös ihmisen tahto on syntiinlankeemuksessa turmeltunut. Häneltä ei ole ainoastaan riistetty alkuvanhurskaus vaan hän on myös pahan himon vallassa, eli hä-

neltä puuttuu Jumalan tuntemisen lisäksi kyky saavuttaa sellaista itse (CA II 1-2). Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa Philipp Melancthon katsoo, että vapaata ratkaisuvallaa vanhurskauttamiskysymyksessä opettavat ovat sidoksissa "filosoifeihin", kun taas reformatorinen näkemys on perusteltavissa sekä Raamattulla että kirkkoisien kirjoituksilla:

"Näin ollen alkuvanhurskauteen ei ollut määrää sisältyä vain ruumiin ominaisuuksien sopusuhtainen kokonaisuus, vaan myös nämä lahjat: varma tieto Jumalasta, jumalanpelko ja luottamus Jumalaan tai ainakin vilpiton kyky saavuttaa nämä. Tästä on Raamattu todisteena, se kun sanoo, että ihminen luotiin Jumalan kuvaksi ja hänen kaltaiseksi. Mitä tämä muuta on kuin että ihmiseen oli pantu sellaisen viisauden ja vanhurskauden kuva, hänen viisautensa käsitti Jumalan ja että Jumala heijastui hänen vanhurskaudessaan. Ihmiselle oli toisin sanoen annettu nämä lahjat: Jumalan tuntemus ja jumalanpelko, luottamus Jumalaan jne. Tällä tavoin nimittäin selittävät Jumalan kaltaisuuden Irenaeus ja Ambrosius. Jälkimmäinen puhuu paljonkin tähän suuntaan, mm. seuraavasti: 'Ei siis ole Jumalan kaltainen se sielu, jossa Jumala ei alati ole.' Myös Paavali Efesolais- ja Kolossalaiskirjeissään osoittaa, että Jumalan kuva tarkoittaa Jumalan tuntemusta, vanhurskautta ja totuutta. Lombarduskin sanoo rohkeasti, että alkuvanhurskaus on Jumalan kaltaisuutta, jonka Jumala on pannut ihmiseen. Me lainaamme vanhojen opettajien sanoja, jotka käyvät täysin yksiin sen kanssa, miten Augustinus Jumalan kuvaa tulkitsee." (AC II, 17-22).

Ekumeeninen näkemys tahdonvapaudesta?

Onko luterilaisten tunnustuskirjojen näkemys ihmisestä turmeluneena Jumalan kuvana ja hänen tahtonsa puuttuvista mahdollisuuksista ekumeenisesti hedelmällinen vai sisältääkö se omintakeisen tulkinnan yhteisestä kristillisestä perinnöstä? Ainakin keskusteluissa katolisen kirkon kanssa on saavutettu merkittävää yksimielisyyttä. *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* lausuu: "Me tunnustamme yhdessä, että ihminen on pelastuksessaan täysin riippuvainen Jumalan pelastavasta armosta. Vapaus, joka hänellä on suhteessa tämän maailman asioihin ja ihmisiin, ei ole vapautta kun kysymyksessä on pelastuminen. Tämä merkitsee, että syntisenä hän on Jumalan tuomion alainen ja on itsessään kyvytön kääntymään Jumalan puoleen ansaitakseen vanhurskauden Jumalan edessä tai saavuttamaan pelastuksen omin voimin. Vanhurskauttaminen tapahtuu yksin armosta." (§ 19)

Yhteisessä julistuksessa löydetty yhteinen näkemys näyttää omaksuvan luterilaisille tärkeän jaottelun, jonka mukaan tahdonvapaudesta voidaan puhua vain suhteessa "tämän maailman asioihin". Niissäkin se on toimintakykyinen vain rajoitetussa mielessä, sillä synti houkuttaa ihmistä toimimaan vastoin sitä, minkä hän tietää oikeaksi. Sielunkyvut ovat turmeltuneet, kuten Luther Genesis-selityksessään painottaa, ja uudestisyntymä ihminen on "pahan himon vallassa", kuten Augsburgin tunnustus lausuu. Siitä huolimatta nimenomaan ulkonaisia asioita koskevien valintojen kohdalla luterilaiset ovat vakuuttuneita vapaan tahdon olemassaolosta. Tätä näkemystä tulee pitää yhteisenä katolisen ja ortodoksisen uskon kanssa:

"Emmehän mekään riistä ihmisen tahdolta vapautta. Ihmisen tahdolla on valinnan vapaus niissä teoissa ja asioissa, jotka järki omassa varassaan kykenee käsittämään. Se voi jossakin määrin toteuttaa yhteiskunnallista oikeamielisyyttä eli tekojen vanhurskautta, se voi puhua Jumalasta, ulkonaisin teoin suorittaa eräänlaista jumalanpalvelusta, olla kuuliainen esivallalle ja vanhemmille, ja ulkonaisia tekoja valikoimalla se voi pidättäytyä murhasta, aviorikoksesta ja varkaudesta. Kun ihmisen luontoon on jäänyt jäljelle järki ja arvostelukyky aistimin havaittavissa asioissa, hänellä on jäljellä myös kyky suorittaa valintaa näissä asioissa sekä vapaus ja kyky toteuttaa yhteiskunnallista vanhurskautta. [...] Vaikka me siis myönnämme, että tahdolla on vapaus ja kyky suorittaa ulkonaisia lain vaatimia tekoja, me emme kuitenkaan katso ihmisen vapaan ratkaisunsa varassa kykenevän mainittuihin hengellisiin tekoihin: todella pelkäämään Jumalaa, todella häneen uskomaan ja todella pääsemään siihen vakaumukseen, että Jumala huolehtii meistä, kuulee rukouksemme ja antaa meille anteeksi. [...] On siis hyödyllistä tehdä tällainen erotus, että yhteiskunnallinen vanhurskaus luetaan vapaan ratkaisuvallan piiriin ja hengellinen vanhurskaus uudestisyntyneissä tapahtuvan Pyhän Hengen hallinnan piiriin." (AC XVIII, 4, 7, 9)

Ihmiskäsityksen eroista huolimatta luterilaiset ja ortodoksit yhdessä kiistävät ihmisen voivan itse pelastaa itsensä. Vuonna 1977 Kiovassa käytyjen neuvottelujen teeseissä lausutaan kirkkojemme yhteisenä näkemyksenä, että "jokaisella on mahdollisuus olla suostumatta Jumalan tahtoon tai Pyhän Hengen avulla suostua siihen" (Pelastus vanhurskauttamisena ja jumalallistamisena, IV, 7). Kiovan teeseissä lausutaan erikseen ortodoksien opetuksen edellyttävän ihmisen vapaata

tahtoa pelastavan armon yhteydessä. Luterilaisten kohdalla ei eksplisiittisesti viitata (vapaaseen tai sidottuun) tahtoon. Samalla jää epäselväksi, mitä "Pyhän Hengen avulla" ilmaisulla tarkoitetaan. Vedotaanko ihmisen tahdon osallisuuteen Jumalan Hengen avustamana vai Pyhän Hengen suvereeniin vaikutukseen ihmisesä?

Ortodoksisen käsityksen mukaan vapaa tahto ei ole hävinnyt, mutta ihminen ei silti pysty täysin elämään vapaan tahdonsa valinnoilla elämää, jossa hän täydellistyisi hyveissä ja jumalallistuisi. Sen estää se, että toisin kuin enkeleitä, ihmisen vapaata tahtoa piinaavat synnin seurauksena kiusaukset ja ruumiin vaivat ja lopulta ruumiillinen kuolema. Ilman Jumalaa ei ihmisen ole mahdollista haluta tai tehdä hyvää. Damaskolainen kirjoittaa: "Mutta meistä riippuu, pysymmekö hyveessä ja seuraammeko siihen kutsuvaa Jumalaa, vai irrottaudummeko hyveestä, joka merkitsee pahuuteen ryhtymistä, ja seuraamme Perkelettä, joka pakottamatta kutsuu siihen." (Ort. usko II, xxx, s. 124)

Sekä luterilaiset että ortodoksit opettavat synnin kohtalokkaasti sitoneen ihmisen pahaan. Damaskolainen kirjoittaa: "Sillä kun olemme kerran vapaaehtoisesti rikkoneet Jumalan lain ja ottaneet vastaan pahan hyökkäyksen, olemme avanneet sille sisäänkäynnin ja tulleet myydyiksi synnin alaisuuteen. Silloin ruumiimme taipuu helposti sen puoleen. - - Ja vaikka haluankin Jumalan lakia ja rakastan sitä enkä halua syntiä, niin sekoittamalla heikuman helppouteen ja ruumiin ja sielun järjestöjä osan haluun se, niin kuin sanoin, eksyttää minut ja saa synnin orjaksi. - - On siis mahdotonta toteuttaa Jumalan käskyä muuten kuin kärsivällisyyden ja rukouksen kautta." (Ort. usko IV, xxii, s. 100-101).

Piispa Hilarion siteeraa Makarios Egyptiläistä, joka "puhuu 'synnin hapatuksesta' ja 'himojen salaisesta saastasta ja yletömyksestä määräst', jotka ovat tunkeutuneet ihmisen luontoon vastoin hänen alkuperäistä puhtauttaan: synti on juurtunut niin syvään ihmisen luontoon, että kaikilla Aadamin jälkeläisillä on perinnöllinen taipumus syntyä." (Uskon mysteeri, s. 154-155)

Kiovan kokouksen kommunikissa v. 1977 todetaan, että kysymys Jumalan armon ja ihmisen tahdonvapauden suhteesta pelastuksessa vaatii tulevaisuudessa "syvällistä tutkimusta ja huolellista käsitelyä". Varsinaisesti tahdonvapauden teemaan ei ole kuitenkaan sen jälkeen palattu, mutta jo neuvottelussa Turussa 1980 käsiteltiin "uskoa ja rakkautta pelastuksen tekijöinä". Tiedonannon mukaan "molemmat kirkot opettavat uskosta ja rakkaudesta pelastuksen tekijöinä olennaisesti samalla tavalla". Teesissä 5 tähdennetään, että "Jumala antaa pelastuksen armostaan ja rakkaudestaan. [...] eikä sitä siksi voida ansaita hyvillä teoilla. Kuitenkin rakkauden kautta vaikuttava usko [...] synnyttää hedelmänään hyviä tekoja". Turussa luterilaiset ovat erotelleet "lain tekojen" ja uskoa seuraavien "hyvien tekojen" välistä suhdetta. Yhdessä on puhuttu kristityn kutsumuksesta osoittaa "Kristuksen mieltä" ja ilmentää "Kristuksen rakkautta". Näyttää siis siltä, että edellytyksiä ja yhteneviä lähtökohtia on luterilais-ortodoksille dialogille olemassa jo vuosien 1977 ja 1980 neuvottelujen teeseissä. Huolimatta vapaan tahdon erilaisesta tulkinnasta pelastuksen yhteydessä luterilaiset ja ortodoksit voivat löytää yhteisiä ääniä kristityn eettisessä vastuussa ja pyrkimyksissä hyveelliseen elämään.

Porvoon kirkkoyhteisön suuntaviivat uskontojen väliseen kohtaamiseen

Pekka Yrjänä Hiltunen

Oslossa kokoontui 30.11.-3.12.2003 Porvoon kirkkoyhteisön uskontodialogia koskeva konsultaatio. Konsultaatioon osallistui 28 edustajaa Englannin, Irlannin ja Skotlannin anglikaanisista kirkkoista, Islannin, Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Suomen luterilaisista kirkkoista sekä Saksan evankelisesta kirkosta ja Luterilaisesta maailmanliitosta. Puhetta johti arkkipiispa John R. W. Neill Irlannin kirkosta.

Konsultaatioon osallistui kirkkojen uskontodialogin ja uskontojen välisen kanssakäymisen asiantuntijoita. Keskusteluissa keskityttiin moniuskontoisissa tilanteissa esiin nousseisiin pastoraalisiin kysymyksiin. Vaikka Oslossa tiedostettiin edustettujen maiden erilaisuus, kokous pani silti merkille kaikissa maissa esiinnousseiden kysymysten samankaltaisuuden.

Konsultaation kirjaamalla suuntaviivoilla ei ole jäsenkirkkoja muodollisesti velvoittavaa luonnetta. Suuntaviivoilla pyritään vaikuttamaan siihen, että kristittyjen iden-

titeetin vahvistuessa suvaitsevaisuus muita uskontoja kohtaan lisääntyisi. Ei ole kyse uskontojen mukauttamisesta toisiinsa, vaan toimivan monimuotoisuuden etsimisestä.

On varmaa, että eri kirkot suhtautuvat esitettyihin suuntaviivoihin kukin oman erityislaatunsa mukaisesti. Suuntaviivojen laatijat toivovat, että suuntaviivat voisivat toimia keskustelun avaajana, käynnistäjänä ja vauhdittajana pikemmin kuin tyhjentävinä monisyistä aihealuetta koskevinä lauselmoina. On myös todennäköistä, että lauseimat on ensin sovitettava kunkin kirkon kontekstiin ennen kuin voidaan hahmottaa, millaista käytäntöä niistä seuraa.

A. Aloitamme Jumalasta

Kohtaamme kristittyinä eri uskontojen kannattajia, uskomuksia ja hengellisen elämän muotoja Kolminaisuutena tunnetun-

me Jumalan nimessä ja voimassa. Tästä uskostamme seuraa eräitä teologisia periaatteita, jotka antavat suuntaa näissä kohtaamisemme:

Jumala ei pelastusta tarjotessaan ole kitsaampi kuin luomistyössäänkään

Luomakunnassa kohtaamme armossaan avokätisen Jumalan, joka iloitsee monimuotoisuudesta – "Lukemattomat ovat tekosi, Herra. Miten viisaasti olet ne tehnyt!" (Ps 104:24). Tämä luoja-Jumala on sama pelastava Jumala kuin Hän, joka haluaa saattaa kaiken täydelliseksi.

Jeesus Kristus näyttää meille Jumalan kasvot ja avaa tien Jumalan luo

Olemme nähneet Jeesuksessa "Jumalan sädehtivän kirkkauden" (Heb. 1:3). Hän näyttää meille tien Isän luo, ja me haluamme jakaa tämän tien muiden kanssa. Todistuksemme tästä tiestä pitää tehdä sellaisella tavalla, että kaikki kuulevat sen hyvänä uutisena; tehtävämme ei ole julistaa Jumalan pelastavan armon rajoja.

Hengen läsnäolo tunnustetaan Hengen hedelmistä

"Hedelmistään puu tunnetaan", ja Hengen hedelmät ovat rakkaus, ilo, rauha, kärsivällisyys, ystävällisyys, uskollisuus, lempeys ja itsensä hillitseminen (Matt. 12:33; Gal. 5:22, 23). Kohdatessamme muiden uskontojen edustajia voimme Jumalan armosta tunnustaa näissä ominaisuuksissa Hengen läsnäolon.

B. Yhteiskunnallinen konteksti

Yhteiskuntiamme, joissa kirkkomme ovat kutsutut lähetykseen ja palveluun, leimaa yhä voimakkaammin uskontojen, uskomusten ja hengen elämän moninaisuus. Tämä johtuu suurelta osin muuttoliikkeestä, siitä, että ihmiset ovat uuteen maahan

muuttaessaan tuoneet uskonsa ja kulttuurinsa mukanaan. Muuttoliike on tapahtunut eri tavoin, eri tahdilla ja eri aikoina; joistakin maista löytyy sukupolvia vanhoja väkiväkkeitä ja järjestäytyneitä yhteisöjä, kun taas toisissa uskonnollinen moninaisuus on vähäisempää tai nuorempaa. Sitä paitsi tilanne on jatkuvassa muutoksessa yhä uusien turvapaikan tai hyvinvoinnin etsijöiden saapuessa maihimme.

Paitsi näkyviä ja kulttuuriltaan tunnistettavia uskonyhteisöjä, on yhteiskunnissamme ylipäänsä hengellisen elämän kirjo yhä moninaisempaa ja muuttuvaisempaa. Monet ihmiset etsivät elämänsä tarkoitusta ja merkitystä vaihtoehdoisen hengellisyyden eri muodoista. Uskonnota toiseen kääntyvien lukumäärä kasvaa. Siinä missä yhden suosivat väljiä verkostoja, joiden piirissä lähestyä perimmäisiä kysymyksiä, toiset valitsevat tiiviisti järjestäytyneitä ryhmiä, jotka tarjoavat tarkasti määriteltyjä vastauksia. Samaan aikaan monet etsivät uskoa ja arvoaan sekulaarin ja humanin ajattelun piiristä ilman mitään suhdetta tuonpuoleiseen.

C. Arvioinnin haaste

Aikamme monimuotoisissa ja muuttuvissa tilanteissa kristillisiä yhteisöjä kohtaa haaste tunnistaa Jumalan tarkoitus ja tahto moniarvoisissa yhteiskunnissamme sekä samalla pysyä Jeesuksen Kristuksen uskollisina opetuslapsina avoimin Hengen johdatukselle. Kirkoistamme löytyy useita erilaisia teologisia lähtökohtia, keinoja ja johtopäätöksiä näihin haasteisiin vastaamiseksi. Anglikaaneina ja luterilaisina olemme erityisesti herkkiä sille, miten Raamattu haastaa ja ohjaa ajattelua ja käytäntöämme uskontojen välisissä suhteissa. Lukiessamme Raamattua yhdessä olemme havainneet, että se ja kontekstiemme välinen vuorovaikutus

paljastaa keskuudessamme aika ajoin valitsevan näkökulmien kirjo. Huomaamme, että kristillinen käsitys uskontojen välisen kohtaamisen kysymyksistä tulee jatkossakin olemaan kiistanalainen alue kummankin traditiomme piirissä.

Tämä tilanne edellyttää avointa ja rakentavaa dialogia sekä omissa kirkkoissamme että ekumeenisten kumppaneiden kesken täydentääksemme ja resurssoidaksemme dialogiamme muiden uskontojen, uskomusten ja hengellisen elämän muotojen kanssa. Seuraavassa esitämme kristittyjen keskinäistä keskustelua varten muutamia omaan kokemukseemme pohjautuvia ajatuksia kahdestatoista konkreettisesta ja käytännöllisestä ydinkohdasta, joilla on keskeinen merkitys uskontojen väliselle kohtaamiselle yhteiskunnissamme. Nämä kohdat esitetään esimerkinomaisesti; niitä ei ole tarkoitettu kattavaksi ja systemaattiseksi esitykseksi. Missiomme ja palvelunne konteksti muuttuu kaiken aikaa. Siksi nämä kohdat on nähtävä jatkuvaa päivittämistä ja tarkistamista edellyttävänä kehittämisprosessina.

D. Kaksitoista uskontojen välisen kohtaamisen ydinkohtaa

Nämä uskontojen välisen kohtaamisen ydinkohdat ovat enimmäkseen ilmaistu henkilökohtaisten kohtaamisten kielellä. Olemme havainneet, että toisten uskontojen edustajien kohtaaminen voi olla meille perinpohjaisen muutoksen kokemus, joka johtaa uskon syvenemiseen, uudistumiseen ja avautumiseen. Kuitenkaamme kristittyinä ole kohtaamisissamme vain yksilöitä, vaan aina myös uskonyhteisöjä jäseniä. Sen edustaminen koskee erityisesti papiksi vihittyjä, joskin uskontojen välinen kohtaaminen kuuluu aina kristittyinä elämiseen, joka

koskee myös maallikoita. Hekin puhuvat ja toimivat koko kirkon edustajina.

1. Kestävän luottamuksen rakentaminen

Uskomme tähdentää pysyvää keskinäistä sitoutumista lujien ja luottamuksellisten suhteiden rakentamiseksi. Uskontojen välisessä kohtaamisessa ei ole vaihtoehtoja kärsivälliselle, vaivannäköä vaativalle ja aikaa vievälle prosessille, jossa opimme tuntemaan toisen uskonnon edustajan, saamme hänen kunnioituksensa ja tulemme ystäviksi. Olemme oppineet, että tämänkaltaisissa vuosien aikana kehittyneissä suhteissa dialogista tulee aitoa ja totuuden etsinnästä rehellistä ja vaikeatkin asiat voidaan ottaa puheeksi.

2. Totuudellinen puhe toisesta

Totuudellinen puhe edellyttää yksinkertaistuksien tai yleistysten välttämistä. Meidän tulee pikemminkin tunnistaa kaikkien uskonyhteisöjen, myös omamme, monimuotoisuus ja vaihtelevuus. Kun puhumme toisten uskomuksista ja käytännöistä, meidän tulee etsiä asiallista tietoa, nojautua luotettaviin lähteisiin ja rakentaa tietomme niiden varaan. Meidän tulee puhua kielellä, jonka kuvauksista keskustelukumppanimme tunnistaa itsensä. Tämä johtaa meidät mielikuvitusta edellyttävään ja myötätuntoa vaativaan pyrkimykseen samastua toisen tilanteeseen. Ei ole reilua verrata oman uskonnotomme ihanteita toisen uskonnon arkikäytäntöihin tai päinvastoin. Kristittyjen yhtä hyvin kuin toisten uskonyhteisöjen edustajien on tunnustettava, että on haastavaa elää uskonsa mukaisesti yhteiskunnassamme. Sellaisissakin tapauksissa, joissa olemme voimakkaasti eri mieltä, on

nähtävä vaivaa ymmärtääkseen toisten uskomuksia ja käytäntöjä. On kunnioitettava toisia ohjaavaa uskoa ja rakastettava heitä lähimmäisinä. Jos koemme, että meidän on joskus oltava kriittisiä toisten näkökantoja kohtaan, emme voi myöskään ohittaa itsekritiikkiä.

3. Uskosta todistaminen

Meidät on kutsuttu todistamaan uskostamme vakuuttavalla mutta hienotunteisella tavalla. Kun teemme niin, olemme yhtä valmiita kuuntelemaan ja oppimaan kuin puhumaankin. Olemme tietoisia siitä, että keskusteluun osallistuvien tarkoitukset saattavat olla monenlaisia ja että on helppo epäillä toisen kätkeytyä tarkoituseriä. Emme voi pakottaa toista omaksumaan omaa uskoamme, mutta meidän tulee aina olla valmiita todistamaan uskostamme sanoin ja teoin. Emme saa milloinkaan käyttää hyödyksemme haavoittuvien yksilöiden tai ryhmien tilaa emmekä asettaa kristillisen uskon hyväksymistä palvelutyömme ehdoksi. Olemme tietoisia siitä, että kirkkojemme kristittyjen mielipiteet eroavat toisistaan siitä, mikä on dialogin ja evankelion suhde. Mielestämme on tärkeää, että näistä mielipide eroavaisuuksista keskustellaan avoimesti ja keskinäisen kunnioituksen ilmapiirissä teologiamme ja kokemuksemme valossa.

4. Yhdessä Jumalan edessä

Olemme tietoisia siitä, että joissakin tilanteissa kristityt haluaisivat tulla Jumalan eteen yhteisessä rukouksen hengessä ja jumalanpalveluksessa muiden uskontojen edustajien kanssa. Näin saattaa tapahtua esimerkiksi pastoraalisten toimistusten yhteydessä, häissä ja hautajaisissa, osana ryhmän tai organisaation luonnollista elämänrytmää tai kriisiaikoina,

muisto- tai kiitosjuhlien yhteydessä, paikallisesti tai kansallisesti. Jotkut kristityt toivottavat tällaiset tilaisuudet tervetulleiksi, toiset taas kokevat olonsa vaivautuneeksi; toisten uskontojen kannattajien keskuudesta löytyy samoin monenlaatuista suhtautumista. Miten tahansa uskontojen yhteinen rukous ja jumalanpalvelus järjestetäänkin, mielestämme on tärkeää selvittää tilanteen tarkoitus. On harkittava huolellisesti, mikä on tällaiselle tilanteelle sovelias paikka ja varmistettava, että kaikki voivat osallistua suunniteltuun siten, että säilyttävät henkisen eheyttänsä eivätkä joutu hämmästyviin tilanteisiin. Yhteinen hiljaisuus saattaa olla arvokas tapa ilmaista yhdessäolemistamme Jumalan edessä. Samoin me saamme arvostettuna vieraana olemisen kokemuksen, kun olemme läsnä toisten rukous- ja jumalanpalvelushetkessä.

5. Muuttuvien yhteiskuntien haaste

Samalla kun iloitsimme elinvoimasta, jonka uskonnollinen ja kulttuurinen monimuotoisuus on tuonut tullessaan, olemme tietoisia hämmennyksestä ja tuskasta, jota saatetaan tuntea, kun pitkään muuttumattomana säilynyt yhteisö huomaa asuinympäristönsä muuttuneen. Korostamme aktiivisen ja osallistuvan kristillisen läsnäolon säilyttämistä moniuskontoisilla alueilla. Tunnistamme myös tarpeen olla valveilla toisuskoviin kohdistuvan etnisen ja uskonnollisen syrjinnän havaitsemiseksi.

6. Uskonnollinen kasvatustyö

Tilanteissa, joissa kirkkomme osallistuvat kasvatustyöhön, voimme huolehtia siitä että lapset ja nuoret saavat asianmukaisen varustuksen uskonnolliseen elä-

mään monimuotoisessa yhteiskunnassa. Meidän on vaadittava, että kristinuskoo opetetaan paikallisesti ottaen huomioon sen kansainvälinen ulottuvuus ja kulttuurinen monimuotoisuus. Kirkon kasvatustyön tulee auttaa kristittyjä tutkimaan oman uskonsa uskontojen välisen kohtaamisen ulottuvuuksia. Kasvatukselliset mahdollisuudet voivat rakentaa vakaata luottamusta omaan uskoon ja samalla vieraanvaraista avoimuutta toisten uskoa kohtaan.

7. Perhe-elämän tukeminen

Meidän tulee olla herkkiä niiden ihmisten toiveille ja tarpeille, jotka suunnittelevat uskontojen rajat ylittäviä avioliittoja. Papiston ja sielunhoidon tehtävissä toimivien tulee olla varustautuneita tällaisten parien ja heidän perheittensä neuvontaan ja tukemiseen. Heidän saatavillaan on oltava resursseja, joiden avulla hoitaa ja kasvattaa moniuskontoisten perheiden lapsia. Tulee myös luoda malleja tukea sellaisten ihmisten perheitä, joiden jäsenet ovat kääntyneet jostakin toisesta uskonnosta. Koemme myös kasvavaa tarvetta jakaa niitä pastoraalisen tuen hyviksi koettuja käytäntöjä, joita on sovellettu kuolemantapauksen kohdattua moniuskontoisissa elämäntilanteissa.

8. Yhteiseen hyvään pyrkiminen

Etsimme yhteistyötä toisten uskontojen edustajien kanssa sellaisissa käytännöllisissä hankkeissa, joissa yhteistyö on sopivaa ja mahdollista. Uskomme, että kirkkoillamme on erityinen tehtävä rohkaista kansallisia hallituksiamme ja paikallisia viranomaisia tutkimaan ja ymmärtämään uskonyhteisöjen ja -organisaatioiden monimuotoisuutta. Olemme tietoisia siitä, että kaikkien uskontojen edustajat ovat kiinnostuneita koko yhteiskunnasta. Sa-

malla meidän tulee olla rehellisiä niiden todellisten eroavaisuuksien suhteen, joita kohtaamme koettaessamme soveltaa käytäntöön arvoja, jotka yleisinä ilmaisuna saattavat kuulostaa samoilta. Uskomme, että kirkot on kutsuttu tekemään yhteistyötä toisten uskontojen edustajien kanssa, turvapaikan hakijoiden ja pakolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

9. Naisten ja miesten tasapuolinen edustus

Tunnistamme tarpeen vahvistaa naisten läsnäolon ja osallistumisen mahdollisuuksia monissa uskontojen välisissä kohtauksissa (vaikka joissakin tapauksissa miehetkin saattavat olla aliedustettuina). On pyrittävä varmistamaan yhdessä eri uskonyhteisöjen edustajien kanssa, että uskontojen välisissä kohtauksissa toteutuu sukupuolten tasapuolinen edustus, ja on edellytettävä sitä, että kristittyjen oma edustus toimii tässä myönteisenä mallia antavana esimerkkinä. Samanaikaisesti kuitenkin on tunnistettava ne kulttuuriset ja uskonnolliset tekijät, jotka saattavat estää naisten osallistumisen miesten kanssa uskontojen välisiin tapahtumiin. Uskontojen välisessä dialogissa meidän tulisi olla valmiita ottamaan esiin naisten oikeudet ihmisoikeuskysymyksenä.

10. Kansainvälinen osallistuminen

Tiedämme, että on mahdotonta eristää omien maittemme uskontojen välisiä suhteita muiden maiden tilanteiden vaikutuksilta. Kansainvälisillä tapahtumilla saattaa olla hyvinkin vakavia vaikutuksia vähemmistöuskontojen ryhmille, ja erityisesti kriisien aikoina meidän tulisi olla valmiita osoittamaan solidaarisuutta sellaisia ryhmiä kohtaan, jotka kokevat asemansa uhatuiksi. Muiden maiden haavoittuvien

vähemmistöjen tilanne on usein dialogin tärkeä aihe, ja kirkkomme kokevat, että rukouksen ja myötätunnon side on erityisen vahva vainottujen kristillisten yhteisöjen kanssa. Meidän tulee kuitenkin tehdä selväksi, että on epäoikeudenmukaista pitää oman maamme uskonyhteisöjä vastuullisina heidän muualla maailmassa asuvien uskonveljiensä ja -sisar tensa toimista.

11. Uskonnon vapauden varmistaminen

Kristillinen sitoutuminen lähimmäisen rakastamiseen ja kaikkien eduksi koituvan oikeudenmukaisuuden etsintään johtaa meidät tähdentämään uskonnonvapautta jokaisessa yhteiskunnassa. Omassa mais samme tämän takaa Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien julistus vuodelta 1950 (jonka Suomi ratifioi 10.5.1990): "Jokaisella on oikeus ajatuksen-, oman tunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoa joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin". Olemme erityisen kiinnostuneita yhteiskuntamme vähemmistöjen oikeuksista. Pidämme tärkeänä periaatetta, että laki suojelee tasapuolisesti kaikkia kansalaisia. Uskonnollisia auktoriteetteja ei saa käyttää väärin haavoittuvien yksilöiden kontrolloimiseksi tai painostamiseksi.

12. Uskonnon vaihtaminen

Missä Henki on toiminnassa, iloitsemme ihmisten mahdollisista kääntymisistä Kristuksen puoleen. Tämän täytyy aina tapahtua vapaasti Jumalan oman toiminnan

tuloksena ja toisten vastauksena siihen – ei omasta suunnitelmallisuutemme eikä vakuuttelumme tuloksena. Tunnistamme sen, että uskontojen välisellä kohtaamisella voi olla voimakkaita ja arvaamattomia seurauksia siihen osallistuvien ihmisten elämään. Sen seurauksena ihmisiä saattaa kääntyä yhtä hyvin pois kristinuskosta kuin sen puoleenkin. Eri uskoa edustavat ihmiset saattavat myös kokea, että kohtaaminen tuo heitä lähemmäksi Jumalaa heidän oman vakaumuksensa piirissä. Kristittyinä meidän tulee olla selvillä vaikeuksista, joita askettain kristillisen uskon löytäneet voivat kohdata, ja kirkkojemme tulee olla valmiita muuttamaan kyttäkseen vastaanottamaan uusia jäseniä. Joidenkin kääntyneiden saattaa olla vaikeaa hyväksyä koko uskontojen kohtaamisen käsitettä, erityisesti kun kyseessä on heidän entinen uskontonsa. Toisilla kääntyneillä saattaa taas olla arvokas henkilökohtainen panos annettavanaan uskontojen välisen ymmärtämyksen lisäämiseksi, ja mielestämme heitä tulisi vahvistaa löytämään paikkansa dialogissa.

Käännös: Pekka Y. Hiltunen 2004

Englannin kielinen teksti löytyy osoitteesta <http://www.anglicanunion.org/Porvoo.htm> (13.1.2005)

Kirkkojen maailmanneuvosto matkalla Porto Alegreen

Syvempää luottamusta ja sitoutuneisuutta valmistelemissa

Kirkkojen maailmanneuvoston keskuskomitean kokous
15.-22.2.2005 Genevessä

Mari Kinnunen

Keskuskomitean kokous Genevessä siirsi KMN:n hallinnon konsensusaikaan ortodoksikirkkojen kanssa käytyjen keskustelujen toiveiden mukaisesti. Sääntömuutoksissa vahvistui sekä ortodoksikirkkojen että avustajajärjestöjen asema KMN:n hallinnossa. Merkittävä yleiskokousten välisen työn arviointi sanoitti monet KMN:n tämän hetken ongelmat. Yleiskokoukselle jäi paljon paineita linjan selkeyttämisessä. Käsite "Fellowship of Churches" kutsuu uuden konsensusajattelun myötä suurempaan kirkkojenväliseen luottamukseen, sitoutuneisuuteen ja välittämiseen. Myös yhteistä spiritualiteettia peräänkuulutettiin. Nähtäväksi jää, mikä lopulta muuttuu vai muuttuuko mikään. Kaikki raportissa mainitut asiakirjat löytyvät netistä KMN:n sivujen kautta osoitteesta www.wcc-coe.org.

Konsensuspäätöksenteko: lisää luottamusta vai epämääräisyyttä?

Hararessa 1998 valittu keskuskomitea teki tässä viimeisessä kokouksessaan merkittäviä muutoksia KMN:n hallintokulttuuriin. "Kovasta" ja ainakin ortodoksikirkkoille vieraana pidetystä parlamentaarista kulttuurista päätettiin sääntömuutoksien kautta siirtyä "pehmeämpään", keskustelevampaan, kuuntelevampaan ja kirkkojen elämään läheisemmin kuuluvaa konsensusmetodiin. Periaatteelliset päätökset hallintokulttuurin muutoksesta tehtiin jo v. 2003 keskuskomiteassa ja tämä kokous vahvisti periaatteen konkreettisilla muutoksilla sääntöihin. Tarvitavat konstituution muutokset tulevat käsitteilyyn yleiskokouksessa v. 2006.

Konsensusmetodia pyrittiin ikään kuin koekäyttämään koko kokouksen ajan. Koekäyttö paljasti kuitenkin, että puheenjohtajiston kouluttamisessa uuteen meto-

diin on vielä paljon tekemistä. Konsensusmetodin oikeasta käytöstä oli nyt pidetyssä kokouksessa toteutuneena vain aavistus. Käytännön kokeilu herätti myös monissa epäilyjä metodin toimivuudesta näin laajalle organisaatiolle. Toisaalta metodiin kouluttautumisen myötä monissa heräsi toivo todellisesta muutoksesta. Itse kuulun jälkimmäisiin. Konsensusmetodi muistuttaa paljon viestintämallia, jota työssäni perheneuvojana olen tottunut käyttämään. Se mahdollistaa oikein toteutettuna niin samanmielisyyden kuin erimielisyyksienkin selkeän hahmottamisen ja sitä kautta nähdäkseen aidomman, syvemmän ja sitoutuneemman vuorovaikutuksen jäsenkirkkojen välillä. Jossain määrin metodi vaatii enemmän aikaa päätökseen, mutta jos KMN pystyy oman työnsä uudelleenarvioinnin ja ekumeenisen liikkeen uudelleen hahmottumisen kautta terävöittämään ja karsimaan toimintaansa, metodi ei ole tulevaisuuden este vaan apu.

Julkilausumat haaste konsensusmetodille?

Jos konsensusmetodia aiotaan jatkossa käyttää oikein, niin keskustukomitean harastama julkilausumien antaminen tulisi ottaa uuteen tarkasteluun. Nykyisessä käytännössä julkilausumia annetaan niin monista tärkeistä aiheista, että sellaisen keskustukomiteajäsenen, joka ei ole Public Issues -komitean jäsen, on hankalaa ehtiä kokousrytmissä sisäistämään ja ymmärtämään kaikkia, sinänsä varmasti tärkeitä, julkilausumia. Puhumattakaan siitä, jos julkilausumista haluttaisiin saada oikeasti jäsenkirkkoja jollakin tapaa velvoittavia. Konsensusmetodi vaatisi enemmän avointa keskustelua. Nyt keskustukomiteaa voi tehokkaalla lobbaamisella käyttää arvovaltaisena leimasimena, jäsenkirkkojen tahtona (!) asioille, joista

jäsenkirkot eivät välttämättä ole lainkaan yksimielisiä, jos niillä edes on asioista olemassa kirkon kanta. Tällaiseen "hyväksikäyttöön" olen itse törmännyt muutamia kertoja ja uskon ongelman olevan tuttu kaikille kirkkoamme kansainvälisesti edustaneille. Kirkkomme edustajana törmää sellaisiin kysymyksiin kuten: Kuka määrittelee kirkkomme kannan julkilausumien kaltaisiin kysymyksiin? Mihin kaikkien kirkolla tulee olla kanta? Mitä tarkoittaa "fellowship of churches" vaikeisiin poliittisiin tilanteisiin reagoitaessa?

Keskustukomitea hyväksyi tällä kertaa seitsemän julkilausumaa (Iraq; International Criminal Court; Humanrights and Languages of Indigenous Peoples; Uprooted People; Tsunami; Detainees held at Guantanamo Bay; Certain Economic Measures for Peace in Israel/Palestine). Lisäksi jäsenkirkkoja kehoitettiin muistamaan Armenian kansanmurhan uhreja sunnuntaina 24.4.2005. KMN:n pääsihteeriä sekä muuta henkilökuntaa kehoitettiin niin ikään jatkamaan työtä Vojvodinan (Serbia-Montenegro) ihmisoikeustilanteen parantamiseksi sekä seuraamaan erityisesti Iso-Britannian hallituksen uusia toimia Afrikan kehityksen tukemiseksi.

Sääntömuutokset vahvistavat myös ortodoksien ja avustusjärjestöjen asemaa

Konsensusmetodiin siirtyminen tapahtui ortodoksien asemaa KMN:ssä selvittellen Special Commissionin työskentelyn tuloksena. Nyt hyväksytyt sääntömuutokset vahvistavat Special Commissionin jatkoksi perustetun Permanent Committee on Consensus and Collaboration (Permanent Committee) asemaa. Tätä kautta vahvistui edelleen myös ortodoksien äänen kuuluminen KMN:ssä. Permanent

Committeella on nyt sääntömuutoksen jälkeen erittäin vahva asema. Se mm. ai-noana KMN:n komiteoista jatkaa toimintaansa myös yleiskokouksen aikana neuvoo-antavana tahona. Ortodoksien huoli äänensä kuulumisesta on otettu Hararen jälkeen todella vakavasti ja ortodoksisten jäsenkirkkojen asema on selvästi vahvistunut. Nyt on kiinni ortodoksikirkkoista kuinka ne asemaansa käyttävät, kuinka vakavasti ne haluavat sitoutua ekumeeniseen työskentelyyn.

Avustusjärjestöt (Specialized Ministries engaged in ecumenical relief and development, Suomessa esim. KUA) ovat Hararen jälkeen olleet toinen taho, joka on vaatinut äänensä parempaa kuulemistaan KMN:n rakenteissa. Samassa sääntömuutosrytäkässä hyväksyttiin nyt myös selvä aseman vahvistus avustusjärjestöille. Niitä kutsutaan lähettämään edustajansa yleiskokouksiin ja keskustukomitean kokoukseen ja ne liitetään jäsenkirkkojen postituslistaan. Nyt siis KUA:lla on jatkossa mahdollisuus lähettää oma neuvonantajansa niin yleiskokoukseen kuin keskustukomitean kokouksiinkin. Toki tämä on haluttaessa ollut mahdollista jo nyt, mutta jatkossa asema on vahvempi.

ACT Global – vahvistus vai heikennys KMN:lle?

Avustusjärjestöjen kentässä eletään nyt kovin mielenkiintoisia hetkiä ns. ACT Global-hankkeen tiimoilta. Act Global oli muodostua kompastuskiveksi keskustukomitean kokouksessa niin pääsihteerille kuin ohjelmasuunnittelullekin.

ACT Global on toistaiseksi työnimi avustusjärjestöjen suunnittelema maailmanlaajalle brandille. Sen suunnittelu on toisaalta vielä kovin keskeneräistä, mutta 5. helmikuuta päättyneessä merkittävässä suunnittelukokouksessa puhuttiin kuitenkin

kin mahdollisuudesta saada ACT Global toteutumaan jo tämän vuoden aikana. Erilaisia keskusteluja on käyty jo 7-8 vuoden ajan. Keskustukomitean kokouksessa läsnä olleet KUA:n työntekijät Sylvia Raulo ja Aaro Rytönen selvittävät omassa raportissaan monipuolisemmin ACT Global –suunnitelmia, joten keskityn tässä vain kysymyksiin ACT Globalin vaikutuksista KMN:n toimintaan.

Pääsihteeri Sam Kobia oli aluksi aivan haluton keskustelemaan koko ACT Globalista, mikä aiheutti närkästystä monissa jäsenissä. ACT Globalin mahdollisesti muodostamat tahot vastaavat kuitenkin 80 % KMN:n ohjelmien rahoittamisesta, joten sen enempää tulevan toiminnan suunnittelu kuin ekumeenisen liikkeen rekonfiguraatiosta keskustelukaan eivät onnistuneet ilman ACT Globalista keskustelua. Aivan konsensusperiaatteen vastaisesti keskustukomitean jäsenet joutuivat siis selvittämään ACT Global –kysymystä käytäväkeskusteluissa. Lopulta komitearaporttien hyväksymisvaiheessa pääsihteeri antoi hyvän information ACT Global hankkeesta. Harmi vain, että monta päivää liian myöhään. Keskustukomitea valtuutti kesällä kokoontuvat komissiot sekä syyskuussa 2005 kokoontuvan eksekutiivin seuraamaan ja pohtimaan ACT Globalin vaikutuksia KMN:n työhön. Tässä vaiheessa sekä KMN:n roolista ACT Globalissa että vaikutuksista ohjelmien rahoitukseen KMN:ssä liikkui oletuksia laidasta laitaan: toisten mielestä ACT Global ei vaikuta mitenkään KMN:n työhön, koska avustusjärjestöt tarvitsevat joka tapauksessa kirkkojen verkostoja toimiakseen tehokkaasti omissa ohjelmissaan. Toiset taas ajattelivat, että jos ACT Global pystyy tarjoamaan parempia ja toimivampia ohjelmia kuin KMN, ovat ohjelmat keskenään kilpailuasemassa. Suuri kysymys on myös, missä määrin ACT Global olisi valmis

tekemään tehokkaammin KMN:n development- ja advocacy-työtä. Mikä oikeastaan on KMN:n rooli ACT Globalissa ja ketkä voivat olla siinä jäseninä? Hyvin kiinnostava kysymys meidän kirkkomme kannalta on myös LML:n World Servicen asema ACT Globalissa.

Selventävä ja rohkea toiminnan arviointi tulevan suunnittelun pohjana

Keskuskomitea oli ensimmäistä kertaa KMN:n historiassa tilannut toimintansa arvioinnin ulkopuolisilta nyt uuden yleiskokouksen lähestyessä. Arvioinnin suorittivat Marion Best, William Ogara, Sylvia Raulo ja Georges Tsetsis. Kaikki heistä ovat itse asiassa monilla tavoin KMN:n toimintaan sitoutuneita asiantuntijoita, ei ulkopuolisia. Tästä huolimatta tai ehkä sen vuoksi, arviointi osoittautui selventäväksi ja rohkeaksi sekä tulevaisuuteen vahvasti suuntautuvaksi. Suositelen arvioinnin lukemista kaikille, jotka haluavat saada kokonaiskuvaa KMN:n

työstä sekä sen haasteista. Erityisen tärkeä arviointi on Porto Alegren yleiskokoukseen osallistujille. KMN:n toiminnan haasteet on nyt nostettu selkeästi keskusteluun. KMN:n toiminnan tulevaisuus riippuu paljon henkilökunnan halusta ja kyvystä konsensusmetodin hengessä valmistella erilaisia vaihtoehtoja yleiskokoukselle sekä yleiskokouksen kyvystä tehdä hyviä päätöksiä.

Arvioinnissa ja sitä seuranneessa keskustelussa keskustelussa nousivat esille puutteet ohjelmien suunnittelu, seuranta ja arviointi-systeemissä. Erityisesti esiin nousivat myös ohjelmien päättämisessä ilmenevät ongelmat, puutteet tiedotuksessa niin jäsenkirkkoihin, yhteistyötahoihin kuin luottamushenkilöihinkin päin, sekä KMN:n toimintavision epäselvyys, kysy-

mykset KMN:n toiminnan merkityksestä jäsenkirkkoille (ownership) sekä kaikkeen edellä olevaan liittyen taloudellinen sitoutuneisuus/sitoutumattomuus.

Keskuskomitea hyväksyi arviointiryhmän toimintasuositukset hieman muuteltuina järjestön tulevan toiminnan suunnittelun pohjaksi. KMN:llä olisi nyt erittäin hyvä mahdollisuus käydä sisällöllistä keskustelua toiminnastaan ilman erityistä taloudellista painetta. Talousraportit olivat KMN:n viitekehityksessä valoisia, mutta monien ennusteiden mukaan näin ei jatku kovin montaa vuotta. Yleisesti hyväksytty periaate: "WCC needs to do less, do it in a more focused way and do it well", kaipaa lihaa luittensa ympärille. Muutoksen avaimet ovat pääsihteerillä ja muulla henkilökunnalla, yleiskokousdelegaateilla ja seuraavalla keskuskomitealla. Suurin uhkakuvana on, että yleiskokous jätetään päättämään asioista heikon valmistelun pohjalta. Toivottavaa on, että uudessa keskuskomiteassa on riittävän vahva jatkuvuus.

Porto Alegre

Porto Alegren 9. yleiskokouksen (14.-23.2.2006) valmistelut etenevät Assembly Planning Committeeen raportin mukaan oikein hyvin. Keskuskomitea vahvisti kirkkojen nimeämät delegaatiot sekä nimesi ns. 15 % kiintiöstä lisää delegaatteja. Kirkkomme delegaatioksi vahvistettiin KUN:n nimeämä delegaatio: piispa Ilkka Kantola, Mirkka Torppa sekä Aaro Rytönen. Lisäksi kirkollamme oli mahdollisuus saada vielä lisäpaikka 15% kiintiöstä ja kokouksen aikana ehdotinkin neuvoteltua muiden suomalaisten kanssa kahta uutta suomalaisnimeä: Antti Siukonen ja Kaisa Aitlahti. Heistä Kaisa Aitlahti tuli KMN:n puolesta valittua. Delegaatioihin mahdollisesti tulevat muutokset pyydetään ilmoittamaan KMN:lle mielel-

lään 1.6.2005 mennessä. Itselläni on mahdollisuus osallistua yleiskokoukseen erityisessä "Outgoing Central Committee Members"-kiintiössä, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Tarkemman selvityksen yleiskokouksen valmisteluista olen tarvittaessa valmis antamaan Porto Alegren valmistelukokouksissa.

Ekumeeninen liike hakee uutta muotoa toimia yhdessä

Koko ekumeenisen liikkeen uusi hahmotuminen, ns. rekonfiguraatio prosessi, oli luonnollisesti monella tapaa keskusteluisa mukana. Mitä juuri KMN:n tulisi tehdä? Mitä muut tekevät paremmin? Keitä on mukana ekumeenisessa liikkeessä? Konsultti Jill Hawkey on kartoittanut ekumeenisen liikkeen rakenteita ja suhteita. Hänen vapaasti käytössä oleva, netistä imuroitava, erinomainen powerpoint esityksensä raamitti keskustelua.

KMN:n oma tavoite on samanaikaisesti syventää ja laajentaa jäsenkirkkojensa suhteita (fellowship of churches) sekä jo edellä mainittu "do less, do focused, do well". Oikeutetusti voi tietysti kysyä, onko tässä jo sisäänrakennettu ristiriita. Mielestäni kuitenkin ei välttämättä.

Toivon, että KUN:n piirissäkin alkanut keskustelu oman kirkkomme paikasta ekumeenisessa liikkeessä ja sen rakenteissa voi jatkua. Tähän keskusteluun liittyvät myös kysymykset siitä, mitkä kaikki tahot ovat oman kirkkomme toimijoita kansainvälisesti ja millä pelisäännöillä (Kirkolliskokous, KUN, KUO, KUA, SLS, hiippakunnat, seurakunnat, kirkkomme edustajat kirkkoliittojen hallinnossa yms.). Näen, että vasta kun olemme käyneet sisäistä keskustelua, meillä on annettavaa kansainväliseen keskusteluun.

Kun omat priorisointimme ovat selvemmät, pystymme priorisoimaan kansainvälisesti.

Hararen yleiskokouksesta elää yhä edelleen Global Forum-ajatus. Forumilla on oma pieni toimisto, jota luotsaa KMN:sta eläkkeelle jäänyt Hubert van Beek. Forumin ensimmäistä kokoontumista suunnitellaan v. 2007.

Tyynenmeren alueen kirkot peräänkuuluttivat yhteistä välittämistä

Kokouksen sisällöllisesti pysäyttävintä antia oli Tyynenmeren kirkkojen esittely. Jokaisessa kokouksessa jonkun alueen kirkot ovat nostaneet esille omia tärkeitä asioita. Tyynenmeren kirkot pyysivät muita "Fellowship of Churches" jäseniä katsomaan ja tulemaan tietoisiksi kolmesta heidän ongelmastaan: ilmastomuutos, HIV/AIDS sekä ydinkokeiden seuraukset. Kaikki kolme ovat kirjaimellisesti elämän ja kuoleman kysymyksiä alueen ihmisille ja siis myös kirkkoille. Vahvimmin pysäytti tällä kertaa se tosiasia, että koska Tyynen meren saaret ovat vain n. 2-4 m merenpinnan yläpuolella, jo nykyisillä ilmastomuutoksilla on erittäin tuhoisia seurauksia ja tulevaisuudessa monet saaret ovat kokonaan vaarassa pyyhkiytyä meren alle.

Kaakkois-Aasian katastrofi oli kokouksessa luonnollisesti paljon keskusteluisa Indonesian ja Thaimaan kirkkojen edustajien kanssa, mutta myös julklauksena sekä kahdessakin hartaudessa. Ensimmäiseen tsunamin uhrien muistohartauteen osallistui myös Ruotsin Geneven suurlähettiläs sekä Suomen Geneven suurlähettiläs Vesa Himanen.

Kirkkojen yhteisen katastrofiavun Actin by Churches Together (ACT) mittavan tsunamiohjelman vastaavana työskentelee suomalainen Kirsi Brolén KUA:n lähettämänä. Tsunami-ohjelma on ACTin tähänastisen toiminnan suurin yksittäinen ohjelma, sen budjetti on yhtä suuri kuin koko ACTin vuosibudjetti n. 75 milj. USD. Tarkempia tietoja ohjelman sisällystä löytyy nettiosoitteesta www.act-intl.org Ohjelma jatkuu nykyisillä päätöksillä v. 2006 loppuun asti.

Onnistumisia Hararesta Porto Alegre

Koska kyseessä on keskuskomiteakauteni viimeinen varsinainen kokous, niin haluan poimia esiin KMN:n runsaasta toiminnasta muutaman onnistuneen ohjelman:

Hararen yleiskokous otti vakavasti ortodoksikirkkojen esittämän kritiikin ja usean vuoden ajan käytiin erityisessä Special Commissionissa keskusteluja paremman yhteisymmärryksen saavuttamiseksi. Omalla kirkollamme ja Suomen ortodoksikirkolla oli neuvotteluissa tärkeä rooli piispa Voitto Huotarin ja metropoliittia Ambrosiuksen johdolla. Komitean työskentely on vaikuttanut pysyvästi KMN:n rakenteisiin toivottavasti hedelmällisellä tavalla.

Väkivallasta sovintoon-vuosikymmen (Decade to Overcome Violence, DOV) tuli Hararesta hyväksytyksi yllätyksenä, mutta on ollut jäsenkirkkojen parissa menestystarina. Myös omassa kirkossamme Väkivallasta sovintoon-vuosikymmen on luomassa omaa vahvaa asemaansa hyvin erilaisten yhteistyötahojen verkostona. Erityisesti tekee mieleni toivottaa tsemppiä edelleenkin vuosikymmenen projektisihteerille Kati Jääskeläiselle! Vuosikymmenen seuraavat paino-

pistealueet ovat: Aasia (2005), Latinalainen Amerikka (2006), Eurooppa (2007), Tyynenmeren alue (2008), Karibia (2009).

Bosseyn ekumeeninen instituutti on läpikäynyt niin ulkoisen uudistuksen kuin sisällöllisen opinto-ohjelman tarkistuksen ja toimii nyt oikein hyvin. Bosseyn pitkän kurssin opinnot ovat nyt yliopistotason opintoja ja niitä voi käyttää osana yliopistotutkintoa monessa maassa. Suomalaisena työntekijänä Bosseyssä on Anu Talvivaara ja Bosseyn hallituksen jäsenenä on ollut Pauliina Arola. Tänä vuonna Bosseyn pitkällä kurssilla on myös pitkästä aikaa suomalainen Antti Laine.

Esimerkkinä onnistuneesta suhteesta KMN:n jäsenkirkkojen ulkopuolelle on Joint Working Group with Roman Catholic Church. Sen kahdeksas raportti oli käsittelyssä tässä keskuskomiteassa ja suosittelen sitä erityisesti pohjoismaisissa lut.-kat. neuvotteluissa mukana oleville.

Mittava tuleva tapahtuma, josta toivottavasti tulee onnistuminen, on toukokuussa Ateenassa kokoontuva World Mission and Evangelism Conference. Toivottavasti lähetysjärjestömme pystyvät lähettämään paikalle myös nuoria edustajia!

Yhtenä selvänä tavoitteena jo Hararen yleiskokouksessa oli saada KMN:oon toinenkin suomalainen työntekijä. Ortodoksikirkostahan on Anu Talvivaara ollut KMN:n palveluksessa jo yli 10 vuotta, mutta tavoitteena oli saada myös luterilainen työntekijä. Nyt pastori Matti Peiponen on aloittanut Eurooppa-sihteerinä. Keskuskomitean kokoukseen osallistuivat lisäksi kirkkoneuvos Risto Cantell, suunnittelija Sylvia Raulo (evaluaatio), vs. suunnittelija Aaro Rytkönen (EYCE), teol. yo Antti Siukonen (stuertti) sekä kasv.yo. Inka Lindroos (stuertti).

KMN:n johtoryhmään kuuluvat pääsihteerit Sam Kobia (met.), apulaispääsihteerit Georges Lernopoulos (ort.) Director of Management William Temu (room.kat.), Director of Programmes Genevieve Jaques (ref.). Heistä Jaques ilmoitti eroavansa virastaan perhesyistä yleiskokouksen jälkeen ja Temun toimikautta jatkettiin kolmella vuodella.

Lopuksi vielä viihe kaikille tämän raportin lukijoille: nettiosoitteesta <http://onlineservices.wcc-coe.org> voi liittyä KMN:n uudelle sähköiselle postituslistalle ja saada tuoreita KMN-uutisia suoraan omaan sähköpostiin.

Uusi askel kohti ekumeenisen liikkeen uudelleenmuotoutumista?

Konsultaatio Chavannes-de-Bogis'sa 29.11.-3.12.2004

Aaro Rytönen

Johdanto

Joulukuussa 2004 järjestetty konsultaatio 2000-luvun ekumeniasta (*Consultation on Ecumenism in the 21st Century*) on luonnollinen seuraus erityisesti Kirkkojen Maailmanneuvostossa (KMN) tapahtuneesta kehityksestä 1990-luvun lopulta. KMN:n pääsihteeri Konrad Raiser nosti kysymykset ekumeenisen liikkeen tulevaisuudesta ja haasteista esiin omista raporteistaan KMN:n keskuskomitealle vuosina 2002 ja 2003. Nämä raportit johtivat KMN:n koollekutsumaan konsultaatioon Anteliassa, Libanonissa marraskuussa 2003. Tuohon konsultaatioon oli kutsuttu teologeja, kirkonjohtajia ja muita keskustelemaan ekumenian tulevaisuudesta. Tätä konsultaatiota kritisoitiin sen suppeasta kokoonpanosta ja siitä, ettei osallistujia oltu kutsuttu oman kirkkonsa, järjestönsä tai yliopistonsa edustajina, vaan yksittäisinä ekumeenisen liikkeen tulevaisuudesta huolestuneina kristittyinä.

Ensimmäisen konsultaation vastaanoton seurauksena Kirkkojen Maailmanneuvosto päätti kutsua koolle uuden konsultaation syksyllä 2004. Tämä konsultaatio pidettiin Chavannes-de-Bogis'sa, Sveitsissä 30.11.-3.12.2004. Kirkkojen ja organisaatioiden huoli edellisen kokouksen edustuksellisuuden puutteesta ja konsultaatioon oli kutsuttu yli 100 ihmistä, jotka edustivat ekumeenisen kentän eri tahoja. Noin puolet konsultaatioon osallistuneista edustivat Kirkkojen Maailmanneuvoston jäsenkirkkoja, Roomalaiskatolista kirkkoa ja helluntaikirkkoja/seurakuntia. Lisäksi paikalle oli kutsuttu edustajia ekumeenisista järjestöistä, kristillisistä maailmankommuuniosta (kuten LML) sekä kirkollisista avustajajärjestöistä. KMN:n henkilökunta osallistui tapaamiseen mahdollisuuksiensa mukaan.

Konsultaation anti

Konsultaatio kokosi toista sataa kirkkojen ja järjestöjen edustajaa yhteen pohtimaan ekumeenisen liikkeen tulevaisuutta. Tämä itsessään oli rikkaus, sillä KMN ei ole aiemmin ollut järjestämässä näin laajaa konsultaatiota, jonka tarkoituksena on pohtia virallisesti ainoastaan ekumeenisen liikkeen tulevaisuuden visioita. On myös huomattava, että konsultaatioita varten oli tehty erittäin paljon taustatyötä. KMN oli tuottanut nopealla aikataululla kaksi kirjaa, jotka molemmat käsittelevät konsultaation aihepiiriä. Ensinnäkin KMN oli palkannut Jill Hawkeyn konsultiksi kartoittamaan ekumeenisten järjestöjen maailmanlaajuista karttaa. Hänen tekemänsä tutkimus *Mapping the Oikoumene: A Study of Current Ecumenical Structures and Relationships* (World Council of Churches, Geneva, 2004.) on osoittautunut erittäin hyväksi työkaluksi eri toimijoille kirkollisissa ja ekumeenisissa piireissä. Toiseksi KMN kokosi ennen konsultaatiota kirjoituksia kolmekymmeneltä henkilöltä henkilökohtaisia toiveita ja visioita ekumeenisen liikkeen tulevaisuudesta. Nämä visiot on koottu kirjaseksi *Reflections on Ecumenism in the 21st Century* (World Council of Churches, Geneva, 2004.). Molemmat toimivat konsultaation taustadokumentteina ja palvelivat osallistujien orientoitumista aihepiiriin.

Konsultaatio listasi itselleen kaksi tehtävää. Sen tehtävänä oli ensinnäkin pohtia, millainen on ekumeenisen liikkeen visio 21. vuosisadalla. Toinen – ensimmäiseen erittäin tiivistä liittyvä – kysymys oli, miten ekumeenisen liikkeen rakenteita on muutettava, jotta visio on mahdollista saavuttaa. Kysymykset olivat erittäin haastavia ja on selvää, ettei konsultaatio pystynyt antamaan täydellisiä vastauksia niihin. Kirkkojen Maailmanneuvosto on

kuitenkin sisäistänyt ekumeenista maailmaa koskevan tosiseikan: maailma on muuttunut ja ekumeenisen liikkeen on muututtava, jotta se pystyy palvelemaan KMN:n jäsen kirkkoja ja muita kristittyjä parhaalla mahdollisella tavalla. Konsultaatio oli osa tätä uusiutumista.

2000-luvun ekumenia

Konsultaation tavoitteena oli jatkaa keskustelua siitä, millainen ekumeeninen liike tulee olemaan 21. vuosisadalla. Anteliassa konsultaatio puhui ekumeenisen liikkeen *rekonfiguraatiosta*. Termiä käytettiin Anteliassa konsultaatiossa ja sillä tarkoitettiin kolmea tulevaisuuden ekumeenisen liikkeen kysymystä: kirkkojen keskinäisten suhteiden laajentumista (esimerkiksi KMN:n jäsenkirkkojen ja Roomalaiskatolisen kirkon välisen suhteiden lisääntymistä); suhteiden syventämistä (tämänhetkisten jäsenten välillä kuten myös bilateraalisien keskusteluiden kautta); kirkkojen ja järjestöjen keskinäisten suhteiden lujittamista (keskittyen ennen kaikkea nykyisten struktuurien kehittämiseen, vahvistamiseen ja tarkistamiseen). Yksi Chavannes-de-Bogis'n konsultaation yhteisistä näkemyksistä oli, että konsultaation tulisi keskittyä näistä viimeiseen käsitteeseen. Tämä linjaus selkeytti konsultaation tehtävää. Lisäksi konsultaatio päätti, ettei se puhu enää ekumeenisen liikkeen rekonfiguraatiosta, vaan *2000-luvun ekumeniasta* tai ekumeenisen liikkeen uudesta konfiguraatiosta.

Kirkkojen ja järjestöjen keskinäisen työn tiivistäminen ja selkiyttäminen ovat erittäin tärkeitä kysymyksiä uudella vuosisadalla. Maailma on muuttunut niiden lähes kuudenkymmenen vuoden aikana, jolloin KMN on ollut yksi ekumeenisen liikkeen kulmakivistä. Ekumeenisen liikkeen ja myös KMN:n on muututtava, jotta se voi vastata tämän päivän haasteisiin:

kirkot kohtaavat haasteita päivittäin. Ekumeenisen liikkeen on oltava mukana tässä muutoksessa.

Konsultaatioon osallistuneiden visiot ekumeenisesta liikkeestä vastasivat kysymyseen, miten ekumeeninen liike voi vastata uusiin haasteisiin. Esin nousi, ettei ekumeeninen liike voi olla missään muodossa sisäänpäin kääntynyt: sen on oltava avoin ja sisäänsä kutsuva yhteisö. Tämä koskee myös Kirkkojen Maailmanneuvostoa. KMN:n on vakavasti mietittävä, mitkä ovat ne keinot, joilla se on entistä avoimempi sen ulkopuolella oleviin kirkkoihin ja kirkollisiin yhteisöihin kuten myös yksittäisiin kristittyihin. Tähän liittyy myös kysymys maailmanlaajuisesta kristittyjen foorumista, jota suunnitellaan jo vuodelle 2007. Kysymystä ei kuitenkaan millään muotoa käsitelty itse konsultaatiossa.

Toinen muuttuneen ja edelleen muuttuvan maailman merkki on se, että suurin osa kristityistä asuu tänä päivänä Afrikassa ja muissa kehittyvissä maissa. Ekumeeninen liike alkoi 1800- ja 1900-luvulla paljolti länsimaisten kristittyjen liikkeenä, mutta painopiste on muuttunut. Ekumeenisen liikkeen on vastattava tähän haasteeseen. Sen on selviytyäkseen panostettava entistä enemmän yhteistyöhön. Taloudelliset resurssit omaavilla pohjoisten kirkkoilla on paljon opittavaa etelän kirkoilta. Toisaalta etelän kirkot tarvitsevat edelleen pohjoisten partnereita erittäin paljon. Tämä vuorovaikutus pelastaa parhaimmillaan ekumeenisen liikkeen. Toisaalta on aina vaara, että osapuolet eivät näe yhteistä parasta, vaan tavoittelevat ainoastaan omaa, lyhytaikaista etuaan. Parhaan tuloksen saavuttamiseksi osapuolilla on edelleen paljon opittavaa tästä uudesta tilanteesta.

Tämän päivän maailma asettaa myös hengellisuuden haasteen. Kirkon sanoman

eteenpäin vieminen yhdessä on tärkeä osa ekumeenisen liikkeen olemassaoloa. Siksi spiritualiteetin on oltava kristittyjen elämän keskus ja ekumeenisen liikkeen on rohkaistava kristittyjä ja kirkkoja yhdessä rukoukseen, jotta Jumalan tahto tässä maailmassa voisi toteutua. Konsultaatio otti selkeän asenteen sen puolesta, ettei ekumeeninen liike voi selviytyä, jos se ei korosta rukouselämän merkitystä kristittyjen yhteyden löytämiseksi. Tämä on selvästi yhteydessä myös KMN:n 9. yleiskokouksen valmisteluun. Porto Alegren yleiskokouksen kantavana teemana on rukous ja kristittyjen rukouselämän tärkeys.

Osa ekumeenisen liikkeen visiota on myös se, että osapuolet voivat toimia hyvässä yhteisymmärryksessä keskenään. Luottamuksen ilmapiiri on välttämätön ja siitä ei voi tinkiä. Tässä on sekä kirkkoilla että ekumeenisilla järjestöillä tällä hetkellä vielä paljon opittavaa. Jill Hawkeyn tutkimus nosti esiin mm. taloudellisten kysymysten aikaansaaman luottamuspulan. Tämä voidaan ratkaista ainoastaan avoimella ja läpinäkyvällä taloudenpidolla ja tiiviillä yhteistyöllä kirkkojen ja järjestöjen välillä.

Kysymys kirkkojen ja järjestöjen yhteistyöstä ei rajoitu ainoastaan taloudellisiin kysymyksiin. Kysymys on myös itseymmärryksestä: siitä, kuka on ekumeenisen liikkeen subjekti. Moneen otteeseen on oikeutetusti todettu, ettei ekumeeninen liike saa olla ainoastaan ekumeenisten järjestöjen toimialaa. Kirkot eivät saa missään tapauksessa "ulkoistaa" ekumeenisia yhteyksiään ekumeenisille järjestöille. Kirkkojen on samalla otettava ekumeeniset järjestöt vakavasti. On selvää, että sekä ekumeeninen liike kokonaisuudessaan että kirkot hyötyvät ekumeenisten järjestöjen tekemästä työstä. Kirkkojen on tulevaisuudessa hyödynnettävä ekumeenisissa järjestöissä olevaa asiantun-

temusta. Jokainen ekumeenisessa liikkeessä toimiva kristitty on ensisijaisesti oman kirkkonsa jäsen; ei minkään järjestön jäsen. Tätä kautta on luontevaa, että kirkot hyödyntävät omien jäsentensä asiantuntemuksen myös ekumenian alalla. Osa konsultaatioon osallistuneista kritisoi kirkkojen edustajien vähäistä määrää. Vaikka kritiikki osuikin osittain oikeaan, on muistettava, että kirkkojen on käytettävä hyväkseen kaikkien konsultaatioon osallistuneiden – ei ainoastaan kirkkojen edustajina paikalla olleiden – asiantuntemusta. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että Kirkkojen Maailmanneuvosto oli kutsunut konsultaatioon yhtä paljon kirkkojen edustajia ja järjestöjen edustajia.

Ekumeenisten toimijoiden kartoitus

Ekumeeninen liike on erittäin monimuotoinen: kirkkojen lisäksi toimijoiden kirjoa ovat lisänneet erityisesti toisen maailmansodan jälkeen syntyneet ekumeeniset järjestöt. Järjestöjä on syntynyt niin kansallisella, alueellisella kuin globaalilla tasolla. Toimijoiden määrä on jatkuvasti kasvanut ja siksi näiden toimijoiden keskinäinen vuorovaikutus ja suhdeverkosto on ollut suhteellisen vaikeaselkoinen erityisesti viimeisten kymmenen vuoden aikana. KMN palkkasi Jill Hawkeyn selvittämään tätä monimuotoisuutta. Hawkey onnistui tehtävässään suhteellisen hyvin. Tutkimus *Mapping the Oikoumene* osoittaa järjestöjen ja kirkkojen organisaatiolliset yhteenkuuluvuudet hyvin. Tutkimus jättää vielä useita aukkoja ekumeenisen kentän kuvaamiseen, mutta tämä on ymmärrettävää kentän laajuudesta johtuen.

Kartoitus toimi hyvänä lähtökohtana konsultaatiossa. Se osoitti, että monilla aloil-

la kirkot ja ekumeeniset järjestöt toimivat päällekkäin. Tehokkaamman toiminnan aikaansaamiseksi käytänteitä on mietittävä uudelleen. Konsultaatio herätti kysymyksiä mm. siitä, mikä alueellisten ja kansallisten ekumeenisten järjestöjen suhde Kirkkojen Maailmanneuvostoon tulevaisuudessa on. Tätä suhdetta on pohdittava ennen kaikkea päällekkäisyyden näkökulmasta käsin.

Konsultaatiossa oltiin yhtä mieltä siitä, että useiden järjestöjen ollessa aktiivisia samojen asioiden parissa tehokkuus saattaa usein kärsiä. Kysymys ei ole kuitenkaan täysin yksinkertainen: tietyt teemat ovat tällä hetkellä niin tärkeitä, että useiden järjestöjen on toimittava niiden hyväksi. Tällainen teema on esimerkiksi HIV/Aids ja siihen liittyvät kysymykset. Toisaalta on sellaisia teemoja, joissa kaikkien organisaatioiden ei tule olla mukana, vaikka se olisikin tällä hetkellä trendikää. Yksi tällaisista teemoista, joka nousi esiin, oli uskontojenvälinen dialogi. Jokaisen teeman kohdalla on mietittävä, kuuluuko tämä erityisesti jonkin järjestön / joidenkin järjestöjen erityisosaamisalueeseen vai ei. Kysymys ei aina ole edes siitä, mikä järjestö osaa tehdä asian hyvin. Joskus on kyse siitä, mikä järjestö osaa tehdä asian parhaiten. Nämä ovat kysymyksiä, jotka ekumeenisten järjestöjen on otettava vakavasti. Päällekkäisyyden poistaminen on vaikea tehtävä, sillä rahoittajilla on usein omat prioriteetit ja järjestöjen on noudatettava rahoittajien prioriteetteja toteuttaakseen ohjelmiaan. Näin kysymys on usein myös järjestöjen hengissä säilymisestä. Siksi tehtävien jakaminen ja päällekkäisyyden poistaminen on usein paljon vaikeampaa kuin miltä se kuulostaa. Tästä syystä kysymykselle on vielä annettava aikaa. Kirkkojen ja rahoittajien on rohkaistava järjestöjä olemaan mukana rakentamassa yhteistä ekumeenista kirkkokoperhettä.

Tämä tarkoittaa ennen kaikkea avointa vuorovaikutusta eri osapuolten välillä.

Tutkimus nosti esiin kysymyksen, joka jäi ilmaan myös konsultaation jälkeen: onko mahdollista, että kirkot ja ekumeeniset järjestöt luovat yhdessä vision, joka kantaa koko ekumeenista liikettä uudella vuosisadalla siten, että kaikki osapuolet tuntevat siihen tarvittavaa omistajuutta. Kysymys on erittäin laaja ja siihen vastaaminen ei ollut prosessin tässä vaiheessa mahdollista. KMN:n *Common Understanding and Vision* (CUV)-prosessi on osoitus siitä, että yhteisen vision ja näkemysluomiseen on tarvetta ja halua. CUV-asiakirjaa ei ole kuitenkaan pystytty hyödyntämään siten kuin sitä olisi voinut. Tämä asettaa koko asiakirjan tietyllä tapaa kyseenalaiseksi: onko tarvetta uudelle samansuuntaiselle prosessille, joka ottaa huomioon ekumeenisen liikkeen uudet haasteet paremmin kuin CUV-asiakirja. Konsultaatiossa nostettiin useaan otteeseen KMN:n baasis esiin. Tämä on erittäin hyvä merkki, sillä KMN:n jäsenkirkkojen yhteinen perustus näyttää olevan kunnossa. Nyt on vain kysymys siitä, miten sitä voidaan käyttää hyväksi luottaessa uutta, yhteistä visiota koko ekumeeniselle liikkeelle.

Hawkeyn tutkimus ei käsittele kirkkojen ja ekumeenisten järjestöjen ohjelmatoimintaa ja sen laajaa kenttää. Tästä johtuen yksi konsultaation suosituksesta tulevaisuuden työlle oli selvittää ekumeenisten ja tunnustuksellisten järjestöjen ohjelma-työ ja samalla identifioida kuka tekee ja mitä. Tähän liittyy myös ohjelmien rahoitukseen liittyvät kviot. Tällainen tutkimus vaikuttaa erittäin laajalta ja raskaalta. Onkin luultavaa, ettei lähitulevaisuudessa tästä voida toteuttaa kuin osa. Silti se on erittäin tärkeä tulevaisuuden työskentelyn kannalta. Vähitellen ekumeenisen liikkeen on nähtävä kokonaiskuva siitä, mitä kirkot ja järjestöt todellisuudessa

tekevät. Tätä kautta on mahdollista tavoittaa ihmiset entistä paremmin.

Edustuksellisuuden haaste

Yksi ekumeenisen liikkeen perussääntöistä koko Kirkkojen Maailmanneuvoston olemassaolon ajan on ollut eri näkemysten huomioonottaminen. Tämä on ollut erittäin tärkeää, sillä ainoastaan näin on mahdollista saattaa yhteen Kristuksen ruumiin eri osien näkökulmat. On tärkeää, että sekä päätöksentekoon että ajatustenvaihtoon osallistuu ihmisiä eri kirkkokunnista ja maanosista kuten myös eri ikäisiä ihmisiä. Tämä on totuus valitettavan usein ainoastaan puheissa.

Kirkkojen Maailmanneuvoston kutsuessa osallistujia konsultaatioon, ei nuorten (alle 30-vuotiaiden) osuutta oltu otettu huomioon. Euroopan ekumeeninen nuorisoneuvosto (EYCE) oli ainut alueellinen nuorisojärjestö, joka oli kutsuttu konsultaatioon. Tämä johtui siitä, että EYCE itse oli aktiivinen KMN:n suuntaan ja vakuutti järjestäjät siitä, että nuorisojärjestöjen paikallaolo on välttämätöntä prosessin uskottavuuden kannalta. EYCE oli syksyn aikana useaan kertaan yhteydessä Jill Hawkey'hin, joka toimi KMN:n konsulttina ekumeenisen liikkeen kartutusprosessissa ja hänen kauttaan EYCE lopulta sai kutsun konsultaatioon. Muista nuorisojärjestöistä paikalla olivat WSCF (Kristillinen ylioppilasliike), SYNDESMOS (Ortodoksinuorten maailmanliitto), NMKY ja NNKY, jotka kaikki ovat maailmanlaajuisia organisaatioita. Näistä järjestöistä vain WSCF:llä ja Syndeskoksella oli nuoret edustajat. KMN oli yrittänyt korjata nuorten vähäistä määrää pyytämällä KMN:ssa toimivat harjoittelijat mukaan konsultaatioon. Vaikka KMN:n harjoitteluohtelma on ekumeenista koulutusta ja tästä näkökulmasta konsultaatio oli heille varmasti erittäin hieno ja tar-

peellinen kokemus, niin heitä ei voida laskea varsinaisesti konsultaation nuoriksi edustukselliseksi osallistujiksi. Ongelma, joka esiintyi jo Anteliaan konsultaatiossa so. edustuksellisuuden puute, oli osittain edelleen ongelmana nuorten edustajien suhteen tässä konsultaatiossa. Järjestöjen lisäksi paikalla oli kaksi KMN:n keskuskomitean nuorta jäsentä. Silti ei voida sanoa, että konsultaation ikätasapaino olisi ollut kohdallaan.

Vaikka nuorten osallistujien määrä ei ollut tasapainossa konsultaation koko osallistujamäärän kanssa, kysymys nuorten keskeisestä roolista ekumeenisessä liikkeessä tuli monin paikoin esille. Dokumentista on nostettava erityisesti kaksi nuoria koskevaa kysymystä:

Ensimmäkin dokumentti toteaa: *"Toivomme, että 21. vuosisadan ekumeeninen liike on erityinen tila, johon nuoria kannustetaan liittymään ja jossa nuoria innostetaan johtamaan"*. Tämä on edistysaskel edellisiin dokumentteihin, joissa usein puhutaan nuorten mukaan ottamisesta ja siitä ettei nuoria unohdeta. Nyt vähitellen ekumeenisessä liikkeessä ymmärretään, että monilla alle 30-vuotiailla on jo paljon ekumeenista kokemusta ja siksi on mahdollista, että myös nuoria asetetaan johtotehtäviin ekumeenisessä liikkeessä. Tästä erittäin hyvänä esimerkkinä Tanskan ekumeeninen neuvosto, jonka uusi pääsihteeri on alle 30-vuotias.

Toinen nuorisoeumenian kannalta tärkeä asia on se, että konsultaatio otti vakavasti tässä konsultaatiossa esiintyneet puutteet nuorten osallistumisesta. Konsultaatio päätti, että prosessia asetetaan jatkamaan 15-henkinen jatkotyöryhmä (*Continuation Group*). Näistä viidestätoista edustajasta kaksi edustavat nuorisojärjestöjä. Näiden edustajien tehtävänä on samalla varmistaa, että seuraavassa mahdollisessa konsultaatiossa nuorten

edustajien osuus on siedettävällä tasolla. Tämä on tosin edistysaskel vasta siinä vaiheessa, kun jatkotyöryhmä kokoontuu ensimmäisen kerran ja koolle kutsuva taho on varmistanut, että eri ryhmät – mukaan luettuina alle 30-vuotiaat – ovat asianmukaisesti edustettuina.

Vaikka konsultaatiossa osittain käsiteltiin myös balansseihin liittyviä kysymyksiä, eivät ne kuitenkaan hallinneet keskustelua liikaa. Tästä näkökulmasta katsoen konsultaatio oli myöskin osa tulevaisuuden ekumeenista keskustelua: asia on pidettävä esillä, mutta se ei saa olla ainut ekumeenisissa keskusteluissa esiin nouseva kysymys. Tulevaisuudessa olisi oltava paljon tärkeämpää se, mitä sanotaan kuin se, kuka asian esittää. Tällä hetkellä tämä ei ole valitettavasti mahdollista. Erityisesti nuori sukupolvi joutuu edelleen taistelemaan paikastaan ekumeenisella kartalla. Ei ole järkevää, että alle 30-vuotiaat joutuvat käyttämään enemmän puheenvuoroja siitä, kuinka paikat eri komiteoihin on jaettu kuin siitä, mitä he asioista todellisuudessa ajattelevat.

Konsultaatio olisi hyötynyt useamman nuorisojärjestön mukanaolosta. Useat nuorisojärjestöt ovat joutuneet jo viimeksi kuluneiden vuosien aikana sopeutumaan uuteen tilanteeseen perinteisen rahoituskentän muuttuessa ja uusien haasteiden noustessa esiin. Siksi on kohtuullista väittää, että useilla alle 30-vuotiailla on nykyään enemmän kokemusta sekä kansainvälisistä että ekumeenisista kohtaamisista kuin monilla vanhemman sukupolven ihmisillä. Tästä johtuen 2000-luvun ekumeniasta puhuttaessa on tulevaisuudessa erittäin tärkeää huomioida myös nuorten näkemykset asiasta.

Lopuksi

Konsultaatio on ainoastaan yksi askel yrityksissä uudistaa ekumeeninen liike. Useat konsultaation osanottajat pitivät konsultaatiota mielekkäänä tapana toimia, mutta samalla nousi esiin jälleen kysymys asioiden konkreettisesta eteenpäin menemisestä. Konsultaatio ei velvoita KMN:n jäsenkirkkoja eikä muita ekumeenisia toimijoita mihinkään. Se tosin velvoittaa konsultaatioon osallistuneet viemään esiin nousseet kysymykset ja ajatukset edelleen omiin kirkkoihinsa ja järjestöihinsä pohdittaviksi. Siksi konsultaation merkitystä ei sovi myöskään aliarvioida: se on merkki kirkkoille, että heidän on oltava mukana kehityksessä. Ekumeenisen liikkeen on muututtava; tämä on tosiasia, johon meidän on syytä paneutua. KMN on mahdollistanut eri toimijoille mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa keskenään. Meidän on otettava tämä mahdollisuus vakavasti.

Paljon puhetta herättäneessä toiminnan päällekkäisyydessä on nähtävä samanlaisesti kaksi puolta. Kirkkojen ja ekumeenisten järjestöjen on keskitettävä yhteistyön lisäämiseen kaikilla niillä aloilla, joilla yhteistyö on mahdollista: päällekkäisyyden poistaminen ei tarkoita ainoastaan sitä, että järjestöt jakaisivat tehtäviä. Se voi tarkoittaa myös sitä, että järjestöt kehittävät keskinäisiä synergioita työn parempaan laatuun ja tehokkuuteen tähdäten.

Vaikka konsultaatio keskittyi suurelta osin organisaatioiden keskinäisten suhteiden tutkimiseen, se ei silti unohtanut ekumeenisen liikkeen yhtä tärkeintä osaa. Konsultaatio nimittäin suosittelee, että KMN ja sen jäsenkirkot jatkavat ekklesiologista teologista reflektointia. Kirkkojen yhteyden ja ykseyden etsiminen on mahdollista ainoastaan, jos kirkot jatkavat keskustelua kirkko-käsityksestä. Tämä on erittäin hyvä huomio: ekumeeninen liike on ykseyden löytämistä useista eri lähtökohdista ja näkökulmista. Käytännön yhteistyö ja sen tiivistäminen on erittäin tärkeää. Samalla on välttämätöntä muistaa, että kirkkojen on jatkettava pohdintaa siitä, mitä tarkoittaa olla kirkko ja miten kirkot voivat lähentyä toisiaan teologisten oppilauselmien tasolla. Näiden kahden tason yhdistäminen onnistuu mielestäni ainoastaan, jos kaikki osapuolet pitävät mielessään ykseyden käsitteen. Molemmat ovat välineitä kohti ykseyttä, mutta kumpikaan ei vie perille yksin.

Konsultaatio ei tuonut selviä vastauksia kumpaankaan kunnianhimoiseen kysymykseen, jotka se oli asettanut itselleen. Silti konsultaatio ei ollut itsessään turha. Se listasi useita tulevaisuuden tehtäviä, jotka koskettavat ekumeenista liikettä. Se oli samalla yksi osa sitä prosessia, joka ekumeenisen liikkeen on käytävä, jotta kirkot voivat yhdessä kohdata tulevaisuuden haasteet.

Hararesta Porto Alegreen – mitä on opittu?

Sylvia Raulo

Kirkkojen maailmanneuvosto teki viime vuoden aikana historiaa. Ensimmäistä kertaa 50 vuoteen se teetti ohjelmatoiminnastaan kokonaisarvion. Neljän hengen kansainvälisen tiimin tehtäväksi annettiin selvittää, kuinka KMN oli saavuttanut Hararen yleiskokouksessa 1998 asetetut tavoitteet, kuinka merkityksellistä toiminta oli ollut jäsenkirkkoille niiden kohtaamis- ja haasteissa, mikä oli ollut ohjelmien kestävä vaikutus ja miten jäsenkirkot olivat kokeneet ne omikseen. Lopuksi kysyttiin, kuinka jokainen ohjelma erikseen ja ne kaikki yhdessä olivat edistäneet Towards a Common Understanding and Vision -prosessia (CUV) ja kehittäneet kirkkojen välistä yhteistyötä sekä olivatko ne syventäneet yhteyttä. Lisäksi ryhmää pyydettiin arvioimaan jokaista nykyistä ohjelmaa lyhyesti, antamaan kommentteja KMN:n käyttämistä metodeista ja tekemään suosituksia yleiskokouksen ohjelmakomitealle.

Kokonaisarvion tiedot kerättiin siten, että kaikille KMN:n jäsenkirkkoille ja eri luottamuselinten jäsenille sekä rahoittajille ja

kansallisille ekumeenisille neuvostoilta lähetettiin niille suunniteltu kysely, joihin tuli yli 130 vastausta. Niiden perusteella tarkistettiin kysymyksenasetteluja ja kohdennettiin huomio alueisiin, jotka olivat olleet hiljaa prosessissa. Ryhmä teki kuutisenkymmentä haastattelua, joissa osassa mukana oli isompi ryhmä. Lisäksi ryhmän jäsenet osallistuivat useisiin KMN:n kokouksiin ja tekivät niiden yhteydessä arviointia. Yhteensä tavoitettiin jollain tavalla puolet jäsenkirkkoista ja oltiin yhteydessä noin 300 ihmiseen.

Toimeksianto oli lähtökohdiltaan valtava ja siihen syventyminen paljasti monia ongelmia. Hararen yleiskokouksen ja sitä seuraavan keskuskomitean asettamat ohjelmat ja niiden tavoitteet oli uudelleen järjestetty moneen otteeseen eivätkä KMN:n ohjelmien tavoitteet ole vielä kovin selviä ja muutokset on huonosti dokumentoitu. Suurin osa ihmisistä ei kyennyt kertomaan yhdestäkään selkeästä tavoitteesta. Yleiskuvaksi jäi, että ihmiset tietävät asioista, joiden parissa KMN työskentelee, mutta heillä ei ole

kontaktia itse ohjelmiin tai kuvaa siitä mitä niiden parissa tehdään. Vain harvat ohjelmat ovat onnistuneet murtautumaan kirkkojen todellisuuteen, merkittävimpana Kirkkojen väkivallan vastainen vuosikymmen, Bosseyn instituutti, erityiskomissio ortodoksien osallisuudesta sekä Afrikka fokus. Kaikille niille oli yhteistä ajankohtaisuus, selkeä tehtävä, vahva suhde kirkkoihin ja KMN:n roolin näkyminen enemmänkin koordinoijana, vieressä kulkijana ja verkostojen luojana kuin ohjelman tärkeimpänä toteuttajana.

Ohjelmien vaikuttavuus ja merkitys jäsenkirkkoille on tällä hetkellä rajoittunut. On hankalaa arvioida pitkäkestoisia vaikutuksia 4 vuoden tarkastelujaksolla ja vaikeutena on myös se, ettei KMN juurikaan suunnittele tai toteuta ohjelmia pitkäjänteisesti eikä tee seurantaan työnsä vaikutuksista. Tiedotus ja sen puute näkyi suurena tekijänä, joka rajoittaa vaikutuspiiriä. Kirkot suhtautuvat myös omaan toimintaansa kriittisesti todeten, että globaalit asiat jäävät helposti sivuun. Myös vaikutusten arvioinnissa keskeinen menestystekijä oli kirkkojen oman roolin suuruus – mitä enemmän ne olivat toteuttajina, sitä suurempi oli ohjelmien vaikutus.

CUV prosessia koskeva kysymys oli kaikkein hätkähdyttävin. Suurin osa vastaajista piti KMN:n nykyistä visiota epäselvänä eikä kyennyt sanomaan, mikä on se kantava näky, joka vie järjestöä ja yhteisöä eteenpäin. Kysymyksiä herätti myös halu syventyä ja laajentua (esim. helluntaiherätyksen kirkkoihin) samanaikaisesti. Myös suhde keskusteluun rekonfiguraatiosta herätti kysymyksiä.

Kaiken kaikkiaan kokonaisarvion perusteella voi todeta, että KMN:n ohjelmatoiminnalla on maailmanlaajasti melko rajoittunut vaikutus, jota lisää sen käyttämät kokouksiin keskittyvät menetelmät, jotka jäävät yksittäisiksi tapahtumiksi. KMN:n on

löydettävä oma roolinsa globaalina toimijana, se, mitä vain se voi tehdä, tehtävä vähemmän ja paremmin, asetettava tavoitteensa selkeämmin, toimittava enemmänkin koordinoivana ja prosessien edistäjänä kuin massiivisena ohjelmien suunnittelijana ja toteuttajana. Sen on pystyttävä kertomaan paremmin mitä se tekee, kuunneltava tarkemmin jäseniään ja panostettava suhteisiin entistä enemmän.

Itselleni prosessista jäi mieleen kaksi päälinnasta haastetta. Kuinka KMN näkee itsensä? Onko se ensisijaisesti kirkkojen yhteisö, jonka tehtävänä on tämän yhteisön haasteisiin vastaaminen ja yhteyden syventäminen vai haluaako se olla ohjelmatoimintaa pyörittävä ammattimainen järjestö? Rooleja on mahdollista yhdistää, mutta toisen on oltava ensisijainen. Toiseksi laajentumisen ja syventymisen välillä oleva jännite on todellinen varsinkin nykyisten resurssien puitteissa.

Uskon, että tulemme näkemään tulevaisuudessa pienemmän ja joustavamman KMN:n, joka pienuudessaan voi toimia paremmin kuunnellen jäseniään ja toimien niiden kautta ja hajauttaen ohjelmatoimintaansa muualle. Pääsihteeri Sam Kobian ajatukset näyttivät kulkevan myös tähän suuntaan, kun hän huhtikuussa KMN:n rahoittajille puhuessaan korosti, että Porto Alegren jälkeen KMN ei jatka enää "business as usual". Muutoksia on tulossa, työtä on fokuoitava ja tehtävä asioita paremmin, oli hänen selkeä viestinsä. Tarkoittaako hän rakenteiden vai ihmisten muutosta on myös vielä avoin kysymys.

Yleiskokous saa nämä viestit myös eteenpäin. Paluuta entiseen ei enää ole, sillä nyt on sanottu monet ongelmat, jotka ovat olleet ilmassa jo pitkään. Yleiskokouksessa jäsenien tehtävä on antaa omat nä-

kemyksensä siitä, mitkä ovat ne muuttamat asiat, mitä kirkkojen maailmanlaaja yhteisö haluaa järjestönsä tekevän kaikkien puolesta ja koko yhteisön kanssa. Näin se ei myöskään voi itse vetäytyä vastuusta yhteisön kehittämisestä. Jos KMN muuttuu ja vastuu jaetaan laajemmalle, muutimme myös me kaikki jäsenkirkot. Selvä viesti evaluaatiosta oli, että tätä kirkot haluavat. Vastaavatko ne omaan huutoonsa – siitä saadaan ensimmäiset merkit Porto Alegren kokouksessa.

Kirjoittaja toimi 2004-2005 KMN:n evaluaatioryhmän yhtenä jäsenenä. Koko raportti on luettavissa KMN:n nettisivuilla http://www.oikoumene.org/GEN_8_Report_on_the_Pre-A.676.0.html

Faith and Order koolla Malesiassa

Täyskomission kokous Kuala Lumpurissa 28.7.–6.8.2004

Heikki Huttunen

Antti Saarelma

Kirkkojen maailmanneuvoston Faith and Order –komissio kokoontui täysistuntoon Kuala Lumpuriin loppukesästä 2004. Kymmenessä päivässä saatiin viime vuosien toimintaan laaja katsaus, joka antoi hyvän yleiskuvan haasteista mutta herätti myös vakavia kysymyksiä komission työskentelystä.

Komission rakenne

Kirkkojen maailmanneuvoston toimintarakenteessa Faith and Order –komissio jakaantuu kahteen tasoon. Pysyväiskomissioon (Standing Commission) kuuluu 29 jäsenen ydinryhmä, joka on kokoontunut Hararen yleiskokouksen jälkeen noin 1,5 vuoden välein. Täyskomissioon (Plenary Commission) kuuluu 119 jäsentä KMN:n kaikilta alueilta. Jäseniä on KMN:n jäsenkirkkojen lisäksi roomalaiskatolisesta kirkosta ja helluntaikerätyksestä. Komission puheenjohtaja on zairilainen metodisti David K. Yemba.

Kuala Lumpurissa 28.7.–6.8. pidetty kokous oli täyskomission ainoa kokous tällä toimikaudella Hararen 1998 ja Porto Alegren 2006 yleiskokousten välillä. Komission toimintaa on johtanut täyskomissio, jonka jäsenistä on nimetty kullekin tutkimusohjelmalle johtoryhmä. Johtoryhmät ovat kutsuneet teemakonsultaatioihin täyskomission jäseniä ja muita asiantuntijoita.

Komission jäsenistä Malesiaan tuli vain 80. Lisäksi kokouksessa oli kymmenkunta varajäsentä sekä tunnustuskunnallisten maailmanliittojen edustajia, nuorempia teologeja ja henkilökuntaa. Kokoustyöskentelyyn osallistui kaikkiaan satakunta teologia.

Toimiston henkilöstö

Käytännössä Faith and Order –toimintaa pyörittää komission toimisto Genevessä. Sihteeristöä johti viime kesäkuuhun asti skotlantilainen presbyteripappi Alan Falconer. Johtajan lisäksi toimistos-

sa on kolme tutkimussihteeriä, yksi jumalanpalveluselämän sihteeri ja neljä toimistos sihteeriä. Tutkimussihteereistä Tom Best on Disciples of Christ –kirkosta Yhdysvalloista, ortodoksiteologi Tamar Grdzeldze Georgiasta ja luterilainen Deenabandhu Manchala Intiasta. KMN:n jumalanpalveluselämästä vastaava Sirnei Monteiro on brasilialainen metodisti.

KMN:n ohjelmarakenteessa Faith and Order on yksi viidestä ohjelmaryhmästä. Muut ovat Mission and Ecumenical Formation; Justice, Peace and Creation; International Affairs and Advocacy sekä Sharing and Solidarity. Deenabandhu Manchala tuli Faith and Order –tiimiin KMN:n viimeisimmässä rakenneuudistuksessa, kun rauhanteologian ohjelma sisällytettiin tiimin alaan.

Kuala Lumpurin kokouksen valmisteluja vaikeutti kaksi henkilövaihdosta komission sihteeristössä. Sihteeristön johtaja Alan Falconer ilmoitti loppukeväästä 2004 yllättäen eroavansa KMN:n palveluksesta ja palaavansa Skotlantiin seurakuntatyöhön. Väliaikaiseksi johtajaksi määrättiin Tom Best. Samaan aikaan siirtyi komission pitkäaikainen toimistos sihteeri Renate Sbegghen eläkkeelle. Hänen mukanaan toimistosta poistui yli 30 vuotta komissiota palvelleeseen äitihahmon ekumeeninen kokemus ja häikäisevä organisoitukyky.

Toiminta-alueet

Faith and Order –komission tutkimustyö on kohdistunut kuluneen kauden aikana viiteen pääaiheeseen, joiden rinnalla on jatkettu eräitä pysyviä työtehtäviä. Pääohjelmat koskevat kirkko-oppia, kasteen tunnustamista, teologista antropologiaa, ekumeenista hermeneutiikkaa sekä etnistä ja kansallista identiteettiä (ETH-NAT).

Pääohjelmien rinnalla Faith and Order –komissiolla on jatkuva vastuu mm. Kristittyjen ykseyden rukousviikon suunnittelun järjestämisestä yhteistyössä Katolisen kirkon kanssa. Sihteeristö järjestää myös unioituneiden ja unioituvien kirkkojen säännölliset tapaamiset. KMN:n sisäisessä työnjaossa jumalanpalveluselämä kuuluu Faith and Order –tiimin vastuulle. Viime vuosina tiimi on osallistunut myös monen tiimin yhteiseen seksuaalietiiseen työskentelyyn.

Kirkko-oppi

Ekklesiologinen projekti oli monien mielestä komission työn ydintä. Siitä esitettiin raportti, joka kertoi projektin nykyvaiheesta. Tavoitteena on BEM (Kaste, ehtoollinen, virka) –dokumentin kaltainen teksti, joka kuvailisi kirkko-käsitteen yhteisiä perusteita ja eri kirkkonäkemyksien yhtäläisyyksiä eroavaisuuksia.

Esitettyä dokumenttia "The Nature and Mission of the Church" kiiteltiin huolelliseksi työksi ja rohkaisevaksi jatkotyön kannalta. Joissakin kohdissa jäsenet arvostelivat tekstin tendenssiä esittää asioita konvergenssillä korostavassa muodossa, kun olisi ollut hedelmällisempää kuvailla rebellisesti traditioiden erilaisuutta. Ortodoksien kannalta tällaisia ongelmallisia kohtia olivat alaluku "Kirkko ja synty" sekä alaluku valvojan-virasta (oversight) kirkossa.

Yksi kaste

"Yksi kaste: kohti vastavuoroista kristillisen initiaation tunnustamista" on raportti, joka herätti kenties eniten keskustelua Kuala Lumpurissa. Kyseessä on kunnianhimoinen projekti, jota Faith and Orderin eri ohjelmissa ja kokouksissa on vietty eteenpäin jo parikymmentä vuotta. Aja-

tuksena on saada ilmaista teologisin keinoin se tosiasia, että eri kirkkojen jäsenet tunnustavat ja tunnustavat toisensa kristittyinä ja että tämän tunnustamisen taustalla on sama initiaatio, kasteen sakramentti. Useimmat kirkot tunnustavat toisensa kasteen de facto siinä tilanteessa, kun otetaan kirkon jäseneksi toisaalla kastettu kristitty, eikä kastetta uusita. Tämä käytäntö periytyy varhaisen kirkon ajalta, ja on asetettu kyseenalaiseksi vasta uudella ajalla kolonialismiin liittyvän proselytismin seurauksena.

Raportti oli huolellisen työn tulos. Siinä oli kasteen laajaan teemaan pureuduttu huolellisesti. Joissakin kohtaa sen todettiin kuitenkin olevan puutteellinen, kuten liden kirkon ihmiskuvan ja perisyntikäsityksen kannalta. Asia edellyttää vielä laajaa työtä, jotta kristillisen kasteen eri lähestymistavat ja teologiset sisällöt saadaan ilmaista riittävän laajasti.

Raportin ongelma on sen tavoitteessa. Ainakin ortodoksisten osanottajien mielessä tavoite kasteen vastavuoroisesta tunnustamisesta on mahdoton ilman vastaavaa edistystä ekklesiologiasta. Ortodoksien näkemyksen mukaan ei voi olla varsinaista kasteen tunnustamista ilman, että samalla implisiittisesti tai eksplisiittisesti tunnustetaan sen yhteisön kirkollinen luonne, jossa kaste on toimitettu. Arveltiin, että kyseessä on joidenkin protestanttisten teologiiden yritys kiertää kirkon olemuksen problematiikka ja avata ekklesiologinen keskustelu kasteen tunnustamisen kautta uudesta näkökulmasta. Tämä ei ortodoksien käsityksen mukaan kannu hedelmää, vaan vaikuttaa pikemminkin varsinaisten kysymysten välttelyllä. Ortodoksit pitävät kasteen tunnustamisesta sellaisissa tapauksissa, kun toisaalla kastettu otetaan kirkon jäseneksi ja pitävät tätä pastoraalisena sovelluksena, josta ei voi johtaa yleistä periaatetta.

Keskustelussa esitettiin myös kysymys siitä, mikä merkitys on sillä kuka kasteen toimittaa ja mahdollisesti minkälaisen yhteisön edustajana ja millaisen vihkimykseen perusteella.

Pyhän Hengen lahjan ja kasteen välinen yhteys oli raportissa jäänyt vähälle huomiolle. Varsinkin syyrialaisessa, mutta myös muissa itäisissä liturgisissa traditioissa käntänpäällepanemisen ja mirhallavoitelun merkitys joko kasteen edellä tai sen jälkeen on ratkaisevan tärkeä. Mirhallavoitelu on varhaisen kirkon periaatteiden mukaan se toimitus, jolla vahvistetaan muualla kastetun kaste ja otetaan tämä kirkon jäseneksi.

Kasteen vastavuoroinen tunnustaminen kuuluu kirkkojen välisen yhteydenpidon kysymyksiin tässä ja nyt. Kasteraportin kohdalla mutta myös muissa keskusteluissa kysyttiin, voiko olla olemassa väliaikaista tunnustamista (provisional recognition) tilanteessa, jossa kirkot ovat matkalla näkyvään ykseyteen. Vallitseeko kirkkojen välillä jonkinlainen väliaikainen käyttäytymiskoodi (interim code of conduct) siinä miten suhtaudutaan toisten pyhiin toimituksiin ja kirkkojärjestykseen. Tosiasiassa tällainen koodi on olemassa, ja jokaisella kirkkokunnalla on omia käytäntöjä ja joitakin sääntöjäkin siitä. Käytännön yhteinen määrittely ja perustana olevien teologisten periaatteiden nimeäminen vielä kuitenkin on vaativa haaste ekumeeniselle vuoropuhelulle ja Faith and Order -komission työlle.

Teologinen antropologia

Ajatusta teologisen antropologian tutkimusohjelmasta kehiteltiin vähitellen 1990-luvun kuluessa, mutta vasta Hararen jälkeen asetettu pysyväiskomissio käynnisti työskentelyn. Ohjelma on edennyt Faith and Order -tutkimukselle tyypilliseen ta-

paan kokouksesta toiseen: Ensin pidettiin kaksi suunnittelukokousta (Brighton USA 2000 ja Belfast 2001). Sitten seurasi kaksi suurempaa konsultaatiota (Jerusalem 2002 ja Mesilla Park USA 2003). Konsultaatioiden pohjalta johtoryhmä viimeisteli luonnoksen yhteiseksi asiakirjaksi drafting-kokouksessa (Montevideo 2004).

Ohjelmalle on asetettu kolme tavoitetta: (1) määritellä kirkkojen yhteisymmärrys kristillisestä ihmiskäsityksestä, (2) rohkaista kirkkoja käsittelemään yhdessä ihmiskunnan nykyisiä hengellisiä, eettisiä ja aineellisia haasteita sekä (3) nimetä eroavaisuuksia kirkkojen ihmiskäsityksiä ja esittää tapoja niiden ylittämiseksi. Näihin tavoitteisiin pyritään asiakirjaluonnoksessa "Ecumenical Perspectives on Theological Anthropology", joka käsittelee varsin systemaattisesti teologisten antropologian klassiset perusteet. Erityisen selvästi on kirjoitettu antropologian ja kristologian välinen yhteys.

Antropologisen ohjelman taustalla oli mm. Hararen yleiskokouksen aikoihin jatkunut keskustelu seksuaalietiikasta ja sukupuolten tasa-arvosta. Faith and Order -komissiolta odotettiin keskusteluun teologisia perusteita, joista KMN voisi saada yhteistä pohjaa ajankohtaisten eettisten kysymysten käsittelyyn. Nyt valmistunut tekstiluonnos esittelee kyllä teologisia perusteita, mutta se ei sovelle niitä ajankohtaisiin kysymyksiin. Täyskomissio keskusteli tekstistä ja jätti sen pysyväiskomissiolle, joka aikanaan päättää sen jatkokäsittelystä.

Ekumeeninen hermeneutiikka

Faith and Order -komission hermeneuttinen ohjelma käynnistettiin jo viime toimikaudella Canberran ja Hararen yleiskokousten väliaikana. Aihe nostettiin työ-

listalle viidennessä Faith and Order -maailmankonferenssissa Santiago de Compostelassa 1993. Ensimmäisenä tuloksena julkaistiin 1998 asiakirja "Aarre saviastioissa", joka lähetettiin kirkkoille kommentoitavaksi.

Hararen jälkeen ohjelmassa avattiin uusi vaihe, jonka pääkysymykseksi tuli kontekstin merkitys Raamatun tulkinnalle. Aiheesta järjestettiin kaksi konsultaatiota. Strasbourgissa 2002 pohdittiin kristillisten tunnustuskuntien erilaisia tulkintatraditioita ikään kuin saman kontekstin puitteissa. Wienissä 2004 tarkasteltiin, kuinka tulkinat vaihtelevat tunnustuskuntien sisälläkin, kun konteksti vaihtuu. Wienissä painotettiin myös liturgisten symbolien ja riittien merkitystä ekumeeniselle hermeneutiikalle. Näiden kahden konsultaation raportit käsittävät yhteensä 10 sivua.

Kuala Lumpurissa ohjelmasta käytiin varsin kriittinen mutta rakentava keskustelu. Erityisen myönteistä huomiota sai Moskovan patriarkaatin piispa Hilarionin (Wien) esitys, että ekumeenisessä hermeneutiikassa paneuduttaisiin patristiseen raamatuntulkintaan. Varhaiskristillisestä teologiasta löytyisi antoisia lähtökohtia nykykeskusteluun, sillä sitäkin tehtiin aikanaan uskonnollisesti ja kulttuurisesti moniarvoisessa ympäristössä. Työskentely jatkuu.

Etninen ja kansallinen identiteetti

Faith and Orderin piirissä on on muutama vuoden ajan käynnistetty tutkimusta etnisen ja kansallisen identiteetin vaikutuksesta kirkkojen suhteisiin. Hankkeen taustalla ovat Vancouverin jälkeinen asiakirja "Kirkko ja maailma" (suom. SEN) ja Justice, Peace and Creation -tiimin kanssa tuotettu julkaisu "Ecclesiology and Ethics".

Aihevalinnan tausta lieene kaksitahoinen. Yhtäältä on haluttu Faith and Order –työskentelyyn sosiaalieettinen aihe, joka vahvistaisi komission työskentelyn yhteiskunnallista merkitystä. Toisaalta on toivottu teologisia perusteita KMN:n eettiselle keskustelulle.

Kuala Lumpurissa esitettiin tästä aiheesta vaatimattomia tuloksia. Ohjelman johdoryhmä oli käynnistänyt aiheesta paikallisia selvityksiä Fijillä, Sudanissa, Sri Lankassa, Pohjois-Irlandissa, Yhdysvalloissa, Walesissa ja Etelä-Afrikassa. Vain Fijin selvitys raportoitin täyskomissiolle, ja sekin oli kevyt 1,5 sivun paperi.

Kansainvälisesti tästä aiheesta oli järjestetty kaksi konsultaatiota. Bangorin konsultaatiossa Walesissa 2003 käytiin läpi 11 raamatuntutkijan esitykset etniseen identiteettiin liittyvistä raamatunkohdista. Faverges'n konsultaatiossa 2004 koolla oli teologeja ja yhteiskuntatieteilijöitä. Kummankin kokouksen raporttikirjat ovat kesken, ja Kuala Lumpurissa esitettiin vain muutaman sivun alustavat yhteenvedot.

Täyskomissio kävi aiheesta vilkkaan keskustelun, jossa kuultiin kokemuksia kirkkojen keskinäisistä ristiriidoista alueilla, joissa kirkollinen ja etninen identiteetti ovat lähellä toisiaan. Eurooppalaisittain erityisen kiinnostava oli Romanian luterilaisen kirkon edustajan Stefan Cosoroban raportti oman saksankielisen vähemmistökirkkonsa tilanteesta maassa, jossa romaniankielinen väestö on perinteisesti ortodoksisista. Projektilla on erittäin suuri merkitys kirkkoille eri konteksteissa. Ortodoksien kesken esitettiin toiveita sen ulottamisesta useisiin Itä-Euroopan ja Lähi-Idän tilanteisiin.

Seksuaalisuus

Hararen yleiskokouksen jälkeen KMN:n pääsihteerin alaisuudessa on kokoontunut ihmisen seksuaalisuutta pohtiva asiantuntijaryhmä. Aiheesta on järjestetty kolme teologista konsultaatiota. Asiakokonaisuutta on haluttu käsitellä matalalla profiililla, äärimmäisiä kannanottoja ja julkista kohua välttäen. Teologisten konsultaatioiden tuloksena projektia esitetään jatkettavaksi nimenomaan teologisesta näkökulmasta, jotta eri näkemyksiä edustavat saadaan jatkamaan keskustelua yhteisten antropologisten ja sotierologisten lähtökohden perusteella.

Pohjoismais-baltialainen yhteistyö

Komissiossa ovat edustettuina pohjoismaiden ja Viron luterilaiset kirkot ja Suomen ortodoksinen kirkko. Kuala Lumpurissa komission varsinaisista jäsenistä olivat mukana Alar Laats (Virosta EELK Teologisesta instituutista Tallinnasta), Peter Lodberg (Tanskasta Aarhusin yliopistosta) sekä Heikki Huttunen ja Antti Saarela.

Pysyväiskomission pohjoismaainen jäsen Turid Karlsen-Seim (Norjasta Oslon yliopistosta) oli estynyt kansainvälisen raamatuntutkijoiden konferenssin vuoksi. Hänen sijastaan Norjaa edusti Aud Tønnesen (Oslo yliopistosta). Ruotsin Carl-Axel Aureliuksen (Göteborgin piispan) varahenkilönä osallistui Anne-Louise Eriksson (Upsalasta Ruotsin kirkon tutkimussihteeristöstä).

Kokouksen pohjoismaalaisia olivat lisäksi Norjan kirkon ulkoasiain johtaja Olav Fykse Tveit, joka oli kutsuttu toiseksi kokouksen pöytäkirjanpitäjäksi, ja Ruotsin kirkon kirkkohallituksen Hans Engdahl, joka osallistui konsulttina.

Muita avainhenkilöitä

Ortodoksiosanottajista näkyvin rooli oli luonnollisesti Ekumeenista patriarkaatia edustavalla Sassiman metropoliitalla Genadioksella, sillä hän on yksi komission varapuheenjohtajista ja entisenä työntekijänä erittäin hyvin sisällä työskentelyssä. Hänen lisäksi päivittäisessä organisaatiossa toimivat komission kaksi ortodoksityöntekijää, jotka ovat kumpikin nuoria naisia: tri Tamara Grdzeldze ja harjoittelija Katsiaryna Pastukhova.

Ortodoksilegatiot olivat komission yhteisissä keskusteluissa varsin vaihtoehtoisia. Poikkeuksen teki Egyptin koptilaista kirkkoa edustava metropoliitti Amba Bishoy, joka käytti paljon kulmikkaita ja ulkopuolisen kuuloisia puheenvuoroja.

Jatkossa on kiinnostavaa nähdä, kuinka rakentaviin rooleihin ryhtyvät esimerkiksi kaksi kansainvälisesti koulutettua nuoremman polven lupaavaa ortodoksilegatiota: Ekumeenisen patriarkatin Pyhän synodin pääsihteeriksi äskettäin nimitetty protopresbyteeri Elpidophoros Lambrianidis on tehnyt jatko-opintonsa katolisissa oppilaitoksissa Saksassa. Moskovan patriarkatin Wienin piispa Hilari (Alfajev) on saanut patristisen jatkokoulutuksen Oxfordissa ja edustaa Venäjän kirkkoa myös Euroopan yhteisöissä.

Komission teologisissa avainhenkilöissä on sellaisia tunnettuja luterilaisia ekumeenikkoja kuin André Birmele (Ranska), Bill Rusch (Yhdysvallat), Dorothea Wendebourg (Saksa) ja Gunther Wenz (Saksa). Keskeisiä anglikaaneja ovat John Hind (Englanti). Luterilaista maailmanliittoa edusti LML:n tutkimuskomission puheenjohtaja Joachim Track. Anglikaanien kansainvälisenä edustajana mukana oli Gregory Cameron (Anglican Consultative Council, Lontoo), joka juuri toimi

anglikaanisen yhteisön sisäistä kriisiä selvittäneen Lambeth-komission sihteerinä.

Teologisesti korkeatasoisimpiin delegaatioihin kuuluu Katolisen kirkon edustus Faith and Order –komissiossa. Kuala Lumpurissa sitä johti Nigerian pääkappungin Abujan arkkipiispa John Onaiye-kan, joka on yksi komission varapuheenjohtajista. Pysyväiskomission pitkäaikaisimpia jäseniä ovat irlantilainen dominikaanisisar Mary O'Driscoll Angelicum-yliopistosta Roomasta ja monsignor John Radano Vatikaanin ykseysneuvostosta.

Komission muita katolisia ekumeenikkoja ovat isä Frans Bouwen Jerusalemissa, dominikaanisisar Donna Geernaert Kanadasta, professorit Bill Henn Roomasta, Angelo Maffei Bresciasta ja Jorge Scampini Buenos Airesista sekä benediktiinisä Michel Van Parys Chevetoguen luostarista Belgiasta. He jatkavat toimikauden alussa kuolleen dominikaanisä Jean Tillardin pioneeriötä Katolisen kirkon ekumeenisissa yhteyksissä.

Työskentelytyyli uudistettava

Kokouksen ilmapiirissä oli tiettyä kriisin tuntua. Pettymys komission uuteen hallintomalliin oli ilmeinen. Täyskomission roolin koettiin hupenneen symboliseksi, vailla mitään päätösvaltaa tai edes neuvonantavaa roolia. Komission jäsenten heikko osanotto johtui osaksi KMN:n tiukentuneesta talouslinjasta: matkakuluja korvattiin vain niiden kirkkojen edustajille, jotka olivat maksaneet KMN:lle edellisen vuoden jäsenmaksun. Toisaalta arvioitiin, että monilta täyskomission jäseniltä oli mielenkiinto komission työskentelyyn heikentynyt, kun monta vuotta oli ehtinyt mennä ilman osallistumismahdollisuuksia.

Henkilökunta työskenteli korkeapaineella, kun johtaja oli yllättäen eronnut. Vt. johtajana suuren urakan alle yllättäen joutunut Tom Best veti logistiset järjestelyt olosuhteisiin nähden kiitettävästi. Ohjelman sisällön ja työskentelyprosessin kannalta kokousjärjestelyt eivät kuitenkaan olleet ammattimaiset. Paikalla oli lähes sata teologia eri kristillisistä traditioista, osa alansa huippuja, mutta kokoustyö ei kanavoinut tämän joukon antia komission työn hyväksi. Kokouspäivät olivat pitkiä ja täysiä, mutta eivät tuntuneet tehokkailta.

Kokouksen jumalanpalveluselämä oli valmisteltu kohtuullisen hyvin. Palveluvuorot oli jaettu komission jäsenten kesken, mutta toteutuksen vetovastuu oli käytännössä KMN:n jumalanpalveluskoordinaattorilla Simej Monteirilla. Rukoushetkistä tuli lähes poikkeuksetta ekumeenisia sekoituksia eri traditioiden aineksista (interconfessional), vaikka ortodoksien osallistumista KMN:n toimintaan selvittänyt Special Commission oli nimenomaan suosittanut, että vastavuoroisesti osallistuttaisiin eri traditioiden tunnustuksellisiin (confessional) jumalanpalveluksiin. Ortodoksit olivat tästä vaitonaisen ärsyyntyneitä, mutta eivät halunneet valittaa ääneen, koska jumalanpalveluselämä oli muutoin myönteinen kokonaisuus.

Kokouksen viimeisenä päivänä käytiin täysistuntokeskustelu Faith and Order –komission tulevaisuudesta. Komission työskentelymenetelmää arvioitiin kriittisesti. Teimme keskustelussa esityksen, joka sai selkeän tuen mm. muilta pohjoismaisilta osanottajilta. Käsityksemme mukaan komission työtä on vastaisuudessa tehostettava ja hajautettava. Sen on kytkettävä läheisemmin muuhun Faith and Order –työskentelyyn, jota tehdään esimerkiksi tunnustuskuntien välisissä oppikeskusteluissa, kansallisissa ja alueellisissa Faith and Order –komiteoissa. On

arvioitava kriittisesti komission tuloksia suhteessa kokouspäivien, lentomailien, osanottajien ja kulutettujen Sveitsin frangien määrään.

Esityksemme mukaan komission toiminta tehostuisi, jos pidettäisiin vähemmän mutta paremmin valmisteltuja kokouksia. Toisaalta täyskomission olisi hyödyllistä pitää kautta kohti toinenkin kokous. Monien yksittäiskonsultaatioiden sijasta voitaisiin järjestää toimikauden alkupuolella täyskomission ensimmäinen kokous, jossa eri tutkimusohjelmien vastuuryhmät ja asiantuntijat työskentelisivät omassa tehtävissään ja voisivat kuitenkin rukoilla, aterioida ja asua yhdessä. Toimikauden loppupuolella järjestettäisiin täyskomission toinen istunto, jossa työskenneltäisiin yhdessä. Täyskomissioiden välisenä aikana voitaisiin työskennellä sähköisin yhteyksin hyödyntäen nykyaikaisia viestintämenetelmiä.

Uuteen työskentelyrakenteeseen ja nyky-aikaisiin menetelmiin liittyy lupaavia mahdollisuuksia. Ne edistäisivät myös niiden jäsenten ja muiden asiantuntijoiden osallistumista, jotka eivät voi osallistua kokouksiin paikan päällä. Komission työskentely ei enää rajoittuisi pienen pysyväs-komission sisäisten työryhmien maailmanmatkailuun vaan työssä saataisiin hyödynnettyä koko komission resurssit. Vähitellen tiivistettäisiin yhteyttä myös jäsenkirkkoihin, kansallisiin komiteoihin, kirkolliseen koulutukseen ja teologiseen tutkimukseen. Porto Alegren yleiskokouksen jälkeen asetettavalla pysyväiskomissiolla on uudistuksessa avainasema.

”Ekumenia 21. vuosisadalla” – säilyykö näkyvä ykseys tavoitteena?

Matti Repo

Ekumenian uudistamisen tarpeet

Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) piirissä käynnistetty keskustelu ekumenian uudesta hahmottamisesta 21. vuosisadalla nousee useista tarpeista. Eräät niistä koskevat taloudellisia ja organisatorisia syitä, mutta toiset nousevat syvemmältä ja koskevat koko ekumeenisen liikkeen menetelmiä ja päämääriä. Kylmän sodan päätyttyä alettiin kysyä, ovatko ekumenian mallit syntyneet yksinomaan Euroopan tarpeista yhdistämään itää ja länttä. Monien organisaatioiden perustaminen toisen maailmansodan jälkeen liittyi pyrkimykseen eheyttää repeämiä teollisuusmaiden kansojen välillä. Kuudenkymmenen vuoden poliittinen ja taloudellinen kehitys on muuttanut kirkkojen yhteisiä haasteita.

Ekumeeninen liike on myös koettu vajaksi, koska suuria kirkkoja ja ryhmiä on KMN:n jäsenyyden ulkopuolella. Merkittävimmät ovat roomalais-katolinen kirkko ja helluntailiike, joskin katolinen kirkko on jo pitkään ollut Faith & Orde-

rin (F&O) jäsen. Myös kasvava karismaattisuus niin eri kirkkojen piirissä kuin itsenäisiä seurakuntia perustavana liikkeenä on tekijä, jonka voima ei aina tue ekumeenisen liikkeen päämääriä. Lisäksi ortodoksiset kirkot ovat kritisoineet Kirkkojen maailmanneuvostoa malleista, jotka heijastavat länsimaisia ajattelutapoja. Georgian ja Bulgarian kirkot erosivat KMN:n jäsenyydestä 1997 ja -98. Kriittikin seurauksena asetettiin Hararen yleiskokouksessa 1998 erityiskomissio kehittämään maailmanneuvostoa ortodoksisten kirkkojen jäsenyyden turvaamiseksi.

Monet avustus-ym. järjestöt jakavat kirkkojen tukea ja osallistuvat ekumeenisen liikkeen parissa muovautuneisiin ohjelmiin. Niillä voi olla läheinen tai löyhä yhteys kirkkoihin, mutta niiden työtä elähdyttää usein samoihin päämääriin pyrkiminen Kirkkojen maailmanneuvoston kanssa. Kirkkojen yhteinen todistus ja palvelu edellyttävät voimavarojen tehokasta kohdentamista. Monet neuvoston jäsenkirkot ovat kokeneet turhauttavana osoittaa taloudellista tukea usealle järjes-

tölle samankaltaiseen ja osin päällekkäiseen toimintaan.

Muita haasteita ovat Euroopan protestanttisten kirkkojen jäsenmäärän, talouden ja yhteiskunnallisen merkittävyyden heikkeneminen, kristinuskon painopisteen muuttuminen Euroopasta Afrikkaan, helluntailaisuuden ja evankelikaalisuuden muuttuminen ekumenialle avoimiksi, nuorten siirtyminen tunnustuksellista kirkkokunnista tunnustuksettomiin (*nondenominational*) seurakuntiin ja järjestöihin, Taizén ja Ionan kaltaisten yhteisöihin kanavoitunut spiritualiteetin jano jne.

Uudistuksen tarpeita on kuitenkin myös KMN:n omassa piirissä. Ortodoksisten kirkkojen jäsenyyttä pohtineen erityiskomission työ tulee ottaa huomioon neuvoston konstituutiassa ja säännöissä. Niillä voi olla vaikutusta myös roomalais-katolisen kirkon ja helluntailiikkeen ekumeenisen osallistumisen kannalta. Lisäksi KMN ei kykene pitämään laajalaista toimintaa yllä resurssien käydessä niukemmiksi. Maailmanneuvosto on paitsi leikkausten, myös priorisointien edessä.

Anteliaan konsultaatio 2003

Joulukuussa 2003 lähetti tuolloinen KMN:n pääsihteeri Konrad Raiser jäsenkirkkoille pyynnön osallistua keskusteluun ekumeenisen liikkeen "rekonfiguraatiosta". Käsitettä on hankala suomentaa, sillä sen voi nähdä tarkoittavan uudelleen hahmottamista, osien uudelleen yhteen sovittamista, yhdessä uuden muodon hakemista, uuden yhteisen profiilin luomista jne. (*re-con-figurare*). Hämmästyneenä uudiskäsitteen valitseminen kertoi prosessin keskeneräisyydestä ja suunnan hapuilusta. Päämäärää ja menetelmiä ei kyetty ilmaisemaan konkreettisesti, vaan tarpeita ja toivottu ratkaisua visioiden. Käyn-

nistyneessä keskustelussa on kuitenkin pyrkimyksenä vastata nopeasti ja joustavasti haasteisiin, joita muuttuva maailmantilanne asettaa ekumeeniselle liikkeelle.

Pääsihteeri Raiserin kirjeen liitteenä ollut raportti *From Antelias with Love* tiedotti jäsenkirkkoille saman vuoden marraskuussa Libanonin Anteliaassa pidetystä kokouksesta. Anteliaan kokous oli KMN:n itsensä organisoima, ja sen osanottajat oli kutsuttu yksilöinä neuvottelemaan liikkeen tulevaisuudesta. Osallistujat eivät edustaneet kirkkojaan tai taustajärjestöjään, vaan heidät oli KMN:n virkamiehistö kutsunut yksityishenkilöinä.

Kirje ja siihen johtanut kokouksen keskustelu esitellään raportissa *Consultation on Reconfiguration of the Ecumenical Movement* (Convened by the World Council of Churches, Antelias, Lebanon, 17.-21. November 2003. WCC Publications, February 2004; useimmat teemaan liittyvät asiakirjat on myös saatavilla internetissä http://www.wcc-coe.org/wcc/press_corner/newconfig-docs.html).

Anteliaan kokous oli tietoinen ekumeenisen liikkeen lukuisista haasteista, mutta sen ei näytty olleen helppo hahmottaa, mistä rekonfiguraatiosta se oli kutsuttu koolle keskustelemaan. Kokouksessa pääsihteeri Raiserin kuvailema jäsentely auttoi sitä kuitenkin tulkitsemaan haasteita. Raiser katsoi, että rekonfiguraatio voi tarkoittaa joko 1) pyrkimyksiä laajentaa ekumeenista yhteyttä tavoittelemalla yhteistyötä roomalaiskatolisen, evankelikaalisten ja helluntailaisten kirkkojen kanssa, 2) pyrkimyksiä syventää ekumeenista yhteyttä kahdenkeskisin neuvotteluihin kirkkojen välillä, tai 3) pyrkimyksiä keskustella olemassa olevien ekumeenisten toimijoiden suhteista keskittyen niiden rooleihin ja rakenteisiin ja hakien tapoja vahvistaa ekumeenisen toiminnan tehokkuutta. Raiser selvitti, että ensin mainit-

tuun haasteeseen pyritään jo vastaamaan luomalla maailmanlaajaa kristillinen foorumi, toista puolestaan käsitellään jo nyt erilaisissa keskusteluissa. Kolmannen vaihtoehdon mukaista visiota ei vielä tavoitella millään muulla tavalla. Siksi Anteliaan kokouksen tehtävänä oli pyrkiä rekonfiguraatioon keskittyen siihen (ks. *Consultation on Reconfiguration of the Ecumenical Movement*, s. 19).

Anteliaan kokous noudatti pääsihteerin antamaa viihettä. Se esitteli raportissaan kolme tulkintaa, mutta suositteli viestissään ekumeenisen liikkeen rekonfiguraatiota, joka tapahtuisi vahvistamalla erilaisen ekumeenisten toimijoiden keskinäisiä suhteita. Sitä koskevan keskustelun nähtiin sisältävän potentiaalia ekumeenisen liikkeen uudelleen elävöittämiseen sekä sen varmistamiseen, että "rakenteemme ja toimemme vastaavat muuttuviin globaaleihin realiteetteihin" (s. 24).

"Maailmanlaajuinen kristillinen foorumi"

Anteliaassa viitattiin myös Hararessa aloitettuun keskusteluun kristillisen foorumin luomisesta (*Global Christian Forum*). Foorumihanke on 1990-luvulla käynnistetyt *Common Vision and Understanding* (CUV) -prosessin synnyttämä. Sen on tarkoitus muodostaa kristityille, kirkkoille ja järjestöille paikka, jossa voisi osallistua ekumeeniseen toimintaan ilman sitoutumista KMN:n päämääriin. Foorumin koordinoiminen tulisi siksi tapahtua itsenäisesti, vaikka aloite sen luomiseen on lähtöisin KMN:n piiristä.

Foorumissa ei varsinaisesti ole kysymys rekonfiguraatiosta, mutta se liittyy läheisesti ekumeenisen liikkeen uuteen kokonaisuushahmotukseen. Foorumihanke tähtää siihen, että ekumeeniseen liikkeeseen voivat tulla yhteen myös karismaattinen lii-

ke, itsenäiset uudet kirkot, helluntailaiset ja roomalais-katolinen kirkko. Hararen kokouksen jälkeen perustettiin foorumin muodostamista valmistelevaan *Continuation Committee*, jossa ovat olleet edustettuina ortodoksinen, anglikaaninen ja katolinen kirkko sekä protestanttien joukossa myös evankelikaalit ja helluntailaiset. Alueellisella tasolla toiminta on jo käynnistynyt, sillä toukokuussa 2004 kokoontui 65 Aasian kirkkojen ja ekumeenisten järjestöjen edustajaa Hong Kongissa. Kokouksen tarkoitus oli nimennomana olla osa *Global Christian Forum* -prosessia, mutta varsinaisen maailmanlaajuisen kokouksen suunnitella vuodelle 2007.

Hong Kongin foorumin kommunikation mukaan kokous toi aasialaisia kristittyjä yhteen kuulemaan toisen toisensa "matkasta uskossa" sekä erityisistä haasteista ja kamppailuista erilaisissa tilanteissa monimuotoisessa maailmanosassa. Osallistujat kertoivat tullessaan syvemmän tietoisiksi toistensa olemassaolosta ja siitä, mitä on olla kirkko Aasiassa. Ne tunsivat tarpeen rakentaa keskinäisiä siltoja yhteistyön mahdollistamiseksi, jotta niillä olisi yhteinen ääni lukuisissa Aasian kysymyksissä. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että kirkot menettäisivät oman identiteettinsä tai eronsa, vaan kommunikation mukaan ne "kunnioittavat ja säilyttävät erilaisuuden niiden joukossa, jotka tunnustavat, että Jumala on Isä, Poika ja Pyhä Henki ja että Jeesus Kristus on täydellinen jumaluudessaan ja ihmisyydessään".

Kommunikation sanamuoto näyttää ilmaisevan foorumiin kokoontuneiden sekä ekumeenisen baasiksen että keskinäisen yhteyden mallin; siinä lausutaan sekä yhteyden perusta että osoitetaan sille suunta. Trinitaarinen ja kristologinen dogma yhdistävät kokoukseen osallistuneita kirkkoja ja järjestöjä, mutta samalla nämä nä-

kevät olennaiseksi erillisyytensä säilyttämisen. Foorumilla myös vahvistettiin kristittyjen yhteinen pyrkimys pyhyyteen ja ykseyden syventämiseen rukouksessa sekä lujempaan osallistumiseen Jumalan missioon maailmassa. Samalla sitouduttiin työstämään, tutkimaan ja käsittelemään yhdessä asioita, jotka vaativat yhteistä huomiota, kuten köyhyys, sorto ja uskonnollinen suvaitsemattomuus

(<http://www.hkcc.org.hk/N&V/2004%20summer/p7%20asia.htm>)

On merkille pantavaa, että *Global Christian Forum* ilmaisee päättäväisesti oman identiteettinsä ja tehtävänsä. Näyttää siltä, että sen on tarkoitus kehittyä ekumeenisena kohtauspaikkana, jossa sekä tavoitellaan tiettyä yhteyttä että vahvistetaan rakenteita, joilla pyritään vastaamaan ajankohtaisiin haasteisiin. Se ei nähtävästi tyydy jäämään keskusteluerikseen, jossa vain vaihdetaan kokemuksia ja opitaan tuntemaan toisia. Näyttää kuitenkin siltä, että foorumin tavoitteet ovat toiminnallisia eikä yhteyden tarkoitus ole johtaa sakramenttaalisessa elämässä ilmenevään ykseyteen.

KMN:n keskuskomitea kuuli helmikuun 2005 kokouksessaan raportin foorumin nykytilasta ja suunnitelmista. Se ilmaisi arvostavansa foorumin pyrkimystä edistää ykseyttä avaamalla keskustelua sellaisten kirkkojen välillä, jotka eivät ole aiemmin käyneet neuvotteluja keskenään. Keskuskomitea piti kiitettävänä foorumin menetelmää, jossa kirkkojen edustajat kertovat toisilleen uskonsa matkan. Se kannusti järjestäjiä etenemään suunnitelmiaan ja ilmaisi tukensa foorumin työlle niiden kirkkojen yhteisön laajentamisessa, jotka ottavat osaa yhteen ja samaan ekumeeniseen liikkeeseen sen uudistuksessa 21. vuosisadalla.

Kirkkojen maailmanneuvoston uudistuvat jäsenkategoriat

Keskuskomitea hyväksyi helmikuussa 2005 ehdotuksen muutoksiksi maailmanliiton säännöissä. Niiden taustalla oli ortodoksisen kirkkojen osallistumista pohittaneen *Special Commissionin* työ. Ehdotuksen mukaisesti kirkkojen yhteys maailmanneuvostoon jaetaan kahteen kategoriaan, joista toinen on sitovampi ja toinen väljempi. Näin korvattaisiin nykyinen jako jäsenyyteen ja liitännäisjäsenyyteen (*associate membership*). Uusituissa säännöissä ei väljemmässä kategoriassa puhuta jäsenyydestä, vaan siihen pyrkivät kirkot voivat anoa tulla vastaanotetuiksi liitännäiskirkkoina (*Churches in association*). Liitännäiskirkot voivat lähettää edustajiaan yleiskokoukseen ja keskuskomiteaan sekä puhua niissä puheenjohtajan luvalla mutta eivät osallistua päätöksentekoon. Heitä voidaan myös kutsua neuvonantajiksi komissioihin ja neuvotteluryhmiin. Liitännäiskirkkoja ei kuitenkaan identifioida tehdyissä päätöksissä.

Sääntömuutos täsmentää myös jäsenyyden teologisia kriteereitä. Yhtyminen KMN:n baasikseen säilyy sekä jäsenkirkkojen että liitännäiskirkkojen ensimmäisenä edellytyksenä, mutta jäsenyyttä anovilta kirkoilta edellytetään lisäksi, että ne yhtyvät Nikean-Konstantinopolin tunnustukseen, että niillä on evankeliumin julistusta ja sakramenttien viettämistä varten asetettu virka, että ne kastavat Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen, että ne tunnustavat Kristuksen ja Pyhän Hengen vaikutuksen omien rajojensa ulkopuolella sekä tunnustavat oikean kirkon elementtejä muissa jäsenkirkkoissa.

Teologisten kriteerien asettamista jäsenyydelle on pidettävä tarpeellisenä useammasta syystä. Ensinnäkin se varjelee ekumeenisen liikkeen kristillistä lähtökohtaa

kiinnittämällä huomiota siihen, mikä on keskeisin kirkkoja yhdistävä tekijä. Toiseksi se voi auttaa joitain pieniä ja nuoria yhteisöjä oman opillisen identiteettinsä eksplikoimisessa universaalien kristikunnan yhteydessä ja tukee siten kirkon katoisuutta. Kolmanneksi se rajaa yhteyden nimenomaan kirkkoihin, jotka itse tunnustavat kristillistä uskoa, julistavat evankeliumia ja toimittavat sakramentteja.

On tärkeää, että kriteerien joukossa mainitaan kaste: jäsenkirkot kastavat kolmiyhteisen Jumalan, Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Kaste on evankeliumin julistamisen ja ehtoollisen sakramentin toimittamisen ohella keskeisin kirkon tuntomerkki. Kasteella ja kirkon jäsenyydellä on tiivis keskinäinen yhteys. Luterilaisen käsityksen mukaan kasteessa, samoin kuin evankeliumin julistamisessa ja ehtoollisen sakramentissa, lahjoitetaan Pyhä Henki, joka synnyttää uskon "missä ja milloin Jumala hyväksii näkee" (CA V). Kirkko erottuu muista organisoituneista kristillisistä toimijoista siinä, että se kastaa ja ottaa näin jäseniä yhteyteensä. Samalla ehdotettu sääntömuutos myös velvoittaa pyrkimään toisten jäsenkirkkojen kasteen tunnustamiseen. Tällä on merkitystä proselytismin ongelman kannalta: elleivät kirkot tunnusta toistensa kastetta, niiden on vaikea tunnustaa toistensa jäseniä kristityiksi. Kasteen tunnustaminen on myös suorassa yhteydessä kirkkojen toinen toisensa tunnustamiseen aitoina kirkkoina

Ekumenian suunta?

Yllä esitellyt kolme hanketta – rekonfiguraatio, foorumi ja jäsenkategorioiden uudistaminen – ovat toisistaan erillisiä, mutta yhteydessä toisiinsa. Ne tarjoavat kukin hyviä mahdollisuuksia kirkkojen yhteisille pyrkimyksille. Yhtä selvää ei

kuitenkaan ole, miten hyvin ne palvelevat koko universaalien kirkon ykseyden tavoittelussa. Päävastoin ne on mahdollista tulkita merkeiksi ekumeenisen liikkeen päämäärän muuttumisesta kirkon ykseydestä kirkkojen yhteiseen toimintaan. Sellaisina ne voivat myös liukua päällekkäin ja sulautua yhdeksi prosessiksi.

Jäsenkategorioiden muuttamisen yhteydessä ei tulisi käyttää kristillisen foorumin perusteluita. Liitännäiskirkkojen asemaa ei tule kehittää ekumeeniseksi osallistumiseksi ilman sitoutumista ekumeenisen liikkeen päämääriin. Mikäli taas ekumeenisen liikkeen kehitys 21. vuosisadalla painottuu erilaisten kirkollisten ja eikirkollisten toimijoiden mahdollisuuksien lisäämisellä KMN:n yhteydessä, neuvosto voi itse muodostua päämääriltään epäselväksi foorumiksi. Millaisista tavoitteista uudelleen hahmotettavan KMN:n agenda tällöin koostuisi?

On syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä tapahtuu "näkyvälle ykseydelle" (*visible unity*) ekumeenisen liikkeen tavoitteena. Rekonfiguraatiosta käydyssä keskustelun yhteydessä on joskus sijoitettu vastakkain "konservatiivinen" ja "liberaali ekumenia", joista vain edellisen on nähty tavoittelevan näkyvää ykseyttä, kun taas jälkimmäinen pitää opillisten erojen työstämistä vanhentuneena ja tähtää ykseyden sijasta yhteiseen elämään. Anteliaan kokouksen raportista ilmenee, että keskustelijat eivät kyenneet nimeämään yhteistä päämäärää ekumeeniselle liikkeelle (ks. *Consultation on Reconfiguration of the Ecumenical Movement*, s. 17-18, 40-41)

Näkyvä ykseys New Delhistä Nairobiin

Näkyvän ykseyden klassisena määrittelyä voidaan pitää KMN:n kolmannessa

yleiskokouksessa New Delhissä 1961 hyväksyttyä muotoilua:

"Me uskomme, että se ykseys, joka on sekä Jumalan tahto että hänen lahjansa kirkolle, ilmenee näkyvänä, kun kussakin paikassa Pyhä Henki johtaa kaikki Jeesukseen Kristukseen kastetut ja hänet Herraksi ja Vapahtajaksi tunnustavat yhdeksi täydet velvollisuudet saaneeksi yhteisöksi, jolla on yksi apostolinen usko, joka saarnaa yhtä evankeliumia, murtaa yhtä leipää ja liittyy yhteiseen rukoukseen. Sen yhteinen elämä ulottuu todistamaan kaikille ja palvelemaan kaikkia, ja sen jäsenet ovat samalla yhteydessä kaikkien paikkojen ja kaikkien aikojen koko kristilliseen yhteisöön siten, että pappisvirka ja jäsenyys ovat kaikkien tunnustamat ja että kaikki voivat toimia ja puhua yhdessä, kun tilanne vaatii tehtäviin, joihin Jumala kansaansa kutsuu." (*Ykseys, palvelu, todistus*. New Delhissä Intiassa 18.11.-6.12.1961 pidetyn Kirkkojen Maailmanneuvoston kolmannen yleiskokouksen asiakirjoja, toim. Seppo A. Teinonen. Suomen yleiskirkollisen toimikunnan julkaisuja VIII, Pieksämäki 1962, s. 66-67)

Vaikka New Delhin formulointia on jälkeensä usein täsmennetty, se sisältää näkyvän ykseyden keskeisimmät tekijät, joihin ekumeenisessa liikkeessä on toistuvasti palattu: ykseys kasteen ja ehtoollisen sakramenteissa, yhteisessä uskossa, yhteisessä rukouksessa, todistuksessa ja palvelussa, sekä keskinäisessä kirkon viran ja kirkon jäsenyyden tunnustamisessa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että näkyvä ykseys paikallisen ja universaalina rakentuu eukaristisena kommuuniona: leivän murtamisessa kukin paikallinen kirkko yhdistyy toiseen ja on yhteydessä koko kirkkoon sen katolisuuksessa.

Neljäs yleiskokous Upsalassa 1968 liittyi edellisen kokouksen mainitsemaan ykseyden kriteereihin: "Ykseys samassa ruumiissa saman Hengen vaikutuksesta tulee ilmi evankeliumin julistamisessa, kasteessa ja pyhän ehtoollisen vietossa, mutta samalla synnilliset jakautuneisuutemme turmelevat tämän ykseyden." "Meidän on edelleen etsittävä kaikkien kristittyjen yhteyttä, joka perustuu yhteisen uskon tunnustamiseen, kasteeseen, ehtoolliseen sekä yhteen koko kirkolle kuuluvaan virkaan." Upsalan kokous pyrki kuitenkin syventämään ykseyden käsitettä painottamalla New Delhin korostaman paikallisuuden ohella kirkon katolisuuksia. Katolisuuksien periaatteesta muodostui teologinen silta kirkon näkyvän ykseyden ja ihmiskunnan ykseyden välille: "Aikana jolloin ihmisten keskinäinen riippuvuus on niin ilmeinen, on sitäkin pakottavampaa tehdä näkyviksi ne siteet, jotka liittävät kristityt toisiinsa universaalissa yhteydessä."

Ihmiskunnan ykseyteen viittaaminen ei kuitenkaan merkitse poliittisen yhteyden tai sosiaalisuhteiden aktiviteettien yhteyden nostamista kirkon tärkeimmäksi päämääräksi, vaan Upsalakin tarkastelee ihmiskunnan ykseyttä kirkon eukaristisen ykseyden kontekstissa: "Katolisuus kuuluu myös uskon salaisuuden pysyvään omistukseen ja on sen jatkuvan etsinnän kohde; se on sakramentaalinen kokemus siitä yhteenkuuluvuudesta koko ihmiskunnan kanssa, jonka ilmenemismuoto on kirkko ja jonka olennainen ydin on pyhä ehtoollinen." (*Upsala 1968*. Upsalassa 4.-19.7.1968 pidetyn Kirkkojen Maailmanneuvoston neljännen yleiskokouksen asiakirjoja, toim. Juhani Forsberg. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja XIV. II p. Kuopio 1969, s. 41, 46, 47)

Sosiaalisia ohjelmia ei tule tarkastella irrotettuna kirkon sakramentaalisesta elämästä. Niiden perusta on kasteen ja eh-

toollisen lahjoissa, joissa Jumalan yhteys luomakunnan ja ihmiskunnan kanssa tulee myös ihmisten keskinäiseksi yhteydeksi. Vaikka Upsalan kokouksen asiakirjoja leimaavat 60-luvun poliittiset jännitteet, ihmiskunnan ykseys kirkkojen ekumeenisena tavoitteena ei ole vain protestanttisten kirkkojen yhteiskunnallista idealismia. Sen taustalla voidaan nähdä Vatikaanin toisen konsiilin *Lumen Gentium* -konstituution (1964) sanat kirkon sakramentaalisuudesta: "Kirkko on Kristuksessa ikään kuin sakramentti, ts. mitä läheisimmän Jumala-yhteyden ja koko ihmiskunnan ykseyden merkki ja välikappale." (LG 1)

Viides yleiskokous Nairobissa 1975 täsmensi KMN:n konstituutiota ilmaisten aiempaa syvällisemmin, mitä päämääriä varten neuvosto on perustettu. Se asetti näkyvän ykseyden tärkeimmälle sijalle. Nairobista lähtien on näkyvä ykseys määritetty neuvoston konstituutiosta ensimmäisenä tavoitteena (joskin sitäkin on myöhemmin täydennetty): "Kirkkojen Maailmanneuvosto on perustettu ... (i) kutsumaan kirkkoja näkyvän ykseyden päämäärään yhdessä uskossa ja yhdessä eukaristisessa yhteydessä, joka ilmenee jumalanpalveluksessa ja yhteisessä elämässä Kristuksessa, ja etenemään tätä ykseyttä kohti, niin että maailma uskosi".

Nairobissa neuvosto nojautui F&O-komission Louvainissa 1971 hahmottelemaan konsiliaarisen yhteyden malliin. "Tässä konsiliaarisessa yhteydessä kukin paikalliskirkko, yhteydessä toisten kanssa, omaa katolisuuksien täyden, todistaa samaa apostolista uskoa ja tunnustaa sen vuoksi muut samaan Kristuksen Kirkkoon kuuluviksi ja saman Hengen johtamiksi. Kuten New Delhin yleiskokous huomautti, ne kuuluvat yhteen koska ovat saaneet saman kasteen ja viettävät samaa ehtoollista; ne tunnustavat

toinen toisensa jäsenet ja pappisvirat. Ne ovat yhtä yhteisessä tehtävässään tunnustaa evankeliumia Kristuksesta maailmalle julistuksen ja palvelun keinoin. Tässä tarkoituksessa kukin paikalliskirkko pyrkii ylläpitämään ja solmimaan suhteita sisä-kirkkojensa kanssa ja ilmentämään niitä konsiliaarisissa kokouksissa aina kun tämä on tarpeen yhteisen kutsun täyttämiseksi." (*Raja-aitoja murtamassa: Nairobi 1975*. Kirkkojen Maailmanneuvoston 23.11.-10.12.1975 Nairobissa Keniassa pidetyn viidennen yleiskokouksen asiakirjoja, toim. Aimo T. Nikolainen, Anneli Janhonen ja Risto Cantell. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja XX. Pieksämäki 1976, s. 91, 231)

Konsiliaarisuudesta koinoniaan

Konsiliaarinen yhteys ei ole aivan samaa kuin näkyvä ykseys. Se kuvaa pikemminkin kirkkojen keskinäisen päätöksenteon rakenteita kuin sakramentaalista uskon-yhteyttä. Ykseys apostolisessa uskossa ja sakramentaalisessa elämässä sekä kirkon jäsenyyden ja viran vastavuoroisessa tunnustamisessa ovat kuitenkin konsiliaarisuuden perustana. Seuratessaan *Kaste, ehtoollinen ja virka* (BEM 1982) -asiakirjan käynnistynyttä vastaanottoa kirkkoissa KMN:n kuudes yleiskokous Vancouverissa 1983 kiinnitti erityistä huomiota kirkon ykseyden ja ihmiskunnan ykseyden suhteeseen. Konsiliaarisen ykseyden perustana oleva sakramentaalinen uskonyhteys ja kirkon kutsumus maailman hädän lieventämiseen yhtyvät eukaristiassa:

"Vancouverin yleiskokouksen osanottajiin on tehnyt vaikutuksen se merkitys, joka tällaisella kirkon ykseydellä on koko ihmiskunnalle ... Huomioltamme ovat vaatineet toisaalta rauhaa ja oikeudenmukaisuutta, toisaalta kastetta, ehtoollista ja virkaa koskevat kysymykset. Ne kuulu-

vat yhteen. Se kristillisen ykseyden näkökulma, joka on meitä täällä Vancouverissa eniten hätkähdyttänyt, on *näky eukaristiasta* (ehtoollisesta). Kristus – maailman elämä – yhdistää taivaan ja maan, Jumalan ja maailman, hengellisen ja maallisen. Hänen ruumiinsa ja verensä, jotka annetaan meille leivässä ja viinissä, yhdistävät liturgian ja palvelutyön, julistamisen ja parantamisteot. Tällä tavoin näkymme ehtoollisesta sulkee piiriinsä koko kristillisen elämän ja todistuksen todellisuuden ja ... se voi luoda uutta valoa kristittyjen ykseyteen Jumalan kansan kokonaisuutena, sen täydessä moninaisuudessa ja rikkaudessa."

Vancouver luetteli kolme "todistusvoimaisen ykseyden tuntomerkkiä". Niitä ovat yhteinen apostolisen uskon tunnustaminen, toinen toisensa kasteen, ehtoollisen ja viran tunnustaminen sekä sopiminen yhteisistä päätöksenteon tavoista. Huomiota kiinnittää, että luetteltujen näkyvän ykseyden ainesosien tavoittelua pidetään keskeisenä kirkon todistuksen kannalta. Teologisen työskentelyn BEM-dokumentin parissa nähtiin kuuluvan kirkon maailmaa palvelevaan luonteeseen, sillä kirkon eukaristinen ykseys on koko ihmiskunnan ykseyden ytimessä. Yleiskokouksessa oli aistittu jännitteitä niiden välillä, jotka tähtäävät ykseyteen uskossa ja sakramentaalisessa elämässä sekä niiden välillä, jotka kantavat huolta oikeudenmukaisuudesta, rauhasta ja ihmiskunnan sovinnosta. Näiden korostettiin kuitenkin kuuluvan yhteen:

"Kristittyinä haluamme vakuuttaa, ettei voi olla olemassa tällaista juopaa, joka erottaisi toisistaan ykseyden ja inhimillisen uudistumisen, enempää kirkossa kuin KMN:n asialistallakaan. Liman teksti [BEM] on osoittanut meille, että kaste, ehtoollinen ja kirkon virka ovat parantavia ja yhdistäviä merkkejä kirkosta, joka elää ja tekee työtä sen hyväksi, että ih-

mis-kunta saisi kokea uudistumisen ja sovinnon." "Kirkkojen Maailmanneuvostolla on etuoikeus olla ekumeenisen liikkeen työväline. Kirkon näkyvä ykseys ja kirkon dynaaminen tehtävä, yhteen punoutuneina, ovat Kirkkojen Maailmanneuvoston pysyvän asialistan keskeinen ydin. Jumalan antama ykseytemme ja maailmaan suuntautuva tehtävämme eivät koskaan uskalla irtautua toisistaan."

Koska opillinen työskentely kirkon näkyvän ykseyden puolesta vaikuttaa koko maailman ykseyteen, Vancouver ilmaisi voimakkaan tukensa F&O-komission jo Liman kokouksessa 1982 (kasteen, ehtoollisen ja viran jälkeen) aloittamalle kahdelle uudelle tutkimusteemalle. Toinen käsittelee apostolisen uskon tunnustamista ja toinen kirkon ykseyttä ja ihmisyhteisön uudistumista. Jälkimmäisen yhteydessä Vancouver halusi vahvistaa kirkon tutkimista "profeettallisena merkinä", yhteisönä, jonka kautta ja jonka toimesta maailman muuttuminen voi tapahtua (*Elämän puolesta*. Kirkkojen Maailmanneuvoston VI yleiskokous Vancouverissa 1983. Toim. Katariina Ruokanen. MESJ 41. Vammala 1984, s. 211-212, 217, 218, 220).

Seitsemäs yleiskokous Canberrassa 1991 syvensi konsiliaarisuuden periaatetta uustestamentillisella koinonian käsitteellä: "Se kirkon ykseys, johon olemme kutsutut, on 'koinonia', joka on annettu ja ilmaistu yhteisessä apostolisen uskon tunnustamisessa. Ykseys on yhteistä elämää sakramenttien piirissä. Tulemme siihen yhdessä kasteessa ja juhlimme sitä ehtoollisyhteydessä. Ykseys on yhteistä elämää, jossa kirkkojen jäsenyys ja virat on vastavuoroisesti tunnustettu ja erot sovitettu. Ykseys on myös yhteistä läheystehtävää, joka todistaa kaikille ihmisille Jumalan armon evankeliumia ja palvelee koko luomakuntaa. Täyteen yhteyteen pyrkimisen päämäärä toteutuu sil-

loin, kun kaikki kirkot voivat tunnustaa toisessaan yhden, pyhän, katolisen ja apostolisen kirkon täyteen ykseytensä. Tämä täysi yhteys ilmaistaan paikallisella ja yleismaailmallisella tasolla elämän ja toiminnan konsiliaarisissa muodoissa." (*Pyhä Henki luo uutta*. Ekumeenisen liikkeen haasteet tänään. Toim. Jaakko Ruusama ja Risto Saarinen. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisu XXXIV. Juva 1991, s. 102)

Kirkko-opin merkitys näkyvän ykseyden kannalta

Canberran käyttämä koinonia – tai kommuunio – oli 1990-luvun ekumeenisen kirkko-opia koskevan keskustelun ydinkäsite, joka avasi rikkaita näkökulmia ja johon ehkä kohdistettiin suuria odotuksia. Koinonian käsite esiintyy Uudessa testamentissa monessa merkityksessä – yhteys, osallisuus, keskinäinen jakaminen – ja juuri siksi se näyttää kattavan sekä kirkko-opin teologisen perustelun että sen käytännön mallit. Siihen pohjautuva kommuunio-ekkleziologia sisältää ensinnäkin viittauksen kolminaisuusoppiin kirkon ykseyden lähtökohtana, toiseksi viittauksen ehtoollisen sakramenttiin Jumala-yhteyden sekä kristittyjen keskinäisen yhteyden toteuttajana ja syvimpänä ilmentäjänä, kolmanneksi se osoittaa rikkauksien ja kärsimysten jakamiseen ja maailman hädänalaisten avustamiseen sekä neljänneksi kirkkojen keskinäiseen suhteeseen yhtenä kommuuniona.

Ekkleziologian alueella Canberran yleiskokous päätyikin suosittelemaan kirkkoille F&O-komission piirissä valmistuneen *Church and World* -asiakirjan (1990) tutkimista (suom.: *Kirkko ja maailma*. Kirkon ykseys ja ihmiskunnan uudistuminen. Faith and Order -tutkimusasiakirja. F&O asiakirja 151. Suomen ekumeenisen neu-

voston julkaisuja XL, Helsinki 1993). Asiakirjaan johtaneessa työskentelyssä oli otettu huomioon Vancouverissa annetut suuntaviivat. Projektin teemana oli "Kirkko mysteerinä ja profeettallisena merkinä", ja asiakirjassa kirkko-opia käsitellään kahden polttopisteen valossa, joista edellinen tähtää kirkon sakramentaaliseen luonteeseen ja jälkimmäinen sen kutsu-mukseen maailmassa. Pyrkimys universaalien kirkon ykseyteen saatettiin näin vuoropuheluun kirkkojen lähetys- ja palvelutehtävän kanssa. "Mysteeri" ja "profeettallinen merkki" ovat käsitteitä, joiden avulla kirkko, maailma ja Jumalan valtakunta liittyvät toisiinsa: kirkko on sakramentaalinen todellisuus, joka ulottuu empiirisen ja historiallisen ilmenemismuotoonsa tuolle puolen ja joka viittaa koko luomakunnan uudistumiseen Jumalan hallintavallassa. Kirkko on Jumalan valtakunnan tulemisen merkki ja instrumentti.

Faith and Order -yleiskokous Santiago de Compostelassa 1993 kannusti komissiota kokoamaan yhteen, mitä tällä hetkellä voidaan koinonia-näkökulmasta sanoa yhdessä kirkosta ja sen olemuksesta. Viisi vuotta myöhemmin valmistui asiakirja *The Nature and Purpose of the Church. A stage on the way to a common statement* (1998, F&O Paper 181), joka BEM-dokumentin tyyliin pyrkii lyhyesti ilmaisemaan yksimielisyyden ja osoittamaan kohdat, joissa vielä vallitsee eräviä näkemyksiä. Asiakirja ei siten varsinaisesti puhu kirkkojen yhteisestä tehtävästä maailmaan nähden, vaan se asettaa painotuksensa konvergenssin osoittamiseen kirkon teologisessa itseymmärryksessä sekä sen järjestysmuotoon liittyvissä kysymyksissä. Vaikka se ensi katsomalta näyttää jättäneen edeltävien tutkimusten toisen polttopisteen tarkastelunsa ulkopuolelle, se nimenomaan näkee kirkon tarkoituksen ("Purpose") toteutuvan elimellisesti osana sitä, mitä kirk-

ko on luonteeltaan ("Nature"). Se ei pyri hahmottelemaan kirkolle yksityiskohtaista tai ajankohtaista sosiaalisia agenda, vaan osoittamaan, mitä kirkko on sakramenttaalisena kommuunina. Juuri eukaristia kokoaa yhteen nämä näkökulmat: "Herran ehtoollisessa Jumalan kaiken uudistava armo läpäisee ja palauttaa ennalleen ihmisen persoonallisuuden ja arvokkuuden. Eukaristia kiinnittää uskovien ihmisten maailmanhistorian keskeisimpään tapahtumaan." (§ 80)

The Nature and Purpose of the Church ehti juuri ja juuri jaettavaksi KMN:n kahdeksannen yleiskokouksen osallistujille Hararessa 1998. Se ei näytä vaikuttaneen kokouksen asiakirjoihin; pääsihteeri Konrad Raiser ei avauspäivänä antamassaan raportissa edes maininnut sitä. Sitä vastoin keskuskomitean puheenjohtaja, Kilikian katolikos Aram I kiinnitti omassa raportissaan siihen huomiota ja piti aihetta perustavana täydemmän koinonian ilmentämisen kannalta. Asiakirja on lähetetty kirkkoille tutkittavaksi ja kommentoitavaksi, ja projekti jatkuu edelleen F&O:n piirissä. Näkyvän ykseyden tavoittelussa kirkko-opin kysymykset ovat yhä keskeisimmässä asemassa, joskaan KMN:n piirissä ei yhtenäistä ekklesiologiaa ole asetettu näkyvän ykseyden ehdoksi, vaan sellaisen vaatiminen on torjuttu jo Toronton lausumassa 1950.

"Yhteistä näkemystä ja visiota kohti" – CUV

Hararen kokousta edelsi KMN:n tulevaisuutta hahmotteleva projekti *Towards a Common Understanding and Vision* (CUV, 1997), joka käynnistyi keskuskomiteassa 1989 ja joka oli jo Canberran yleiskokouksessa 1991 esillä. Keskuskomitea oli 1995 päättänyt, että tämä projekti on osa valmistautumista KMN:n 50-

vuotisjuhlaan, jota Hararen yleiskokouksessa vietettäisiin. Hanke oli syvästi tietoinen kirkon ykseyden sekä todistajan ja palvelijan kutsumuksen yhteenkuuluvuudesta. CUV nimeäkin näkyvän ykseyden ekumeenisen liikkeen päämäärin joukossa ja asettaa sen ihmiskunnan parantumisen lähtökohdaksi: "[Ekumeeninen liike] on sitoutunut näkyvän ykseyden tavoitteluun, ei määränpiirien itessään vaan uskottavan todistuksen antamiseksi, 'jotta maailma uskoisi', ja palvelukseen ihmisyhteisön parantumista ja Jumalan koko luomakunnan eheyttä." (CUV 2.8.4)

Tässä määritelmässä ihmisyhteisön terveeksi tuleminen ja Jumalan koko luomakunnan eheytyminen liittyvät kirkon näkyvään ykseyteen. Edeltäneiden KMN:n ekklesiologisten tutkimusten valossa voi väittää, että CUV nojautuu näkemykseen, jonka ytimessä on eukaristia. Asiakirja viittaa New Delhissä 1961 baasikseen liittyneeseen "yhteinen kutsumus" ja mainitsee jäsenkirkkojen seurauksen yhteistä kutsumusta mm. kuuntelemalla ja oppimalla toistensa näkemyksistä keskeisissä opinkohdissa sekä "pysymällä toivossa sen päivän näkemisessä, jolloin ykseys uskossa ja eukaristisessa yhteydessä tehdään näkyväksi" (3.9.5). Yhteisen kutsumuksen pohjalta CUV siteeraa Nairobissa 1975 hyväksyttyä konstitutiota osaa, jossa näkyvän ykseyden tavoittelu asetettiin KMN:n ensimmäiseksi tehtäväksi (3.10) ja listaa sen jälkeen viisi kohtaa, jotka tulisi artikuloida 50-vuotisjuhlien yhteydessä KMN:n tarkoituksena. Ensimmäisenä muistutetaan, että kyseisessä lausunnossa tulisi "tunnustaa KMN:n olevan olemukseltaan niiden kirkkojen yhteisö, jotka kutsuvat toinen toistaan näkyvään ykseyteen yhdessä uskossa ja yhdessä eukaristisessa yhteydessä, mikä ilmenee jumalanpalveluksessa ja

yhteisessä elämässä sekä todistuksessa ja maailman palvelemisessa" (3.12).

Huolimatta aikojen ja haasteiden muutumisesta CUV katsoo, että KMN on edelleen kirkkojen ykseysspyrkimysten väline. Se on kirkkojen yhteisö, niiden oma liike, joka on juurtunut niiden yhteiseen päämäärään, joka ilmenee yhteisenä uskona, yhteisenä sakramenttaalisena elämänä sekä todistuksena ja palveluna. On tärkeää havaita, että CUV vielä asettaa näkyvän ykseyden kriteerit samalla tavoin kuin aiempina vuosikymmeninä tehtiin. Sen mukaan KMN:n baasiksen käyttämä sana *fellowship* ilmaisee syvempää ykseyttä kuin mitä olisi maailmanneuvoston tulkitseminen vain yhdistykseksi kirkkojen yhteisiä toimintoja varten: "Termin 'yhteisö' (*fellowship*) käyttäminen baasiksessa todellakin viittaa siihen, että maailmanneuvosto on enemmän kuin pelkkä kirkkojen funktionaalinen yhteenliittymä toimintojen organisoinniseksi yhteisen mielenkiinnon alueilla." (3.2)

Rekonfiguraation jatko

Edellä on käsitelty näkyvän ykseyden tavoitetta KMN:n dokumenteissa melko pitkään ja käsitteen historiallisia kehityslinjoja kuvaten. Tämä on ollut tarpeellista, jotta käynnistetty keskustelua voitaisiin arvioida ekklesiologian valossa. Ekumeenista liikettä tuskin voisi olla ilman kirkkojen tietoista pyrkimystä kohti näkyvää ykseyttä. Sen kärkenä on ollut Faith and Order -komission pitkäjänteinen teologinen tutkimus. F&O:n kirkko-opillisissa työskentelyssä ovat viime vuosikymmenten keskeisimpiä ohjelmia olleet BEM, Apostolinen usko, Kirkko mysteerinä ja profeettallisena merkinä sekä Ykseys koinoniana. Kaikissa näissä on olennaisena tuloksena ollut kirkon sakramenttaalisuuden luonteen yhteinen syvempi ymmärtäminen. Ekumeenisessa

keskustelussa on hahmotunut nimenomaan eukaristinen kirkkokäsitys, jossa Kristus sakramenttaalisella tavalla yhdistää Jumalan ja ihmisen ja tekee maailman kärsimyksen omakseen. Siksi kristityt, jotka sakramenttia viettäessään yhdistyvät niin Kristukseen kuin toinen toiseensa, antavat samalla itsensä maailman hätiin lievittämiseen.

On ilmeistä, että kirkko-opin työstäminen on auttanut koko ekumeenisen liikkeen suunnanmäärittelyssä ja eri puolien yhteen kokoamisessa. Ennen muuta näyttää siltä, että eukaristinen kommuunio-eklesiologia on tehnyt yhä selvemmäksi näkyvän, sakramenttaalisuuden ykseyden sekä maailman palvelemisen yhteen kuuluvuuden. Kysymys ei siis millään muotoa ole siitä, että kaksi itsenäistä ja eri suuntiin pyrkivää ekumenian linjaa, oppikeskusteluja käyvä "dogmaattinen Faith and Order" sekä todistukseen ja palveluun keskittynyt "eettinen Life and Work" olisi keinotekoisesti pyrkinyt liittämään toisiinsa ekumeenisen liikkeen koossa pitämiseksi. Päinvastoin näyttää siltä, että mitä syvemmin kirkon luonne ymmärretään sakramenttaalisena mysteerinä, sitä voimakkaammin siitä tulee myös profeettallinen merkki. Mitä sisemmäs teologia sukeltaa kirkon olemukseen Kristuksen ruumiina, sitä rohkeammin se aukeaa ulospäin. Yksi ja sama Kristus, joka ehtoollisen sakramentissa antaa oman ruumiinsa, yhdistää siitä osalliseksi tulevat omansa yhdeksi ruumiiksi, joka myös antaa itsensä uhriksi Hänen palvelukseensa. Ekumeenisessa liikkeessä on kysymys viime kädessä siitä, mitä kirkko on Kristuksen ruumiina.

Tältä taustalta on hämmäntävää, miten vähän rekonfiguraatio-keskustelussa on liitetty edeltävien vuosien perusteellisiin ekklesiologisiin selvityksiin. Anteliaan raportissa marraskuulta 2003 ei uhrata ajatuksia sille, mitä ekumeeninen liike on

kirkkojen pyrkimyksenä näkyvää ykseyttä kohti. Konsultaatio näyttää tähden muiden toimijoiden kuin kirkkojen verkoston vahvistamiseen. Anteliaan viestin mukaisesti seuraava konsultaatio Chavannes-de-Bogis'sa tulkitse ekumenialle annettavan "uuden elinvoiman" (revitalize) seuraavan suhteiden ja rakenteiden uudistamisesta sellaisiksi, että ne paremmin auttavat vastaamaan globaaleihin haasteisiin.

Chavannes-de-Bogis'n konsultaatio 2004

Joulukuussa 2004 Geneven lähelle Chavannes-de-Bogis'hin kokoontunut kirkkoja, järjestöjä ja muita ekumeenisia toimijoita edustanut väki keskusteli "ekumeniasta 21. vuosisadalla" (tällä termillä on pyritty korvaamaan puhe rekonfiguraatiosta). Kokouksen *Final Statement* mainitsee näkyvän ykseyden tavoittelun yhtenä "ekumeenisena traditiona", joka muodostaa lähtökohdan keskustelulle, mutta sitä ei nähdä itse ekumenian ytimenä (*Ecumenism in the 21st Century*. Report of the Consultation Convened by the World Council of Churches, Chavannes-de-Bogis, Switzerland, 30 November to 3 December. WCC, Geneva 2005. *Final Statement*, § 3, 12). Tämä lienee ymmärrettävää, jos ekumeenisen liikkeen ei nähdä olevan kirkkojen liike tiettyä päämäärä kohti vaan erilaisten toimijoiden verkoston aktiivisuutta maailman tarpeiden vastaamiseen – kuinka silloin voisi-kaan säilyä selkeänä, että se, mikä on kirkon syvin olemus, väistämättä vaikuttaa myös siihen, mihin ekumeeninen liike pyrkii. Kun kirkkojen ja ekumenian välinen suhde hämärtyy, hämärtyvät myös jälkimmäisen tavoite ja menetelmät.

Mielenkiintoisella tavalla näkyvän ykseyden käsite muotoillaankin *Final Statement* -asiakirjassa kapeammin kuin se

KMN:n dokumenteissa aiemmin formuloitiin. Nyt kysymys on "näkyvästä kristillisestä ykseydestä, jota tavoitteellaan teologisissa tutkimuksissa, yhteisessä todistuksessa maailmanlaajuisessa lähetystehtävässä ja evankelioinnissa, samoin kuin diakoniassa sekä oikeuden ja rauhahan ja edistämässä" (*Final Statement* 3). Tässä kohdassa on kysymys CUV-sitaatista (2.2), mutta CUV itse juurtui tietoisemmin varhaisempiin muotoiluihin. Nyt viittauksia yhteiseen apostoliseen uskon tunnustamiseen, vastavuoroiseen kasteen ja ehtoollisen sakramenttien sekä viran tunnustamiseen tai keskinäisen päätöksenteon struktuurien kehittämiseen ei enää esitetä, sen sijaan luetaan erilaisia tärkeitä tehtäviä. Ilmentääkö tämä tarkoitusta siirtymä sakramentaalisen näkyvän ykseyden etsimisestä näkyvään yhteiseen toimintaan?

Toisaalta Chavannes-de-Bogis'n kokouksessa kannettiin huolta myös ekumeenian teologisista perusteluista. Vaikka kokous pääsihteeri Samuel Kobian avauspuheenvuoron mukaisesti – juuri kuten Anteliaan kokous vuotta aiemmin oli silloisen pääsihteerin neuvosta – keskittyi eri toimijoiden suhteiden vahvistamiseen 21. vuosisadan ekumenian suuntana (ks. *Ecumenism in the 21st Century*, s. 34), se pyrki myös määrittelemään teologisesti, mistä kristittyjen ykseydestä ylipäätään on kysymys. Myös siinä tapauksessa, että toimijoina ovat muut kuin kirkot, on perustana se ykseys, joka vallitsee Kolmiyhteisen Jumalan persoonien välillä. Trinitaarinen perustelu, joka varsinkin koinonia-ekkleesiologian yhteydessä on motivoinut kirkkojen keskinäistä yhteyttä, taipuu hyvin muidenkin ekumeenisten toimijoiden verkoston tueksi:

"Osallistuminen ekumeeniseen liikkeeseen seuraa yhteisestä uskosta Kolmiyhteiseen Jumalaan sekä yhteisistä kristillisistä arvoista. Se myös johtaa niitä kohti. En-

nen ristiinnaulitsemistaan Jeesus Kristus rukoili opetuslastensa ja kaikkien kristittyjen puolesta, "että he olisivat yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa. Niin tulee heidänkin olla yhtä meidän kanssamme, jotta maailma uskoisi sinun lähettäneen minut" (Joh 17:21). Niinpä kristillinen ykseys on suhteessa Kolmiyhteisen Jumalan ykseyteen. ... Meidän velvollisuutemme on tehdä ilmeiseksi että kristillisyydessä on kysymys ykseydestä, jossa monet muodostavat yhden ainutlaatuisen kokonaisuuden. Kristittyjen kuuluminen yhteen perustuu Isän Jumalan työn ykseyteen Pojassa ja Pyhässä Hengessä. Vastaavasti ekumeenisen liikkeen uudistuminen on kaikille mukana oleville kutsu mennä nykyisten rajojen yli ja asettua vuorovaikutukseen toinen toisensa ja yhteiskunnan kanssa. ... Tänään ekumeenista liikettä hoitavat eri tasoilla kirkot konsiliaaristen elimien kautta (kuten KMN, alueelliset ekumeeniset järjestöt, ...), kristillisten maailman-yhteisöjen kautta, teologisten oppilaitosten ja yhdistysten kautta ... ja monien muiden ekumeenisten toimielimien kautta. On ilmeistä, että ekumeeninen liike on paljon laajempi kuin mikään yksi instituutio ja että se sisältää kaikki ne, jotka kaipaavat ykseyttä ja ne, jotka unelmoivat yhteisestä kristittyjen äänestä päivän poltavissa asioissa." (*Final Statement* 4-5)

Asiakirjassa kuitenkin tunnustetaan, että kirkkojen välillä on edelleen monia erotavia tekijöitä, jotka tulee voittaa. Samalla silti ilmaistaan toivo, että "Pyhä Henki johtaa meidät siihen, että jonain päivänä voimme viettää ehtoollista ykseytemme merkinä" (*Final Statement* 14). Sanamuoto antaa ymmärtää, että ykseys on saavutettavissa vain Pyhän Hengen johdatuksessa ja vasta kun ykseys on saavutettu, voidaan viettää yhteistä eukaristiaa. Ehtoollista ei siten nähtävästi pidetä ykseyden saavuttamisen välineenä, saati

vain yhtenä kirkon jumalanpalveluksen muotona, vaan koko ykseyden huipentumana. Tästä puhuva tekstikappale kuitenkin esiintyy yksinäisenä, eikä siinä ikään kuin "rivien välissä" vilahtava ykseyskäsite muuten tunnu jäsentävän dokumenttia.

Siksi on ilahduttavaa, että konsultaatio asettaa ensimmäiseksi suositukseksi ekumeenisen liikkeen tulevaisuutta varten kirkko-opillisen tutkimuksen. Ekkleesiologinen tutkimus jatkuu F&O:n piirissä, ja Porto Alegren kokousta varten on tekeillä asiakirja, joka liittyy *The Nature and Purpose of the Church* -dokumenttiin ja siitä saatuaan palautteeseen:

"Suositukset. 1. Ekumeenisen liikkeen teologisen perustan uudelleen vahvistaminen. – Me vahvistamme, että teologien keskustelu kirkosta ja ykseyden luonteesta on ensisijaista kaikessa ekumeenisessa työssä ja että sille tulisi antaa uutta elinvoimaa (re-vitalize). KMN:n Faith and Orderilla on keskeinen asema monenkeskisen dialogin muovaamisessa sekä teologisissa että sosiaalisissa aiheissa, jotka yhdistävät ja jakavat kirkkoja tänään, samoin kuin monien kirkon ykseyttä koskevien kahdenkeskisten dialogien seuraamisessa ja kartoittamisessa. Julkilausuma kirkosta paikallisena ja universaalina, ykseydessä ja hajaannuksessa elävänä, on valmisteltavana KMN:n vuoden 2006 yleiskokousta varten. Me suosittelemme voimakkaasti, että KMN ja sen jäsenkirkot jatkavat teologista pohdiskelua kirkon luonteesta, erityisesti Raamatun kirkkokäsityksiä ja erilaisia teologisia tulkintoja kirkosta." (*Final Statement*, Recommendations, 1)

Ekumeeninen liike perustuu kirkon sakramentaaliseen olemukseen

Ekumeenisen liikkeen uudistuksesta käydyssä keskustelussa vedotaan "uusiin tarpeisiin". Tällaisina esitellään mieluusti "muuttuneen maailman haasteet" ja niihin vastaaminen, mutta johtopäätökset koskevat erityisesti ekumeenisia toimijoita ja niiden verkostoa. Ehkäpä todellinen kannustin onkin itse toimijoiden keskinäisten suhteiden selvittämisen tarve. Uudistukselta sopii kohtuullisesti toivoa, että turhaa päällekkäisyyttä karsitaan ja tehtäviä jaetaan ja voimavaroja kohdennetaan järkevästi. Verkoston vahvistaminen sinänsä tuskin poistaa kirkkojen väsymystä tukea taloudellisesti montaa toimijaa, mikäli jokainen toimija jää olemaan ja vahvistaa asemiaan ekumeenisessa liikkeessä itsenäisenä, vieläpä entistä paremmin perusteltuna toimielimenä.

Uudistuksen äärellä on syytä kysyä, mitä tapahtuu näkyvälle ykseydelle ekumenian tavoitteena. Ellei uudistuksella ole teologista selkeyttä ja tavoitteellisuutta, joka nousisi kirkon omasta olemuksesta, ekumenia muuttuu ykseyden etsinnästä osasten uudeksi yhteen sovittamiseksi, niiden keskinäiseksi konfiguroinniksi eli monikeskisen verkoston työnjaoksi. Sellainen on varmasti sinänsä tärkeää ja tarpeellista, mutta ekumeniassa on kysymys syvemmästä päämäärästä, jota ei saa työntää syrjään. Ekumeeninen liike on kirkkojen omaan sakramentaaliseen olemukseen kuuluva elämän suunta, ja KMN on niiden ykseyspyrkimysten instrumentti. Muiden toimijoiden näkyyn voi kuulua kristikunnan yhteys toimintojen yhteensovittamisessa, mutta vain kirkon identiteetin ytimessä on eukaristia, joka luo sakramentaalisen yhteyden Jumalaan ja ihmisten välille.

Kokous- ja matkaraportteja

Leuenbergin lähetystyöryhmän kokous Debrecenissä 25.-30.9.2004

Risto A. Ahonen

Leuenbergin kirkkoyhteisön lähetystyöryhmä piti viidennen kokouksensa Debrecenin lähellä Berekfürdő-nimisessä kylässä. Kokouspaikkana oli Unkarin reformoidun kirkon konferenssi-keskus, joka kokoaa vuosittain huomattavan määrän työntekijöitä ja luottamushenkilöitä erilaisiin koulutustapahtumiin. Kyllä on kuuluisa kuumista lähteistään, jotka on hyödynnetty palvelemaan laajaa kunto- ja virkistystoimintaa. Berekfürdő on Unkarin merkittävimpiä lomakeskuksia.

Niin kuin aikaisemmissa raporteissa olen todennut, työryhmää on pyydetty laatimaan sellainen lähetysasiakirja, joka auttaisi eurooppalaisia protestanttisia kirkkoja ymmärtämään paremmin lähetysvastuunsa. Työryhmän kokous alkoi lauantai-iltana pienen hämmennyksen vallassa, mikä johtui Leuenbergin yhteisön eksekutiivikomitean kokouksessaan 23.-25.4.2004 antamasta kriittisestä palaut-

teesta, joka koski työryhmän laatimaa uuden lähetysdokumentin luonnosta. Työryhmä keskusteli kauan siitä, mitä eksekutiivikomitea palautteellaan halusi korostaa ja minkälaisia toimenpiteitä tämä palaute aiheuttaisi työryhmän työskentelylle. Eksekutiivikomitean kokouksen virallinen kannanotto oli melko yleisluonteinen; työryhmää kiitettiin tavan mukaan hyvästä työstä, kehoitettiin jatkamaan kirjoittamista ja pyydettiin tekemään dokumenttiedotukseen monia tarkennuksia. Komitean pöytäkirjasta käy kuitenkin ilmi, että sen kokouksessa dokumenttiluonnosta arvosteltiin monissa puheenvuoroissa varsin terävästi mm. teologisen substanssin puutteesta, liian individualistisesta lähestymistavasta, eurooppalaisen kontekstin pinnallisesta kuvaamisesta ja alkuperäisen tehtäväksiannon riittämättömyydestä täyttämistä. Toisaalta asiakirjaluonnos sai myös kiitosta. Sitä pidettiin esim. tervetulleena "herätyshuutona" Eu-

roopan kirkkoille. Työryhmälle ei jäänyt kuitenkaan epäselväksi se, että eksekutiivikomitea oli tyytymätön luonnokseen. Työryhmän keskustelussa jouduttiin toteamaan, ettei eksekutiivikomitea ollut sen tarkemmin evästännyt työryhmää siitä, miten lähetytdokumenttia olisi syytä selvittää.

Kokousasioiden käsittely keskeytyi sunnuntaiksi, jolloin työryhmä vieraili Debrecenissä. Työryhmästä oli pyydetty saarnaajaa sekä reformoituun että luterilaiseen jumalanpalvelukseen. Koska Debrecenin luterilaisella seurakunnalla on läheisiä yhteyksiä Suomeen ja erityisesti Jyväskylään, minun toivottiin saarnaavan tässä seurakunnassa. Tämä tehtävä olikin mieluinen. Seurakunta otti meidät lämpimästi vastaan ja jumalanpalveluksen jälkeen monet tulivat kertomaan yhteyksistään Suomeen. Jumalanpalveluksen jälkeen reformoidun kirkon piispa Böleskei otti työryhmän juhlallisesti vastaan ja tarjosi upean lounaan. Vastaanoton jälkeen työryhmä vieraili reformoidun tiedekunnan tiloissa, jonka historia ja nykyinenkin vaihe tekivät vaikutuksen työryhmän jäseniin.

Debrecenin vierailu osoitti havainnollisesti, miten vahva asema reformoidulla kirkolla on ollut ja on kyseisellä alueella. Debreceniä on pidetty reformoidun kirkon eräänä vahvimmista alueista maailmassa. Jotkut ovat aikanaan pitäneet sitä Geneven veroisena reformoituna keskuksena. Paluumatkalla työryhmä tutustui unkarilaiseen pusta luonnonsuojelualueella. Vaikuttava kokemus sekin, kun näki, miten pusta ulottui tasankona silmankantamattomiin.

Työryhmän kokoustyöskentely jatkui jo sunnuntai-iltana, jolloin sovittiin, miten lähetytsiäkirjaa lähdetään täydentämään ja korjaamaan. Työryhmä jakautui useampaan ryhmään, joista kukin pyrki työ-

tämään uutta tekstiä. Välillä palattiin yhteen yleiskeskustelua varten. Ryhmäkeskusteluja ei ole tässä tarkoituksenmukaisista lähemmin kommentoida. Sen sijaan on tarpeen tarkastella sitä, mitä teologisia ongelmia ja painotuksia liittyi työskentelyyn ja minkälaiseksi työryhmän uusi luonnos lopulta muodostui.

Näihin ongelmiin olen jo aikaisemmissa raporteissani viittanut. Yhtenä perusongelmana olen kokenut sen, että työryhmä on lähtenyt haukkaamaan isompaa palaa kuin mihin se on pystynyt. Verrattuna LML:n lähetytdokumentin laatimiseen ero on huikaa. LML:n asiakirjaa lähdettiin laatimaan huolellisten vuosia kestäneiden esivalmistelujen ja kansainvälisten merkittävien asiantuntijakokousten (Nairobi 1998, Berliini 2001) jälkeen. Leuenbergin ryhmä on lähtenyt omaan työhönsä ilman etukäteisvalmisteluja. Kun lisäksi ryhmässä on ollut parisensikymmentä puhumishaluista saksalaista ja vain muutama jäsen Saksan ulkopuolelta, saksalaiset ovat dominoineet keskustelua omalla kysymyksenasettelullaan ja puheenvuoropyynnöillään.

Työryhmässä olen useaan kertaan todennut, että tämänkaltaisen lyhyt dokumentti on tavalla tai toisella liitettävä muuhun ekumeeniseen lähetyskeskusteluun, jolloin on helpompaa tehdä lukijalle ymmärrettäväksi se, mitä milläkin käsitteellä tarkoitetaan. Muuten käsitteiden merkityksen selittäminen veisi paljon tilaa. Tällaista linkittämistä muuhun kansainväliseen keskusteluun ei ole kuitenkaan tapahtunut. Sen seurauksena monet isot teologiset kysymykset ohitetaan miltei vain maininnalla tai viittauksella ja niitä pidetään itsestään selvinä, vaikka tekstistä ei käy ilmi, mitä niillä lähemmin tarkoitetaan. Esimerkkinä tällaisesta menettelystä voi mainita kysymyksen vanhurskaustamisopin ja sanoman merkityksestä lähetykselle sekä käsitteen kokonaisvaltainen lä-

hetys. Työryhmän alkuperäisessä tehtävänannossa sitä pyydettiin kyselemään ja selvittämään, miten uskonpuhdistuksen kirkkojen lähetystehtävää voisi avata vanhurskaustamisopista käsin. Tekstilunoksessa vanhurskaustaminen mainitaan useamman kerran, mutta sen merkitystä lähetykselle ei kuitenkaan pohdita laajemmin. Kun vanhurskaustamisessa näytettiin tähdentävän vain vanhurskaaksijulistamista, pyysin, että tekstissä pitää korostaa forensisen puolen rinnalla myös vanhurskaustamisen efektiivistä puolta. Tekstissä on nyt mainittu (ei kuitenkaan riittävän selvästi), että vanhurskaustamisessa Pyhä Henki luo Kristuksessa uuden elämän lahjana.

Ekumeenisessa keskustelussa on saavutettu laaja missiologinen konsensus kokonaisvaltaisesta evankeliumista ja lähetyksestä. Mielestäni lähetytsiäkirjassa pitäisi jollakin tavalla selvästi ilmaista, mitä sillä käsitteellä tässä yhteydessä tarkoitetaan ja miten siihen käsitteeseen liitytään. Nyt todetaan esim. ensimmäisellä sivulla kuvaavasti: "Im Wissen um unterschiedliche Aspekte von Mission konzentrieren wir uns deshalb im Folgenden besonders auf einen Aspekt der ganzheitlichen Mission der Kirche: die Evangelisierung." Edellä on jo asiakirjan samalla sivulla ehditty valittaa sitä, miten rasitteisia käsitteitä ovat sanat 'lähetytsiä ja evankelioiminen'. Käsitteen määrittely jää kuitenkin puuttumaan.

Itse olen kokenut Leuenbergin lähetytsiäkirjan luonnoksen ongelmana myös sen, että evankelioiminen ymmärretään siinä jotenkin kirkkojen spesiaaltehtävänä, ei kokonaisvaltaisena lähestymistapana. Tällainen vaikutelma korostuu dokumentin viimeisessä luvussa, jossa kerrotaan, minkälaisia uusia avauksia evankelioimisen rintamalla on eri kirkkoissa esiintynyt. Lukija jää kysymään, pelkistyykö evankelioiminen vain yhä uusien ja uusi-

en projektien järjestämiseksi. Mitenkään väheksymättä erilaisia hyviä projekteja ja tapahtumia, mielestäni evankelioimisen ja lähetysten ydinkysymys Euroopassa on kirkon ja kristittyjen missionaarisen identiteetin löytäminen. Tämänkin työryhmän kokousten yhteydessä tehty vierailut ovat paljastaneet, että Euroopassa monet kirkot taistelevat eloonjäämisestään, varsinkin keskisessä Itä-Euroopassa. Tällöin lähetytsiä on kirkolle elämän ja kuoleman kysymys, periksi antamisen tai uudistumisen kysymys.

Olen kokenut myös asiakirjan ekklesiologisen perustan epäselväksi. Asiakirjan ensimmäisessä kappaleessa kirkon elämää kuvataan sisään- ja uloshengitykseksi. Tunnettuun kaksoisstrategia-ajatteluun liittyen lähetytsiä kuvataan uloshengitykseksi. Tämä on kuitenkin melko rohkea yksinkertaistus, jossa unohtetaan se, että lähetyksessä on aina korostettu myös sen keskihakuista liikettä ja jumalanpalveluksen missionaarista luonnetta.

Mielestäni asiakirjan vahvuutena ovat puolestaan monet eurooppalaisen kontekstin luonnehdinnat. Monia olennaisia kysymyksiä on nostettu esille kuten "Säkularisierung, Ende der grossen Erzählungen, Leistungsgesellschaft, Erlebnisgesellschaft, Individualisierung, Virtuelle Gemeinschaft ja Freiheitssehnsucht. Näihin käsitteisiin sisältyvät ongelmat kuvataan terävästi, mutta katse suunnataan siihen, miten niiden ilmaisema muutos voidaan kääntää positiiviseksi eduksi kirkkojen elämässä. Myös 'Traditionssabbbruch' tuodaan hyvin esille. Suomessa on usein vaikea ymmärtää, miten suuri uskonnollis-kulttuurinen muutos on monissa Keski-Euroopan maissa tapahtunut. Kansankirkollisia rakenteita tulee asiakirjan mukaan edelleen hyödyntää siellä missä se on mahdollista, mutta monilla alueilla kirkot ovat jäämässä pahasti sivuraiteelle yhteiskunnassa. Toi-

saalta yleistäminen vie myös helposti harhaan. Sanoin Unkarin kokouksessa, ettei kaikkia entisiä sosialistisia maita pidä panna samaan negatiivisen uskonnollisen kehityksen kategoriaan. Puolueettomien tutkijoiden mukaan esim. Venäjällä n. 80% väestöstä kokee omakseen ortodoksisen kulttuurin. Vaikka ortodoksisen kirkon jäsenmäärä on paljon pienempi, ihmisten samaistumisen halua ortodoksisen kirkkoon ei pidä vähätellä.

Kontekstin kuvaamisen ongelmana koin sen, että siinä aluksi vaiettiin kokonaan tuhansien siirtolaisseurakuntien olemassaolosta Euroopassa. Pelkästään Brittein saarille on syntynyt yli 3000 afrikkalaisten, aasialaisten ja Latinalaisesta Amerikasta tulevien maahanmuuttajien seurakuntaa. Saksassa on esim. afrikkalaisia seurakuntia yli 150. Joku on hyvin luonnehtinut sunnuntaiaamun näkymää Amsterdamissa. Siellä ei juuri näe kenenkään menevän pyhäamuna kirkkoon. Mutta menepä laitakaupungille ja katso vähän tarkemmin, kuinka siellä täällä voit nähdä mustien ihmisten kulkevan Raamattu kädessä kirkkoon. Pyysin moneen kertaan tämän todellisuuden huomioimista. Tekstiin tuli mm. seuraava lisäys: "Die missionsmüden Kirchen Europas erleben eine Herausforderung und Bereicherung durch Kirchen des Südens und Migrationsgemeinden vor Ort. Es ist eine Zukunftsfrage für das Christentum in Europa, ob die alten Kirchen aufnahmefähig und -bereit sind für die Integration der Gemeinden aus anderen Kontinenten."

Kokonaisuutena arvioiden olen kokenut tällaisen lähetyksiäkirjan kokoamishankkeen myönteisenä. Tällaisen asiakirjan laatiminen edellyttää kuitenkin sitä, että joku asiantuntija kirjoittaa pohjatekstin. Leuenbergin ryhmässä lähdettiin suurelta osalta työryhmän keskustelujen pohjalta liikkeelle ilman että kukaan otti teks-

tin laatimisesta täyttä vastuuta. Jälki on sen mukaista. Työryhmä piti Unkarissa viimeisen kokouksensa. Työryhmän lopullinen ehdotus tulee alkuvuodesta eksekutiivikomiteaan käsittelyyn. Editointityöryhmälle annettiin melkoiset valtuudet viimeistellä tekstiä. Voi olla, että lopullinen teksti on huomattavasti parempi kuin syyskuussa tehty luonnos. Editointityöryhmässä on jäsenenä myös prof Jan Jongeneelin seuraaja Martha Fredericks. Uskon, että hän voi myönteisesti vaikuttaa tekstin parantamiseen.

Työryhmän virallisen kokouksen jälkeen Unkarin luterilaisen kirkon johto kutsui joitakin työryhmän edustajia vieraakseen Budapestissa. Itse jäin pääkaupunkiin minulle esitetyn toivomuksen mukaisesti kahdeksi päiväksi. Tiistai-iltana kirkon johtava piispa Szebik otti meidät kotonaan vastaan ja tarjosi myöhemmin miellyttävän illallisen. Illan aikana hän kertoi paljon kirkkonsa näkymistä. Hänen mukaansa Unkarin luterilaisella kirkolla vie vielä aikaa sopeutua uuteen Eurooppaan ja sosialismin jälkeiseen aikaan. Muutos on avannut kirkolle monia uusia mahdollisuuksia etenkin koulutuksen ja kasvatuksen alueella, mutta toisaalta kirkko joutuu edelleen taistelemaan, jotta valtio tunnustaisi kirkolle kuuluvan aseman yhteiskunnassa. Monet sosialistiselta ajalta periytyvät asenteet ja epäluulot vaikeuttavat myös yhteyden rakentamista kirkon sisällä.

Keskiviikkona 29.9. ryhmämme vieraili luterilaisessa pappisseminaarissa, jossa Leuenbergin yhteisön teologisten asiain sihteeri Martin Friedrich piti luennon kristinuskon asemasta Euroopassa. Sen jälkeen tutustuin myös reformoituihin tiedekuntaan kaupungin keskustassa sekä luterilaisen kirkon ulkoasiain toimistoon. Itse olin sopinut myös käynnistä luterilaisen ja reformoidun kirkon yhteisessä missiologisessa instituutissa. Tämä ins-

tituutti on päässyt hyvin alkuun tarmokkaan johtajansa, hollantilaisen Anne-Marie Koolin avulla. Muutaman vuoden sisällä hän on onnistunut kokoamaan laitokseensa yhden parhaimmista missiologisista kirjastoista Euroopassa. Myös oppilaita on ilmaantunut instituuttiin mukavasti, kun instituutti on linkittänyt opetuksensa yliopistojen ja seminaarien työhön. Anne-Marie Kool pohdiskeli pitempään, miten Suomen ev. lut. kirkko voisi tukea Unkarin luterilaisen kirkon missionaarisuuden vahvistumista.

Työryhmän työskentelyn aikana minulta kyseltiin, tuleeko meidän kirkoltamme tarkkailijoita/vieraita vuonna 2006 syksyllä Budapestissa pidettävään Leuenbergin yhteisön yleiskokoukseen. Totesin vain diplomaattisesti, että kirkkomme elimet tekevät siitä aikanaan päätöksen, mutta joku tarkkailija mahdollisesti tulee.

Monista ongelmista huolimatta työryhmän työskentely avasi mielenkiintoisen ikkunan eurooppalaisten evankelisten kirkkojen elämään.

Maailman uskontojen parlamentti Barcelonassa 7.-13.8.2004

Pathways to peace: the Wisdom of Listening, the Power of Commitment

Pekka Yrjänä Hiltunen

Konferenssin historiasta

- 1893 Chicagon maailmanuskontojen parlamentti – Uskontojen kansainvälisen yhteiskokouksen luonteisen dialogin alku
- 1993 Chicagon maailmanuskontojen parlamentti – Uskontojen välisen harmonisen yhdessäolon edistäminen ja maailmamme kriittisten globaalien kysymysten ja uhkien tarkastelu. *Eld-mää säilyttävät arvot - Maailman uskontojen parlamentin julistus ja sen tausta* (suomeksi: toim. Hans Küng ja Karl-Josef Kuschel. Arator Oy. 1994) toimitettiin Chicagon vuoden 1993 kokouksen pohjalta.
- 1999 Capetownin maailmanuskontojen parlamentti – Uskontojen välisen dialogin edistäminen ja uskonnollis-

ten yhteisöjen kamppailua apartheidia vastaan 2004 Barcelonan maailmanuskontojen parlamentti – Tie rauhaan: kuuntelemisen viisaus, yhteisen sitoutumisen voima Barcelonan kokousta edelsi uskonnollisten johtajien erilliskokous Montserratin luostarissa Barcelonan lähistöllä 4.-7.7.2004

Konferenssin taustasta

Maailman uskontojen parlamentin järjestäjänä Barcelonassa toimi The Council for a Parliament of the World's religions: Parlamentti oli osa paikallista 141 päivän tilaisuuksien sarjaa Universal Forum of Cultures – Barcelona 2004. Se toteutettiin myös yhteistyössä UNESCO Centre of Catalonia kanssa.

The Council for a Parliament of the World's Religionsin tavoitteena on kasvattaa sopusointua maailman uskontojen ja hengellisten yhteisöjen kesken sekä vahvistaa niiden sitoutumista maailman muiden ohjaavien instituutioiden kanssa pyrkimykseen rauhanomaisemman, oikeudenmukaisemman ja kestävämmän kehityksen rakentamiseen maailmassa. Parlamentin "pedagogisena" tavoitteena oli sitouttaa osallistujat ruohonjuuritason tekoihin rauhan ja oikeudenmukaisuuden edistämiseksi maailmassa. Tekojen tuli edistää uskonnollisesti värittyneen väkivallan lopettamista, kehitysmaiden velkojen anteeksiantamista, puhtaan veden tasapuolista takaamista sekä maailman pakolaistilanteen helpottamista.

The Council for a Parliament of the World's Religions aloitti virallisesti toimintansa 1988, jolloin kaksi Chicagon Vivekananda Vedanta –yhteisön munkkia ehdotti 1893 Chicagossa pidetyn Maailman uskontojen parlamentin 100-vuotisjuhlakokoukseen. Swami Vivekananda itse tuli tunnetuksi lännessä nimenomaan Chicagon 1893 esiintymisensä johdosta. Yhdysvaltoihin perustettiin pian vuoden 1893 konferenssin jälkeen hindulaista ajattelua edistävä toimi, jonka jatkumoa Chicagon Vivekananda Vedanta-yhteisö on.

Suomalainen edustus parlamentissa

Maailman uskontojen parlamentin edustajat Rev. Dr. William Leshner (Chair, Board of Trustees), Rev. Dirk Ficca (Executive Director) ja Joseph Soler (abbot, Montserrat Monastery) olivat kutsuneet arkkipiispa Jukka Paarmann ja kirkkoneuvos Risto Cantellin kokoukseen. Arkkipiispan ja KUO:n johtajan lisäksi Barcelonan kokoukseen osallistuivat suurlähettiläs Ilari Rantakari ulkoasiainministeriön Helsinki-prosessin edustajana ja KUN:n

asettaman Islam-työryhmän puheenjohtaja, lähetysjohtaja Seppo Rissanen sekä KLU:n uskontokasvatussihteeri Pekka Y. Hiltunen. KUA:n edustajana kokouksessa oli vaikuttamistoiminnan koordinaattori Timo Frilander. Muita suomalaisia Barcelonassa tapasin neljä URI-ryhmän (United Religions Initiative) suomalaista edustajaa, joista kaksi on luterilaista ja kaksi eri islam-ryhmiä edustavia. Lisäksi tapasin yhden suomalaisen uskontotieteilijän, joka identifioitui tunnustuksestaan uuspakanaksi.

Palkinto moniuskontoiselle työlle Ugandassa

Barcelonassa luovutettiin Paul Carus -palkinto ugandalaiselle anglikaanipiispalle McLeod Baker Ochola II:lle ja Acholi Religious Leaders' Peace Initiative (ARLPI). Järjestö on moniuskontoinen rauhantien ryhmä, joka toimii Pohjois-Ugandassa uskonnollisten ja etnisten vihamielisyyksien sovittamiseksi.

Paul Carus -palkinnon tarkoitus on huomioda sellaisten uskontojen välisten liikkeiden vaikuttajia sekä yhteisöjä ja järjestöjä, jotka edistävät oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja kestävä kehitystä maailmassa. Palkinto on suuruudeltaan 500 000 dollaria ja se luovutettiin maanantaina 12.7. Paul Carus, jonka mukaan palkinto on nimetty, oli yksi merkittävistä taustavaikuttajista vuoden 1893 Chicagon Maailman uskontojen konferenssin järjestämisessä.

Henkilökohtaisia havaintoja Barcelonan kokouksesta 7.-13.7.2004

Kokouksen mittavuus oli silmiinpistävää. Järjestäjät puhuivat jopa 8000 osallistujasta. Ohjelmalehtinen itsessään oli 259-sivuinen kirja.

Kokousta luonnehti osallistujien motiivien monimuotoisuus ja -puolisuus. Osalla oli ohjelmanaan uskontodialogi, osa edisti globaalia etiikkaa, joka olikin ilmaistu selkeästi konferenssin tavoitteeksi. Itse pyrin keskittymään kristillisen puolen uskontoteologisiin esitelmiin ja keskusteluihin, sekä jonkin verran buddhalaisuus-kristinusko -dialogin seuraamiseen. Käytin jonkin verran aikaa myös inter faith -organisaatioihin tutustumiseen (esimerkiksi URI, United Religions Initiative -ryhmään, jolla on edustus Suomessakin). Kokoukseen siis saattoi osallistua valitsemalla mittavasta seminaari-, luento- ja työpajatarjonnasta mieleisensä. Saattoi siis keskittyä esimerkiksi kehitysmaiden ongelmiin, osallistua vain hindu- ja intialaistaustaisten uskontojen tilaisuuksiin tai keskittyä "uuden henkisyyden" alan tilaisuuksiin.

Seuraamissani kokouksissa muutamilla kansainvälisesti tunnetuilla kristinuskon piirin teologeilla oli keskeinen asema: Raimón Panikkar, Hans Küng, S. Wesley Ariarajah, John Butt. Useammin kuin kerran kuulin kateederilta seuraavan uskontojen luonnehdinnan: uskonnot kukin edustavat universaalia totuutta, mutta mikään niistä ei edusta absoluuttista totuutta. Gavin d'Costan nimi oli myös merkitty ohjelmaan. Hän olisi mahdollisesti tuonut kokoukseen yhden kriittisen näkökulman muutamaa uskontopluralistista diskurssia kohtaan, mutta syystä, jota ei ilmoitettu, hän ei ollut Barcelonassa paikalla.

Oman leimansa kokoukselle antoi se, että taustana oli pohjoisamerikkalainen aloite ja järjestelyvoima: uskontojen kirjo nähtiin mahdollisesti tämän kulttuurisen kontekstin valossa tai sen sävyttämänä. Oletan, että Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa yhdistys-luonteisten ryhmien rinnakkaiselo on tutumpaa kuin kansan ja valtiokirkkojen vanhassa Euroopassa.

Joidenkin ryhmien kohdalla vaikutelmani oli, että he olivat paikalla lähinnä esittelemässä oman ryhmänsä profiilia. Mahdollinen ja arvostettava motiivi sekin toki sinänsä, olihan myös se uskontojen välisestä rauhanomaista rinnakkaiseloa edistävä tahdonilmaus.

Muutamit uskontojen edustajat, myös muutamit muslimit, sanoivat, että eivät edusta taustaryhmänsä yleistä ajattelua, vaan ovat Barcelonassa siitä huolimatta. Konferenssin työskentely olikin jaksoteltu uskontojen sisäisiin (intrafaith-) ja uskontojen välisiin (interfaith) osioihin, keskusteluihin, aamupäivällä uskontojen sisäinen, iltapäivällä uskontojen välinen työskentely. Yleisesti todettiin, että uskontojen rauhanomainen rinnakkaiselo edellyttää sekä uskontojen sisäisen keskustelun syvenemistä että uskontojen välisen dialogin kehittymistä.

Uususkonnollisuuden esiinmarssi ja "salonkikelpoisuus" parlamentissa oli merkillepantavaa. Paikalla oli omana "uskontokuntanaan" mm. länsimainen uuspakanaisuus, näyttelytiloista löytyi useita eri ryhmiä, mm. Ihmeiden oppikurssi-kirjan pohjalta syntynyt ryhmä ja scientologit.

Konferenssi mahdollisti myös itsenäisten, kolmannen maailman uskonnollisten, suuriin maailmanuskontoihin lukeutumattomien ryhmien esiintymisen, esim. afrikkalaisen joruba-uskonnon. Puhutteleva oli kuulemani katolisen isän kommentti: aluksi opiskeluaikanaan tiiviissä katolises-

sa ympäristössä muut kuin katoliset ryhmät oli helppo ohittaa huvittunein kommenttein, mutta ei enää hänen tutustuttuaan näiden ryhmien edustajiin. Sittenkin ekumeenisessa ympäristössä muut kuin kristilliset ryhmät oli helppo ohittaa huvittunein kommenttein, mutta ei enää hänen tutustuttuaan näiden ryhmien edustajiin. Tämä koskee, ei vain pienempiä maailman vanhoja uskomustraditioita, vaan myös uusia länsimaisen kansanuskonnollisuuden ja henkisen etsinnän muotoja.

Minua vaivasi spiritualiteettien ja eri uskontojen riittien yhteisesiintymisen taustajärjestyksen motivoinnin heikkous. Samassa tilaisuudessa harjoitettiin eri uskontojen riittejä, joille kullekin sitten vuorollaan taputettiin. Se mihin tällaisella performanssilla pyrittiin, jäi minulle epäselväksi: pyrittiinkö alleviivaamaan uskontojen rauhanomaisen rinnakkaiselämän välttämättömyyttä vai pyrittiinkö tuomaan esiin kaikille uskontojen spiritualiteetin yhteistä luonnetta? Riittien yhteisesiintymistä ei minun kuulteni parlamentissa teologisoitu tarkemmin.

Mitä jäi käteen

Kokemus parlamentista muistutti ja alleviivasi välttämättömyyttä etsiä keinoja uskontojen rauhanomaisen rinnakkaiselon turvaamiseksi ja hakea yhteistyön mahdollisuuksia sitoutua yhteisesti hyväksyttävien ja moraalisesti velvoittavien hankkeiden toteuttamiseksi.

Parlamentti alleviivasi tarvettamme ja toisaalta tuhoisaa kyvyttömyyttämme elää yhdessä eri uskontojen edustajien kanssa yhteisessä maailmassa.

Parlamentti osoitti, että uskonnot ovat voimakkaasti läsnä maailmassa tiedostettuina ja itsetietoisina.

Uskonnollisuuden muutokset on tunnistettava ja tunnustettava. Myös perinteisesti vain yhden uskonnon valta-alueilla on opittava elämään moniuskontoisessa maailmassa.

Uskontoteologian tehtävä on laaja, käytännöllinen, ehdottoman tarpeellinen ja ajankohtainen Suomessakin.

Hans Küngin maailmanneetos-projekti ja missiologia

NIME-kokous Kööpenhaminassa 7.-11.3.2005

Aleksi Kuokkanen

Tämän kirjoituksen aihe on kahtalainen. Se on lyhyt kuvaus työn alla olevasta väitöskirjatutkimuksestani *The Ethical and Social Foundations of Hans Küng's Global Ethic Project*. Tämän ohella tuon esille joitain oman tutkimukseni kannalta olennaisia näkökulmia pohjoismaiden lähetysteologien (NIME) kokoontumisesta Kööpenhaminassa 7.-11.3. Pitkän johdantoni jälkeen pyrin antamaan jonkinlaisen vastauksen erääseen ekumenian kannalta mielenkiintoiseen kysymykseen: onko Küngin Maailmanneetos-projektilla – sen rajoituksella etiikkaan ja maailmanrauhaan – ja missiologialla mitään tekemistä toistensa kanssa?

Maailmanneetos-projektin poliittisista ja aatehistoriallisista taustoista

Globalisaation, kansainvälisten konfliktien ja terrorismin lisääntyessä globaali etiikka on huomattavan suosittu teema tämmöisessä kansainvälisessä keskustelussa. Aikamme tunnetuin teologin Hans Küngin panos keskusteluun on uraauurtava.¹ Hänen *Maailmanneetos-projektinsa* (*Projekt Weltethos*) idea on seuraava: uskonnoille on saatava yhteinen perusetiikka globaalin rauhan saavuttamiseksi. Projekti ja siihen liittyvä *Uskontojen maailmanparlamentin Maailmanneetoksen julistus* Chicagossa 1993 on saanut huomattavaa vastakaikua korkeimmalla poliittisella ja tieteellisellä tasolla.

Maailmanneetos-projektin perusteluissa kolme argumenttia nousevat ylitse muiden: (1) uskonto, (2) maailmanrauha ja (3) moraalit. Tutkimukseni kysymyksenä on, mikä näistä kolmesta argumentista on kaikkein keskeisin eli minkä periaatteen varaan Küngin argumentaatio viime kädessä rakentuu. Tutkimuksen keskeinen huomio on lisäksi se, että Küng käyttää kahta toisilleen vastakkaisista menetelmää Maailmanneetos-projektin perustelussa. Olen nimennyt ne pragmatistiseksi ja filosofis-teologiseksi metodiksi. Metodien vastakkaisuus selittää sen, miksi Maailmanneetos-projektissa on havaittavissa tietty sisäinen jännite.

Tutkimuksen edetessä kolmannen argumentin eli moraalin keskeisyys Maailmanneetos-projektissa käy ilmeiseksi. Küng nimittäin esittää filosofis-teologisen metodin avulla eettisen totuuskriteerin kaikille uskonnoille. Hän kutsuu kriteeriä nimellä *humanum*. Tarkemmin analysoissa *humanum* osoittautuu peruskantilaiseksi moraalksi. *Humanum* on Maailmanneetos-projektin strukturaalinen keskipiste. Tästä johtuen Maailmanneetos-projekti altistuu kuitenkin kritiikille: sen voidaan nähdä ajavan valistukseen perustuvaa klassista moraalimperialismia vastoin uskontojen omaa itseymmärrystä. Tämä onkin Maailmanneetos-projektin suurin heikkous. Maailmanneetos-projektin voidaan nähdä perustuvan pragmatismiin kanssa ristiriidassa oleviin ja siten myös epärealistisiin pilotavoitteisiin uskontojen moraalin länsimaistamisesta.

Edellä on mainitun pragmatismien ongelman, joka näyttäisi sisältyvän Küngin metodiikkaan, lisäksi voitaisiin puhua myös liberalismien ongelmasta. Toisen varsinaisen tutkimusosan keskeinen tulos on, että klassiseen pragmatismiin sekä nykyiseen poliittiseen liberalismiin sisältyy sama ongelma: kummassakin yhteiskunnallisessa ajattelutavassa vieroksutaan

ennalta annettuja eli kategorisia moraaliperiaatteita. Sopivassa määrin neutraalit pelisäännöt kaikille yhteisessä julkisessa päätöksenteossa nähdään keinona taata yhteiskunnan eri toimijoiden rauhanomaisen rinnakkaineloa. Monet ovat kuitenkin havainneet pragmatistis-liberalistisessa ajattelussa alkuperäiselle lähtökohdalle vastakkaisia aineksia: neutraalilta vaikuttava lähtökohta pitää salatuksi sisällään kategorisia ja universalisoituja moraaliperiaatteita. Periaatteiden kätkeytyminen ei-kategoriseen ilmaisutapaan tekee niistä sitä voimakkaampia ja tehokkaampia. Tosiasiassa sekä pragmatismi että liberalismi tavoittelevat kantilaisittain muotoilua eettistä absolutismia. Tämä tulee esille ennen kaikkea uusliberalismissa ja uuskapitalismissa, jossa markkinavoimien ylivalta kätkeytyy näennäiseen suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon taakse. Uskontojen välinen yhteinen perusetiikka, siten kuin se on Maailmanneetos-projektissa ilmaistuna, vaikuttaisi sijoittuvan tämän itsensä kanssa jännitteisen valistuksen jatkumon nykypäähän, joskin sen yhteys neoliberalismiin on hyvin epäsuora.

Maailmanneetos-projekti ja missiologia - NIME-konferenssi Kööpenhaminassa 7.-11.3.2005

Maailmanneetos-projekti on keskittynyt uskontojen väliseen etiikkaan. Tämä antaisi kenties aiheen ajatella, että teologiset perusteemat, kuten ekumeniikka ja missiologia, jäivät käsittelyn ulkopuolelle. Perinteinen kirkkojen välinen ekumenia on kuitenkin Küngin persoonallinen lähtökohta hänen globaalille etiikalleen. Hän on vain laajentanut ekumenian kohdealuetta uskontojen väliseen dialogiin. Omasta mielestään hän epäilemättä on edelleen se sama ekumeenikko, jona hän on tullut tunnetuksi aikaisemmin. Toisaalta nimenomaan Maailmanneetos-projektin argu-

¹ Tunnettuja puheenvuoroja ovat myös mm. Peter Singerin, Sissela Bokin, Michael Walzerin ja Karl-Otto Apel'n kirjoitukset. Apel ja Hans Jonas ovat kehittäneet myös Küngin ajattelussa olennaisen globaalin vastuun käsitteen.

mentaatioon sisältyy mielenkiintoisia linjanvetoja lähetysohjelmaan liittyen. Kung suhtautuu kielteisesti klassiseen ekspansiiviseen lähetysohjelmaan painottaen tämän sijasta uskontojen välistä dialogia.

Lähetysohjelma on pohjimmiltaan ekumeenista sanan klassisessa mielessä, siinä on kyse kristillisen ja ei-kristillisen maailman suhteista toisiinsa. Mielenkiintoisempi kysymys sen sijaan on, onko missiologian kannalta ongelmallista käsittää uskontojen välinen dialogi *ainoaksi* oikeaksi tavaksi puhua kristinuskosta toisille uskonnoille kolmannella vuosituhannella. Maailmanneetos-projektin arvioimisen kannalta missiologian NIME-konferenssissa nousi kaksi erityisen merkittävää suurempaa keskusteluteemaa esille. Ne liittyvät juuri mainittuun missiologian ja dialogin väliseen suhteeseen. Kumminkin teemat lähtivät itse asiassa liikkeelle ei-pohjoismaisten vieraiden esittäminä.

Ensimmäinen teema koski kommunitaristisen yhteiskuntakritiikin sekä Leslie Newbiginin esille nostamia ajatuksia, joita toi esille konferenssin ensimmäisestä luenosta alkaen Michiganin teologisen seminaarin professori George Hunsberger. Hänen mukaansa amerikkalaisen yhteiskunnan ongelma on jo pitkään ollut se, että uskonto on työnnetty yksityisalueelle ihmisten elämässä. Poliitikassa tai muussa julkisessa keskustelussa ei ole tarvetta, ja mikä vielä olennaisempaa ei ole edes suositeltavaa, puhua omasta uskonnollisesta vakaumuksesta. Ja jos tästä puhutaan, sen ei pidä millään tavalla vaikuttaa päätöksen tekoon julkisen yhteiskunnallisen elämän alueella. Tämä "uskonnon" kuten myös moraalisen elämän yksityistäminen on ollut jo muutamia vuosikymmeniä esillä erityisesti amerikkalaisessa yhteiskuntakeskustelussa. Sitä ovat pitäneet esillä sellaiset filosofit nimet, kuten Alasdair MacIntyre ja Michael Sandel, tunnetuimpia mainitak-

seni. Hans Küng ei lue itseään amerikkalaisen yhteiskuntamallin kannattajaksi, melkein päinvastoin. Väitteeni on, että edellä mainittu julkisen ja yksityisen sektorin dikotomia ei kuitenkaan ole – ainakaan enää – pelkästään amerikkalainen ilmiö. Laajasti ymmärrettynä se vaikuttaa yleiseltä länsimaiselta ilmiöltä. Sitä ei liioin voida yhdistää pelkästään esimerkiksi uuskapitalismiin, vaan myös kulttuurien ja elämäntapojen pluralisoitumiseen länsimaissa. Pluralistisessa tilanteessa kaikkein yksinkertaisimmalta tuntuisi "torpedoida" elämäntarkastukselliset asiat pois yhteisestä päätöksenteosta ja mieltää ne ihmisten yksityisasioiksi. Leslie Newbiginin mukaan evankeliumi ei kuitenkaan voi olla pelkästään yksityinen asia: se on olemuksensa puolesta "julkisen totuus" ("public truth"). Maailmanneetos-projektin kohdalla Newbiginin ajatus on sikäli ajankohtainen, että voidaan kysyä, onko kristillisen kirkon missiologinen merkitys Küngin edustamassa palautunut oman uskonnon jäsenten kristilliseen kasvatukseen, kun globaalin maailmankylän julkinen keskustelu hyväksyy ainoastaan kaikille maailmantarkastuksille yhteisen perusetiikan. Samalla joudutaan tietenkin määrittelemään tarkemmin, mitä käsitteet "julkinen" ja "yksityinen" kulloinkin tarkoittavat.

Toisen Maailmanneetos-projektin kannalta olennaisen keskusteluteeman lausui Singaporen Trinity Theological Collegien professorin ja Singaporen metodistikirkon piispa Hwa Yung. Hänen mukaansa länsimainen valtavirtakirkollisuus on jättänyt liian vähälle huomiolle karismaattisuuden leviämisen kolmannessa maailmassa. Hän etsi syitä, jotka tekevät karismaattisuudesta niin houkuttelevan vaihtoehdon näillä alueilla. Eräs olennainen tekijä on hänen mukaansa karismaattisuuden kyky irtautua valistuksen paradigmat. Tämä puolestaan mahdollistaa ratio-

nalismiin jo entuudestaan vieraaksi kokevien luonnonuskontojen kasvattien löytämiseen kristinuskosta jotain, joka tarjoaa yhtymäkohdan heidän entiseen elämänsä. Hwa Yung kritisoi tältä pohjalta valistuksen rationalismia laajemminkin, koska hän näki länsimaisen kristillisyyden edelleen olevan liian alkuperäiselle kristinuskolle vieraan filosofian rajoittama. Karismaattisuuden missiologinen merkitys on toinen ulottuvuus, joka asettaa Maailmanneetos-projektin mielenkiintoisella tavalla missiologiseen kontekstiin. Projektin on, kuten edellä on esitetty monessa suhteessa valistuksen perillinen. Lisäksi, on syytä mainita, että Hwa Yung mainitsi karismaattisuuden voittokulun syihin myös sen, että se kykenee kaikkein tehokkaimmin muuttamaan yhteiskunnallista elämää tasapainoisempaan suuntaan, koska sen vaikutuksesta ihmisten yksityiset elämänsänteet muuttuvat ensin Kyse on siis ruohonjuuritason hengellisestä työstä sekä ekspansiivisesta lähetystyöstä, joka Hwa Yungin mukaan

muuttaa tällä hetkellä myös kolmannen maailman yhteiskuntia pääosin positiiviseen suuntaan – Hwa Yung myös kritisoi karismaattisuutta mm. teologiselta kannalta. Sellaisena se tarjoaa mielenkiintoisen faktisen vaihtoehdon Maailmanneetos-projektille yhteiskunnallisen tasapainon globaalissa problematiikassa.

Tutkimusesittelyni sekä kahden NIME-konferenssista hyödynnetyn lyhyen otteen kautta käy selväksi ainakin yksi asia: Maailmanneetos-projektilla on missiologisia implikaatioita, vaikka projekti rajoittuu muodollisesti uskontojen väliseen yhteiseen perusetiikkaan. Tämän kautta voidaan myös nähdä looginen yhteys Maailmanneetos-projektin yhteiskuntateoreettisesti liberalistisen ominaispiirteen sekä missiologisten peruskäsitteiden uudelleenmäärittelyn välillä.

Diakonia ja ekumenia Euroopassa

Bensheim-ryhmä Tallinnassa 7.-10.4.2005

Terttu Pohjolainen

Yleistä tapahtumasta

Bensheim-ryhmän kokoukseen (Leuenbergin kirkkojen yhteisö) oli ilmoittautunut 13 Euroopan maasta (Viro, Latvia, Puola, Saksa, Itävalta, Sveitsi, Ranska, Hollanti, Tsekinmaa, Slovakia, Unkari, Romania, Suomi) 27 osallistujaa, jotka edustivat 18 eri kirkkokuntaa tai instituutiota. Kokouksen esitelmät pidettiin ja keskustelut käytiin saksan kielellä.

Tapahtuma alkoi torstai-iltana klo 18 yhteisellä tutustumisella ja illallisella. Koko tapahtuma päättyi sunnuntai-iltana Tallinnan Tuomiokirkossa pidetyn jumalanpalveluksen jälkeen yhteiseen lounashetkeen, jonka yhteydessä oli Viron kirkon uuden arkkipiispan, Andres Pöderin vastaanotto.

Yksi pääesitelmien pitäjistä, professori Renate Zitt Darmstadtin evankelisesta ammattikorkeakoulusta, oli joutunut jäämään pois sairastumisen tähden. Hänen esitelmänsä kuitenkin luettiin tapahtumassa ja se lähetettiin myöhemmin kirjallisena osallistujille. Hänen esitelmässään korostet-

tiin diakoniaa kirkon ekumeenisena tehtävänä, joka myötävaikuttaa anteeksiantamukseen / sovutukseen Euroopassa. Diakonia toimii oikeudenmukaisuuden hyväksi Euroopassa. Diakoniatiiteellä puolestaan on merkitystä siinä, että se avaa yhteyksiä eri tieteenalojen välille, se tutkii elämänteologiaa ja elämäntaitoa ja tuo esiin ihmisten elämäntekijät. Diakoniatiite on myös ekumeenisesta toimintaa, josta tunnustustenvälisestä toimintaa maailman hyväksi. Hän kuvasi lukuisia tapahtumia, erityisesti missä professori Theodor Strohm on ollut aloitteellinen ja joissa diakoniatiite on ollut yhdistävänä tekijänä. Koulutus nousee käytännön kokemuksista. Diakoniatiite tutkii elämän käytäntöjä ja kirkon tehtävää ihmisten elämän keskellä. Diakonialle avautuu ekumeeninen tehtävä, joka ulottuu aina uskontojen välisiin keskusteluihin saakka. Koulutusorganisaatioilla on keskeinen merkitys diakoniatiiteen kehittämisessä.

Toinen pääesitelmän pitäjä, Dieter Brandes korosti ekumenialla olevan diakoni-

sia tehtäviä ja diakonia voi olla vain ekumeenisesta. Ekumenia työskentelee ajan kanssa, joka ei etene samalla tavalla kaikissa maissa ja eri kulttuurisissa tiloissa. Jossakin diakonia on altruistista, jossaakin enemmän Jumalan kunniaksi toteutettavaa toimintaa. Brandes kuvasi laajasti erilaisia yhteistoimintahankkeita ja verkostoja kirkkojen ja kirkkokuntien välillä, kansainvälisellä ja kansallisella tasolla. Hän piti tärkeinä ekumeenisia keskusteluja. Hän toi esiin, että kirkkojen välisten katto-organisaatioiden tulisi jatkossakin koordinoita käytännön toiminnallisia yhteyksiä. Kirkkojen kesken tulisi löytyä tietoisuus yhteisestä olemassaolosta ja tehtävästä Euroopassa.

Kokouksen tiiviin ohjelman painopisteeksi muodostuivat osallistujamaiden edustajien pitämät esitykset oman maansa diakoniatoiminnan tilanteesta. Pidempään keskusteluun tai osallistujien yhteiseen johtopäätösten tekoon kokouksessa ei ollut ajallisesti mahdollisuuksia. Mitään virallista yhteistä julkilausumaa kokouksesta ei myöskään annettu. Monissa yksittäisissä esityksissä nostettiin esiin seurakunnan elämän keskeltä nouseva diakonian tarve. Diakonia ei saisi institutionalisoitua, jotta kirkko voisi olla elävä diakoninen kirkko. Samanaikaisesti nähtiin välttämättömäksi luoda erilaisia diakoniaprojekteja kehittämään kirkkojen diakoniatyötä. Kirkon tulisi myös pystyä näkemään, milloin sen on toimittava valtion rinnalla hyvinvointivaltioiden voimavarojen vähetessä. Toisaalta kirkon tulisi nähdä tehtäväkseen osoittaa valtiolle, missä ovat valtion velvollisuudet kansalaisia kohtaan.

Suomen näkökulmasta katsottuna Leuenbergin yhteisön kirkkoissa diakoniatoiminta perustuu pääsääntöisesti vapaaehtoistoimintaan ja sen organisointiin. Harvinaisempaa näissä kirkkoissa on diakonian virkaan vihittyjen (siunattujen, val-

tuutettujen) viranhaltijoiden toteuttama diakoniatyö. Poikkeuksena on Saksa ja osittain Itävalta, missä diakoniatoiminnasta ovat historiallisesti pääsääntöisesti vastanneet diakonialaitokset. Diakonialaitosten työn muutospainotus heijastuu koko kuvaan kirkkoissa tehtävästä diakoniasta. Diakonian institutionalisoitumista uusissa Euroopan maissa vierastetaan ja kirkon omiin diakonian virkoihin monissa maissa ei ole taloudellisia mahdollisuuksia. Siksi diakonian tulevaisuuden visioksi nähdään nimenomaan vapaaehtoistoiminnan pohjalta nouseva diakoninen seurakunta.

Seuraava kokous pidetään joko 11.-14.5.2006 tai 20.-23.04.2006. Kokousteemaksi on kaavailtu mm. ekumeenisten instituutioiden tilanne tai Euroopan kirkkojen tulevaisuusnäkymät muuttavassa toimintaympäristössä.

Seuraavassa esittelen lyhyesti huomioitani eri maiden diakoniatoiminnasta. Jonkin verran painotan lähialueidemme diakoniatoiminnan kuvaukseen. Selostukset perustuvat kokouksessa jaettuun saksankieliseen suulliseen ja kirjalliseen materiaaliin ja esitysten pohjalta käytyyn lyhyeen keskusteluaineistoon, mistä olen tehnyt kokouksessa muistiinpanoja.

Esitelmien ja maaraaporttien sisällöstä

Viro

Viron kirkosta ja sen diakoniasta saimme kuulla pastori Tiit Salumäen, pastori Annika Laatsin, projektipäällikkö Aarno Lahtisen ja arkkipiispa Andres Pöderin esityksissä.

Viron kirkko on ollut itsenäinen vuodesta 1918 alkaen. Vuonna 2004 kirkko on saanut Virossa virallisen aseman ja uu-

den kirkkolain. Valtio ja kirkko toimivat hyvässä yhteistyössä. Kirkko on julkinen ja täysin vapaa organisaatio. Pöderin mukaan tulevan syksyn kirkolliskokouksessa valitaan uusi kirkkohallitus ja siellä keskustellaan piispojen määrästä. Kolme työryhmää on ollut selvittämässä kirkon organisaatiota. Perinteisesti Virossa on ollut kolme piispaa. Kysymys on siitä, kykeneekö nykymallinen organisaatio huolehtimaan riittävästi papiston motiivoinnista ja uskon vahvistamisesta. Monet ihmiset ovat avoimia evankeliumille erityisesti radio- ja TV -lähetyksen välityksellä. Monet lapset haluavat osallistua vapaaehtoiseen uskononopetukseen.

Kirkossa aiemmin tehty diakoniatointi loppui vuonna 1940. Sen jälkeen kirkolla ja diakonialla on ollut vaikea aika. 50 vuoden hiljaiselon jälkeen Viron kirkossa oli hyvin vahvaa diakoniatointia. Kirkossa oli 1980-luvun lopulla paljon vapaaehtoistyöntekijöitä. Diakoniamitea perustettiin 1989. Sisarkirkkojen avulla diakoniatyö nousi nopeasti kukoistukseensa, mutta se ei kantanut. Diakonin työaloja olivat diakoniakeskus, sairaalasielunhoito ja vankilatyö sekä diakoniakeskuksen koulu. Kirkon varat olivat kuitenkin liian vähäiset pitämään yllä näitä toimintoja ja kaikki toimet näillä tehtävälalueilla lopetettiin vuonna 2003. Diakoniasairaala toimii edelleen saattohoitokotina.

Diakoniatyötä tehdään nyt seurakunnissa, missä papit ja heidän vaimonsa ovat lähinnä toimijoina. Lisäksi satunnaisesti on joitakin vapaaehtoisryhmiä, etenkin nuorten aktiivisuudelle perustuvia ryhmiä. Virossa toimii kuusi päätoimista diakoniaa. Tällä hetkellä voisi tilannetta kuvata siten, että diakonia on organisoimatonta ja ilman struktuuria. Nyt ollaan hahmottelemassa kirkon diakonista identiteettiä sekä diakonian ja yhteiskunnallisen sosiaalisen suhdetta. Diakoniatointi Vi-

rossa tulee rakentua kirkon omien voimavarojen varaan ja sen tulee rakentaa yhteistyöverkostoja eri suuntiin.

Pöderin mukaan nykymaailmassa on kaikilla tavoilla tärkeää kuulua verkostoihin. Leuenbergin kirkkojen kanssa verkostoituminen on ollut melko teoreettista. On ollut vaikea löytää käytännöllisiä hankkeita. Sen sijaan Porvoon kirkkoyhteisössä on ollut paljon yhteistä Suomen ja Ruotsin kanssa. Tässä työssä on ollut kirkkaana, mitä tarkoittaa kuulua toisten kirkkojen yhteyteen käytännöllisellä tavalla. Viron kirkolla on aktiiviset suhteet Inkerin kirkon venäjänkielisiin seurakuntiin. Tiit Salumäe hoitaa näitä ulkosuhteita. Erityisen aktiivinen ulkovirolaisten seurakuntien hoitamisessa on ollut arkkipiispa Kiivit. Pietarin ympäristön virolaisille on Johanneksen kirkko ollut tärkeä yhteyskirkko.

Arkkipiispa Andres Pöder kuvasi diakonian virkaan liittyviä kysymyksiä Virossa. Hän näkee diakonian osaksi kirkon työtä. Erityisesti hän korostaa lasten merkitystä kirkon tulevaisuudelle. Tänä päivänä monet lapset syntyvät täysin kirkon ulkopuolella. Historiallisesta tilanteesta ja papiston vähäisyydestä johtuen Viron kirkossa on ordinoitu diakoneja pastoraatin ensimmäiselle portaalle, heille annettiin oikeus jakaa ehtoollista. Diakoniat haluavat vahvistaa papillista rooliaan, jota kirkko toki haluaa antaa heille jonkun verran. Kirkossa haluttaisiin enemminkin lisätä diakonien opetus- ja palvelutehtäviä. Kirkossa ei ole kuitenkaan diakoneille työpaikkoja. Piispan mielestä 10 vuotta sitten tehtiin virhe, kun haluttiin perustaa institutionaalinen diakonaatti. Hänen mukaansa Virossa diakoninen kirkko perustuu seurakuntalaisten työhön kirkon rakentamiseksi. Virossa halutaan painottaa entistä enemmän vapaaehtoisten koulutusta diakoniatyöhön.

Latvia

Latvian evlut. kirkon diakoniakeskuksen toiminnasta kertoi pastori Linards Rozentāls.

Diakoniakeskus on organisoinut vapaaehtoisten diakoniakoulutuksen siten, että perustyötä tekevät vapaaehtoiset koulutetaan rovestikunnittain diakoniatyöntekijöiksi (A-taso). Koulutuksen jälkeen he saavat oikeuden toimia vapaaehtoistyöntekijöinä diakoniassa. Vapaaehtoistyöntekijöitä varten toimii jokaisessa rovestikunnassa koordinaattoreita, jotka pitävät heihin yhteyttä ja tukevat vapaaehtoisia. Diakoniakeskus puolestaan tukee näitä koordinaattoreita kokoamalla heidät säännöllisiin tapaamisiin diakoniakeskukseen. Johtavat diakoniatyöntekijät koulutetaan kahden vuoden ohjelmalla, johon sisältyy neljä opiskelukokonaisuutta (B-taso). Vapaaehtoistyön koulutusta toteutetaan lisäksi projektitoimintana ja erilaisina koulutustapahtumina sekä tuottamalla oppimateriaalia vapaaehtoistyötä varten. Diakoniakeskus kannustaa ja sitouttaa vapaaehtoisia huolenpidon ja pienten huomioidusten avulla.

Yhtenä Latvian diakoniakeskuksen työn painopistealueena on ollut palvelevan puhelimen toiminta. Toinen hyvin laaja työmuoto on ollut perhetyö ja siihen oleellisesti liittyvä katulapsityö.

Diakoniakeskus painottaa yhteistyötä perheiden äitien kanssa ja tässä työssä käytetään säännöllisesti asiantuntijakonsultatioita sekä tutkimustyötä hyväksi. Näitä toimintamuotoja arvostetaan myös Latvian valtion taholla. Katulapsityötä ja heidän kuntoutustaan varten on perustettu 1998 päiväkeskus, jossa tuetaan 5-18-vuotiaita lapsia, nuoria, heidän vanhempiaan ja sisarusiaan. Katulapsityön työmuotoja ovat keskeisesti 1) sosiaalinen ja materiaallinen auttaminen, 2) katulas-

ten opettamisen elämisen perusasioissa, 3) sosiaalinen yhteistyö perheiden ja eri viranomaisien kanssa 4) sosiaalipsykologinen lasten, nuorten ja heidän perheidensä tukeminen 5) kulttuurikasvatus ja leiritointi sekä 6) hengellinen tukeminen (raamattutunnit, hartaudet, sielunhoito, keskustelutilaisuudet, kirkkovuoden juhlat, laulupäivät, videoesitykset). Diakoniakeskus painottaa työssään nais-työtä. Heillä on projekteja äitiyslomalla oleville naisille, vaikeassa elämäntilanteessa tai väkivallan uhan alla eläville naisille. Heillä on myös seniorityötä. Diakoniakeskuksen työhön kuuluu köyhille suunnatun materiaallisen avun välittäminen ja soppakeittiötoiminta, minkä yhteydessä järjestetään ruokailussa kävijöille myös hartauksia.

Puola

Professori, tohtori Karol Karski selvitti Puolan Evankelis-Augsburgilaisen kirkon diakoniatyötä.

Kirkon perinteeseen kuului, että diakoniatyötä tehtiin laitosdiakoniana. Toisen maailmasodan jälkeen kirkko joutui luopumaan näistä laitoksista, sairaaloista ja hoitokodeista. Diakoniatyötä tehtiin sittemmin seurakunnissa vapaaehtoisuuden pohjalta hädässä olevien hyväksi. Vuonna 1999 kirkon diakonia on saanut julkisen toiminnan aseman riippumattomana karitatiivisena organisaationa. Diakonin tehtävänä on huolehtia hädässä olevien avunannosta, huolenpidosta ja ohjauksesta. Se pyrkii myös poistamaan ja ehkäisemään hädän syitä. Diakonia viettää vuosijuhlaansa 13. sunnuntaina kolminaisuuden jälkeen.

Diakonialla on valtakunnallinen diakonianuuvosto ja toimisto, hiippakuntadiakoniaa harjoitetaan 6 hiippakunnassa. Diakonia kuuluu piispa Ryszard Boguszin vastuualueeseen ja rouva Wanda Falk on

kirkon diakoniasta vastuussa oleva henkilö. Vuodesta 2003 Puolan kirkon diakonia on ollut Eurodiakonia -järjestön jäsen. Kirkolliskokousedustajista valitaan komitea diakoniaa varten. Tällä komitealla on neuvoo antava rooli. Seurakunta-diakoniasta vastaa kirkkoherra. Diakoniale kuuluvat tehtävät kirkossa on määritelty.

Diakoniatyötä toteutetaan Latvian kirkossa ensiksikin "institutionaalisen diakonaattina", jolla tarkoitetaan äitikoti-tyyppistä diakonialaittoimintaa. Kirkon diakoniatyötä toteutetaan lisäksi pitämällä yllä vanhainkoteja, psyykkisesti sairaiden hoitona, diakonia-aseilla tehtävänä työnä, missä annetaan terveydenhuolto- ja sosiaalista apua ja neuvontaa sekä järjestetään apuvälinelainausta. Diakonialla on vammaisten lasten ja nuorten koulutus- ja kuntoutuskeskus, nuorten leirikeskus, lasten päiväkotia sekä lastenkoti. Seurakuntadiakoniaa toteutetaan lähinnä vapaaehtoisvoimin ja projektitoimintana.

Tsekinmaa

Pastori Daniel Matejka kertoi Böömiläisten veljien evankelisen kirkon diakoniatyöstä.

Kirkon diakoniatyö perustettiin uudelleen 1.7.1989. Sen taustalla on vuosina 1903-1952 toiminut evankelinen yhdistys sairaan- ja vanhustenhoitoa varten. Nyt diakonia on kirkkopalvelujen erityinen osasto. Kirkolliskokous valitsee neljän vuoden ajanjaksolle 10-jäsenisen valtuuston diakoniatyötä varten.

Diakoniatyötä tehdään Tsekinmaassa 32 paikallisesta diakoniakeskuksesta käsin, joita tuetaan kirkon diakoniakeskuksesta. Paikalliset diakoniakeskukset toimivat kiinteässä yhteistyössä paikallisseurakuntien kanssa. Paikallisseurakunnista käsin valitaan diakoniakeskusten johtokunnat.

Diakoniatyömuodoista keskeiset ovat: seniorityö, vammaistenhuolto, kriisiapu vaikeassa elämäntilanteessa oleville sekä muut tehtävät (pakolaisapu, saattohoito ym.) Diakonia on riippuvainen vuosittaisesta valtion avustuksesta, mikä aiheuttaa työn jatkuvuudelle jatkuvaa epävarmuutta. Kirkon ekumeeninen työ suhteessa roomalaiskatoliseen kirkkoon ja Hussilaiseen kirkkoon (Tschechoslowakische Hussitische Kirche) on julkisuudessa otettu hyvin myönteisesti vastaan. Kirkon yhteydet ulkomaille ystävyyssseurakuntiin ovat tärkeitä kokemusten vaihdon, keskinäisen uskon ja myös taloudellisen tuen tähden. Tsekinmaan kirkolla on kolme diakonian virassa olevaa (beauftragte Diakone) diakonia / diakonissaa todistuksena siitä, että rakkauden palvelu kuuluu kristilliseen elämään ja kirkon tehtävään.

Slovakia

Slovakian reformoidun kristillisen kirkon diakoniatoiminnasta kertoi pastori Uwe-Martin Schmidt.

Kirkko muodostuu yksittäisistä seurakunnista ja sillä on noin 110 000 jäsentä. Kirkolla ei ole organisoitunutta diakoniaa, minkä pastori Schmidt katsoi johtuvan yhtäältä seurakuntien hajanaisuudesta, toisaalta länsimaista tehdyistä varovaisuuteen johtaneista havainnoista, missä kirkon tiivis yhteistoiminta valtion kanssa on heikentänyt diakonialta sen raamatullista ja kirkollista luonnetta. Tästä huolimatta kirkko on erittäin halukas naapurikirkkojen kanssa yhteistyöhön ja kokemustenvaihtoon.

Slovakian kirkossa on elävää diakonia-toimintaa, elävää seurakuntadiakoniaa kotikäyntineen, vanhustenhuoltoa, ruokahuoltoa, koulutustapahtumia, konferensseja, julkaisutoimintaa, lastenkoti ja vanhainkoti. Seurakuntadiakonia on tuot-

tanut myös käytännön tasolla ekumeenista yhteistyötä toisten kirkkokuntien kanssa.

Kaikilla kirkkoilla on Slovakiassa yhteisiä haasteita. Slovakiassa on jopa 600 kilometriä Unkarin rajaa ja kirkko sijoittuu näille alueille. Slovakiassa voidaan nähdä talouskasvu ja samalla paljon köyhiä seutuja. Siellä on kyllä, missä työttömyys on jopa 90 %. Alue on myös noin 800 000 hengen romaniheimon asuttama. Kirkko tekee vahvaa romanilähetystystä järjestämällä perheille ruoka-apua ja opettamalla heille lukutaitoa. Kaiken lisäksi on pelkoja, että lännessä työttömiksi jääneet palaavat kotiseuduilleen. Slovakiassa asuvat slovakit, unkarilaisvähemmistö, romanit ja katolisen kirkon jäsenet rinta rinnan. Pastori Schmidt totesi: "Meidän kansaamme ei auta EU, eivät poliitikot, kansaamme voi auttaa Jumalan kanssa!"

Slovakian kirkossa halutaan tehdä diakoniatyötä omista lähtökohdista käsin ja omin varoin, jotta työ kestäisi tulevaisuuteen asti. Jokainen seurakunta luo oman diakoniatoimintansa. Valtio maksaa pappille minimipalkan, joskus voidaan saada apurahaa pappilan korjaukseen. Kirkossa on periaate, että parhaat ihmiset lähetetään kirkon työhön vaikeimmille seuduille. Kirkossa kannetaan huolta siitä, että se ei ole tähän asti kyennyt riittävästi osoittamaan auttavaa kättänsä toisille kirkkoille Slovakiassa tai sen ulkopuolella.

Unkari

Unkarin Evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatoimintaa selosti pastori Gábor Orosz.

Unkarin väestöstä kuuluu kristillisiin kirkkoihin 71,5 %, mutta koko väestöstä luterilaiseen kirkkoon kuuluvia on ainoas-

taan (300 000) 3 %. Aktiivisia kristittyjä arvioidaan olevan väestöstä noin 10 %. Luterilainen kirkko on osaltaan ottanut uudenlaisessa poliittisessa tilanteessa vastuuta ihmisten arjen keskellä syntyvistä sosiaalisista ongelmista.

Luterilaisella kirkolla on Unkarissa 14 lastentarhaa, viisi peruskoulua, 12 lukiota, viisi oppilajasuntolaa ja teologinen tiedekunta. Kirkko ylläpitää 28 vanhusten hoitokotia sekä kolmea vammaisten hoivakotia, joissa on yhteensä 1500 hoitopaikkaa. Lisäksi kirkolla on asunnottomien turvapaikka ja ensi- ja turvakoti. Seurakunnissa tehdään vapaaehtoista auttamistyötä. Kirkon työtä on kehitetty mittavasti viime vuosina.

Kirkon nuorisotyö ja diakoniatyö sekä tiedotustoiminta ovat olleet viime vuosien painopistealueita. Lisäksi on rakennettu terveyskeskus ja koulutuskeskus. Merkittävää taloudellista ja sisällöllistä tukea näihin toimintoihin on saatu Bajjerin maakirkolta.

Unkarin luterilaisella kirkolla on ollut hyvää yhteistyötä Unkarin reformoidun kirkon kanssa. 7.4.2005 perustettiin julkisuustoimintaa varten protestanttisten journalistien yhdistys. Unkarin ekumeenista neuvostoa johtaa piispa Imre Szebik ja pääsihteerinä on Dr. Zoltan Bóna. Budapestissa pidetään syyskuussa 2006 GEKE:n kokous, jota valmistellaan parhaillaan piispojen toimesta. Budapest on saanut olla myös muiden ekumeenisten kokousten pitopaikkana.

Unkarin reformoidun kirkon diakonia-toiminnasta kertoi pastori Pál Szilágyi.

Unkarin väestöstä kuuluu noin 2 miljoonaa ihmistä reformoituun kirkkoon, jolla on noin 1200 pastoria. Paikallisseurakunta huolehtii papin palkasta. Maaseudulla seurakunnan muodostavat useamman

paikkakunnan asukkaat. Kirkolta puuttuu paitsi taloudellisia voimavaroja, myös taitavia työntekijöitä. Unkarin kirkko on haavoitettu kirkko, jopa kokonainen ikäpolvi puuttuu. Kirkolla on oma korkeakoulu, missä opettajat, diakonit ja kanttorit koulutetaan. Diakonit ovat tavallisesti sekä opettajia että diakoneja. Kun he saavat palkan opettajan työstä, he tekevät vapaaehtoisesti seurakunnan diakoniatyötä. Kirkolla on 800 koulua, joista monet ovat sisäoppilaitoksia. Kirkon toiminnan painopiste on lapsissa ja nuorissa, joille tarkoitettuja koteja on 80.

Päiväkeskuksia on perustettu vanhuksille ja alkoholisteille. Kirkolla on vanhainkoti, jossa jokaiselle vanhukselle on oma huone (verrattuna Budapestin vanhainkoteihin, joissa vanhuksat asuvat 5-6 hengen huoneissa). Parantamattomia lapsia varten on perustettu sairaala. Kirkko tekee romanilähetystyötä, leprälähetystyötä, vankilälähetystyötä, perheneuvontaa, sairaalasielunhoitoa, sillä on palvelevan puhelimen-toimintaa ja naistyytä. Pastori Szilágyi on parhaillaan rakentamassa nuorisokeskusta. Hän ottaa vastaan nuorisoryhmiä periaatteella "rukoile ja tee työtä".

Ulkomaalaisryhmät maksavat oleskelustaan sen, mitä maksaisivat kotimaassaan harjoittelusta.

Nuorisokeskuksessa laitetaan näillä rahoilla ruoka. Aamupäivisin nuoret osallistuvat rakennustyöhön ja iltapäivällä heillä on joko opiskeluun liittyvää tai vapaa-ajan ohjelmaa. Osa varoista jää rakennustarvikkeisiin ja keskuksen muihin tarpeisiin. Erityisesti Saksasta ja Hollannista on tullut säännöllisesti nuorisoryhmiä työharjoitteluun. Venäjän valtakauden ajalta on paljon raunioita, mutta kaikki rauniot käytetään uusiksi kristillisen kirkon rakentamisessa. "Kirkon on toimittava jalkojen-pesijän tehtävässä vielä tänäkin päivänä...

socialismi on ottanut sen, mikä ei sille kuulunut", totesi pastori Szilágyi.

Romania

Romanian evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatointia selosti pastori Árpád Köncze-Gereb.

Romanian protestanttinen kirkko on elänyt alueella, missä eri kansallisuudet (unkarilaiset, saksalaiset, romanialaiset, slaavit, juutalaiset, turkkilaiset) ja uskonto-kunnat ovat kohdanneet toisensa ja eläneet monien poliittisten ristiriitojen keskellä. Protestanttinen kirkko on kalvinistiseen ja luterilaiseen perinteeseen pohjautuva kirkko. Lisäksi Romanian luterilainen kirkko oli vuoteen 1920 saakka osa Unkarin luterilaista kirkkoa. Kirkko joutui kuitenkin hajoamaan uusien rajojen (Trianonin rauha) myötä. Kirkolla on noin 32 000 jäsentä 39 seurakunnassa ja 118 diasporaseurakunnassa, jotka elävät erilaisessa poliittisessä, kulttuurisessa ja uskonnollisessa ympäristössä. Kirkolle on tärkeää, että se voi pitää yllä tunnustuksellisia kouluja (eri kielillä, unkarin, saksan, slovakian ja romanian), joita protestanteilla on ollut jopa 800, näistä luterilaisia 266. Myös muu nuorisotyö, jossa opetetaan Raamattua, on keskeistä kirkon toimintaa. Diakoniatyössä tehdään vanhustyötä, autetaan köyhiä perheitä ja sairaita, järjestetään ateriamahdollisuus köyhille. Kirkko pitää tärkeänä yhteistyötä sisäkirkojen kanssa Euroopassa. 15 vuoden ajan Romaniassa on kuljettu totalitarismista kohti demokraattista yhteiskuntaa. Vain pieni vähemmistö elää rikasta elämää. Suuri osa ihmisistä taistelee jokapäiväisessä leivästä. Kirkon velvollisuus on auttaa heitä.

Romanian unkarilais-reformoidun kirkon diakoniatointia selosti johtava pastori Tamás Jenei.

Pastori Jeni katsoo, että hänen kirkossaan vanha kristillinen perinne on hyvin elävä. Hyvin spontaanisti, katsomatta mihin kirkkoon kuulutaan, ihmiset auttavat toistaan vakavassa elämäntilanteessa tai vaikkapa hädän järjestelyissä. Jouluna ja pääsiäisenä seurakunnan naistyyhön osallistuvat vievät tervehdyksensä sairaaloihin, vanhainkoteihin tai vankiloihin ja samalla myös evankeliumin sanaa. Seurakuntalaiset tukevat teologista korkeakoulua, tunnustuksellista lukiota tai erilaisia karitatiivisia hoitolaitoksia taloudellisesti tai oman maatiluksen elintarvikkeilla.

Ystävyyssseurakuntatyön kautta autetaan diasporaseurakuntia (25000 ihmistä). Seurakunnista käsin tehdään kansainvälisiä diakoniaprojekteja aina kaukomaita mm. Indonesiasta myöten.

Itävalta

Itävallan diakonian kysymyksiä selvittivät Mag. Paul Weiland ja Luise Müller.

Itävallan 8 miljoonaisesta kansasta 340 000 kuuluu evankeliseen kirkkoon. Keskeinen haaste kirkolle on ollut pakolaistyö ja siinä köyhimpien auttaminen. Kirkko on perustanut evankelisen lukion, jossa voidaan rinnalla suorittaa ammatillinen koulutus. Koulu on sijoitettu rakennukseen, missä asuu vanhoja ihmisiä ja joiden avuksi nuoret tekevät erilaisia projekteja. Ekumeenisesti tärkeänä itävaltalaiset pitivät koulujen uskonnonopetushanketta, missä opettajina toimivat evankeliset, ortodoksit ja katolilaiset. Itävallassa on valmisteilla uusi "tunnustuslaki". Kirkko on ollut vahvasti mukana toisten kirkkokuntien kanssa parlamentaarisessa arvokeskustelussa ja pyrkinyt myös vahvistamaan erityisillä projekteilla seurakuntalaisten hengellistä identiteettiä.

tiä. Kirkko haluaa olla hengellinen yhteisö! Vuonna 2004 on otettu käyttöön lasten mahdollisuus saada ehtoollinen.

Kirkon diakoniatointimissa painotetaan seurakuntalaisten toimintaa diakoniatyössä. Tätä näkemystä tukemaan on tekeillä diakonian käsikirja, jonka pitäisi olla valmis vuoden 2005 lopussa. Sosiaalivaltion purku on vahvasti meneillään. Kotisairaanhoitoa tarvitaan lisää. Kirkko on vahvistamassa seurakuntadiakoniaa vapaaehtoispoljalta. Kirkossa valmistellaan kannanottoa diakonisesta kirkosta. Panikit ovat tulleet mukaan lahjoittamalla vuosittain 10 000 euron diakoniapalkinnon. Kirkossa pohditaan myös, mikä tekee päiväkodista kirkollisen päiväkodin.

Wienin teologiseen tiedekuntaan on mitä ilmeisimmin tulossa Diakoniatieteen opintuoli vuonna 2006! Se tulee keskittymään poliittis-yhteiskunnalliseen tutkimukseen.

Hollanti

Pastori Evert Westrik kuvasi Hollannin diakoniatointiminnan tilannetta.

Toukokuussa 2004 kolme protestanttista kirkkokuntaa (yhdistynyt, reformoitu ja evankelis-luterilainen) muodostivat Hollannin protestanttisen kirkon. Osa kirkkojen jäsenistä erosi omaksi uudeksi kirkoksi. Yhdistyminen on ollut ja on edelleen vaikea prosessi seurakunnissa.

Hollannissa on jouduttu kysymään, mitä oikeastaan merkitsee olla protestantti (esim. yksilöllisyys, informaation nälkä, kansainvälistyminen tai intensiivisyys tai verkottuminen) mihin protestantisessa kirkossa tulee tähdätä (Jumalan Sana, paikallisseurakunta, ekumenia, ajankoh-taisuuteen, yhteyteen Jumalan kanssa). Kirkolla on monia haasteita yhteiskunnassa esimerkiksi kansainvälistyminen, väkivalta, sekularisoituminen ja arvojen ha-

jaannus yhteiskunnassa. Toisaalta kysytään, missä on Jumala? Tässä tilanteessa paikallisseurakuntien tulee vahvistua ja vahvistaa diakonia-toimintaa. Kirkolla on 3-4 ordinoitua diakonia työssä. Nuoret ja vanhat tulee saattaa lähemmäs toisiaan. Haagissa on jopa 80 siirtolaisten kirkkoa, joiden jumalanpalvelukset kestävät yli kolme tuntia. Nuorten tavoittaminen ja henkilökohtainen kohtaaminen on keskeinen haaste kirkolle. Kirkko voi vahvistua ihmisten henkilökohtaisen suhteen kautta kirkon Herraan.

Saksa

Professori, Dr. Michael Plathow kuvasi Saksan diakonia-toiminnan haasteita lähtien liikkeelle diakonian virasta ja Raamatun vieraanvaraisuutta osoittavasta kutsusta ehtoolliselle: "Kaikki on valmistettu", kaikki ovat kutsutut Karitsan hää-aterialle.

Ensimmäinen haaste on väestön demograafinen kehitys, vanhusten määrän lisääntyminen. Samalla diakoniaa haastetaan saattohoitotehtäviin ja sielunhoitotyöhön eikä vähiten eettisiin kannanottoihin armokuolemaa koskeissa kysymyksissä. Toinen suuri haaste on Saksan 5,2 miljoonaan ihmiseen kohdistuva työttömyys, sen seurannaisvaikutukset ja ihmisten tuen tarve. Kirkollisverojen väheneminen työttömyyden seurauksena tarkoittaa Saksan kirkkoille sitä, että kaikissa kirkon toimintaan liittyvissä tehtävissä (julistus, palvelu, sielunhoito, koulutus) ollaan säästötavoitteiden edessä, myös henkilöstösäästöjä on tehtävä. Tämä merkitsee EKD:n piirissä, että vuoteen 2009 on säästettävä nykyisestä tasosta jopa 25 %. Kirkkorakennuksista ja kirkon ydintehtävistä ei kuitenkaan haluta säästää.

Heidelbergin yliopiston Diakoniatihteen laitos järjesti Euroopan laajentumisen ja

oman 50-vuotisen olemassaolonsa kunniaksi 11.-13.03.2004 seminaarin, jonka aiheena oli "Europa diakonisch gestalten". Seminaarissa nostettiin esiin keskeisiä eurooppalaisia haasteita kuten työoikeuteen liittyvät kysymykset, diskriminoinnin kieltäminen, maahanmuutto, suvaitsevaisuus, uskonnonopetus, uskonnonvapaus, kirkkojen itsemääräämisoikeus, diakoniaoppilaitosten ja diakonialaitosten ja kristillisten seurakuntien kautta on mahdollista verkottua Euroopan laajuisesti. Diakonia tukee evankelisten kirkkojen todistustehtävää, kirkkona olemista ja sen jäsenten kristittyinä elämistä Euroopassa.

Ranska

Ranskan evankelis-metodistisen kirkon tilannetta selvitti pastori Dr. Michel Weyer.

Elsassin kirkolla on 125 -vuotinen perinne. Se auttaa marokkolaisia sopeutumaan yhteiskuntaan. Diakonian ja valtion suhteita pohtimassa istuu komitea. Yhteensä 820 000 ihmistä toimii diakonian alueella ammatti- tai vapaaehtoistyössä. Kirkko pitää erityisessä arvossa nuorille suunnattua mahdollisuutta tehdä diakonia-työtä käytännön diakonia-toiminnassa.

Suomi

Apulaisrehtori, diakonissa Terttu Pohjolainen esitti Suomen maaraportin.

"Näkökulmaksi otin diakonian viran kehityksen ja nykytilanteen. Esitykseen oli varattu aikaa noin 20 minuuttia. Kuvasin tämänhetkistä diakoniatyön organisointia valtakunnallisesti, hiippakunnallisesti ja seurakunnallisesti. Kuvasin diakoniatyötä seurakunnan diakonia-toiminnan näkökulmasta. Esittelin diakoniakoulutuksen tilannetta Suomessa. Lisäksi toin esiin diakoniaan liittyviä virkakeskustelun käännteitä ja nykytilanteen. Diakoniatyön eku-

meenisesta toiminnasta otin esiin Porvoon kirkkojen piirissä toteutetun ANDREP-hankkeen." Esittelyn jälkeen käytiin vilkas keskustelu diakonian virkaan vihkimisestä.

Sveitsi

Pastori Kersten Storch esitteli Kirkkojen Maailmanneuvoston keskustelu ja -tutkimustehtäviä tehtävälueella "Usko ja kirkkojärjestys (Faith and Order)". Keskeinen tapahtuma on ollut viime vuonna elokuun alussa Kuala Lumpurissa Male-siassa, missä korostettiin uskontojen välistä dialogia keskinäisen ymmärryksen lähteenä. Keskeisiä tutkimusteemoja ovat olleet kasteen merkitys, kansallinen ja etninen identiteetti suhteessa kirkon ykseyteen, ihmisen olemus Jumalan kuvana, Raamatun tulkinnat eri tunnustusten piirissä, rauhan kysymykset ja jumalanpalveluselämä.

Lopuksi

Kokouksessa esiteltiin yleisellä tasolla eri maissa toteutettavaa diakonia-toimintaa. Kokonaisuutena asiasta oli mahdollista saada yleiskuva, jota olen pyrkinyt raportissa välittämään. Suurimmasta osasta maaraportteja löytyy saksankielinen teksti raportin alkuperäisessä liiteaineistossa. Erityisen puhuttelevaa, antoisaa ja esimerkillistä oli kuulla uusien Euroopan maiden diakonian kehityksestä viimeisten 15 vuoden ajalta. Näillä kirkkoilla on näky ihmisten auttamisesta muuttuvassa ja vaikeassa ympäristössä. Nämä kirkot kokoavat, kouluttavat ja tukevat vapaaehtoisia eläviksi seurakuntiensa rakentajiksi. Kirkkoilla on halu rakentaa seurakuntiaan ja kirkkojaan omista lähtökohdistaan käsin, jotta ne saisivat pysyvät rakenteet ja sisällön työnsä. Hyvinvointivaltioiden kirkkoilta he tarvitsevat esiru-

kousta, yhteyttä, kokemustenvaihtoa ja myös jossain määrin taloudellista tukea.

Kokouksen pääesitelmät olivat suhteellisen laajoja, eikä niitä ole mahdollista lyhyessä matkaraportissa kuvata. Professori Renate Zitt on lähettänyt esitelmänsä hieman lyhennetyn version Lahden diakonian instituuttiin ja antanut luvan sen kääntämiseen ja julkaisemiseen suomeksi. Esitelmän otsikkona oli "Diakonis-sosiaalinen koulutus ja diakoniatiiede - eurooppalaisia ja ekumeenisia perspektiivejä." Esitelmän julkaisemisesta syksyllä ilmestyvässä Anno Domini 2005, Diakoniatihteen vuosikirjassa on alustavasti keskusteltu toimintakunnan jäsenten kanssa.

Keskusteluihin ja johtopäätösten tekemiseen kuultujen esitysten pohjalta oli aikaa hyvin vähän. Diakonia-toiminnan erityiskysymyksiin tai mahdollisiin kirkko-jenvälisiin yhteistyöhaasteisiin ei ollut mahdollisuutta paneutua. Kielellisistä, historiallisista tai kulttuurisista syistä johtuen joidenkin käsitteiden tarkentamiseen olisi ollut selkeää tarvetta, esim. mitä tarkoitetaan diakonisella kirkolla tai mitä tarkoitetaan institutionaalisella diakoniatilla tai diakonialla. Myös diakonian virkaan vihkiminen tai ordinaatio olivat käsitteitä, joita mitä ilmeisimmin käytettiin eri merkityksissä osallistujien kesken.

Kokouksesta ei tehty yhteenvedoa tai julkilausumaa, joten kukin osallistuja tuo kotikirkkolleen omat vaikutelmaansa kokouksesta.

Omasta puolestani pidän merkityksellisenä sitä, että Suomen kirkosta lähetetään edustaja / edustajia kirkkojen väliin tapahtumiin. Keskusteluista kokouksessa jäi se näkemys, että kokemusten vaihto tukee paljon niitä kirkkoja, joiden olosuhteet ovat huomattavasti vaikeammat kuin hyvinvointivaltioissa toimivilla

kirkoilla. Yhteistyö ja keskinäisen yhteyden harjoittaminen on myös merkityksellistä oman kirkkomme yhteisen uskon, tehtävän ja työnäyn kannalta. Tärkeäksi nousee luonnollisesti kokouksista raportointi niin, että tieto saavuttaisi mahdollisimman monia Suomessakin.

Diakonian ammattilaisena ja opettajana olen kiitollinen kotikirkolleni siitä, että Suomessa on ollut diakonian kehittäjiä ja

tahtoa luoda diakoniatointia seurakuntien, laitosten ja vapaaehtoisten työksi. Erityisen kiitollinen olen siitä, että Suomessa kirkkomme on paneutunut diakonian viran kehittämiseen. Tällä tiellä meidän tulee pysyä ja vahvistua.

Anglo-Nordic Diaconal Research Project Malagalla 27.2-22.3.2005

Risto A. Ahonen

Anglo-Nordic Diaconal Research Project (ANDREP) on tutkinut ja selvittänyt vuodesta 1998 lähtien, miten ja millä pohjalta Porvoon julistuksen allekirjoittajakirkkojen piirissä voitaisiin löytää laajempi yhteinen ymmärrys diakonian virasta (a common understanding of diaconal ministry). Projektissa on perusteellisesti paneuduttu diakonian ja sen viran historian arviointiin, kirkkojen nykyisiin viran järjestelyihin ja ymmärrykseen sekä diakonian merkitykseen kirkon elämässä. Projekti on tähän mennessä tuottanut kaksi merkittävää kokoomateosta, *The Ministry of the Deacon: Anglican Lutheran Perspectives* (1999) sekä *The Ministry of the Deacon: Ecclesiological Explorations* (2000).

Malagan neuvottelu pidettiin norjalaisen merimieskirkon ja Diakonihjemmetin yhteisessä konferenssikeskuksessa Calahondassa 27.2-2.3.2005. Kokouksen tarkoituksena oli erityisesti valmistella projektin kolmannen kokoomateoksen toteuttamista, mikä tavallaan kokoaisi projektin tutkimustulokset yhteen ja osoittaisi

laajemminkin, minkälaisia ekumeenisiä yhteyksiä ja yhteisiä tavoitteita diakonian viran kehittämisessä tällainen keskustelu voi avata.

Malagan neuvottelussa tarkasteltiin aluksi sitä, missä vaiheessa keskustelu diakonian viran uudistamisesta on eri kirkkoissa. Huomiota herätti varsinkin Norjassa tapahtunut muutos viran ymmärtämisessä. Norjalaisessa keskustelussa on viime vuosikymmenien aikana esiintynyt useita huomattavasti toisistaan poikkeavia, jännitteisiä linjoja. Monet ovat siellä korostaneet diakonian yhteiskunnallista merkitystä niin, että sen kristillinen luonne on tuntuvasti ohentunut ja diakonian tehtävänä on pidetty ennen muuta hyvinvointiyhteiskunnan tukemista. Diakonia on tällöin perusteltu pääasiassa ensimmäisestä uskonkappaleesta käsin ja diakonian virka mielletty maallikkoviraksi. Toiset ovat puolestaan pitäneet tärkeänä diakonian merkityksen arvioimista kirkon perusteista ja kristologiasta käsin, jolloin kirkolla on aina oma diakoninen luonteensa yhteiskunnasta riippumatta.

Norjassa kirkolliskokous on marraskuussa 2004 tehnyt piispainkokouksen suositusten pohjalta merkittävän periaateratkaisun diakonian viran ymmärtämisessä. Kirkolliskokouksen mukaan kirkon virka voidaan ymmärtää laajana, jolloin diakonian virka on mahdollista nähdä sen olennaisena osana. Päätöksen perusteluissa kiinnittää huomiota erityisesti kaksi asiaa. Virkaa ei tarkastella kolmisäikeisestä virasta käsin, sillä päätöksen mukaan viran säikeiden lukumäärää ei ole missään lyöty lukkoon, säikeitä voi olla ja on enemmän kuin kolme. Kolmisäikeinen virkamalli koetaan liian kaavamaisena. Toiseksi on merkillepantavaa, ettei Norjan kirkolliskokous päätöksessään perustele diakonian virkaa sanasta ja sakramenteista käsin. Diakonian viran perustelu ei sen mukaan edellytä välttämättä sen yhteyttä armonvälineisiin.

Malagan kokouksessa sovittiin projektin jatko-ohjelmasta. Uuden kokoomateoksen nimeksi on sovittu *The Ministry of the Deacon: Ecumenical Implications*. Kirja on tarkoitus julkaista kesän 2006 aikana. Sen ilmestymisen jälkeen järjestetään v.2006 myöhemmin sovittavana aikana teemaa käsittelevä konferenssi tai seminaari luultavasti Ruotsissa.

Vuosien keskustelun jälkeen voidaan kysyä, onko Porvoon julistuksen allekirjoittajakirkkojen piirissä löytynyt laajempi yhteinen ymmärrys diakonian virasta. Kysymykseen ei ole olemassa yksiselitteistä vastausta. Tiettyä lähentymistä on ilman muuta tapahtunut, mikä näkyy erityisesti siinä, että erot ja yhtäläisyydet diakonian ja sen viran tulkinnassa ja järjestelyissä on hyvin kartoitettu ja analysoitu. Vaikka päätöksenteon tasolla kirkkojen hallinnolliset ratkaisut etenevät hitaasti, diakonian viran perustelut ja erilaiset perustehtävät ovat aiempaa selvemmin hahmottuneet. Siinä on ollut näkyvissä selvä rajanveto vanhaan saksalais-

tyyppiseen diakonian näkemykseen, jossa diakonia on nähty yksipuolisesti karitatiivisena tehtävänä ja jossa sen pääasiallisena toimintaympäristönä ovat olleet erilaiset laitokset ja diakoniayhteisöt. Vain pieni osa diakoniatyöntekijöistä on toiminut paikallisseurakunnissa.

Joka tapauksessa ANDREP-projekti on osoittanut, että anglikaanis-luterilaisessa keskustelussa diakonian virka nähdään yhä selvemmin kirkon yhden viran olennaisena osana, jonka piirissä on tehtävien määrittelyssä paljon liikkumatilaa kunkin kirkon tarpeiden mukaan. John Collinsin huomiota herättäneisiin ajatuksiin liittyen, diakonian virkaa ei nähdä alisteisena millekään muulle viran säikeelle, vaan arvovaltaisena itsenäisenä tehtävänä, jolla on globalisoituvassa maailmassa joustavuutensa takia paljon kysyntää.

Voidaan sanoa, että diakoniaa koskeva keskustelu on luonnollisesti koskettanut läheisesti kouluttavia laitoksia, mutta on ulottunut myös seurakuntatyön tasolle. Monenlaisia vaikutteita on levinnyt ja omaksuttu. Itse olen muistuttanut eri yhteyksissä siitä, että paikallisseurakunnissa viran uudistaminen etenee itse viranhoidossa kirkon hallinnollista päätöksentekoa ja järjestelyä edellä. Hallinnolliset päätökset tapahtuvat viiveellä aikanaan, mutta työntekijät itse ovat sisäistämässä oman virkansa ja vihkimyksensä uudella tavalla. Siinä mielessä diakonaatin uudistus etenee koko ajan omaa tahtiaan.

Erityisen tärkeänä olen pitänyt diakonian ja sen virkaa koskevan keskustelun liittämistä tavalla tai toisella lähetykseen, koska ekumeenisessa keskustelussa kirkkojen tehtävää tarkastellaan nykyisin kokonaisvaltaisesta lähetyksestä käsin. Hämmennystä voi aiheuttaa etelän kirkkojen piirissä myös diakonian viran vanha länsimaalaistyyppinen terminologia. Diakonia ei voi jäädä omaan saarekkeeseensa,

vaan sen on jäsennyttävä siihen, miten ja mistä käsin kristillinen kirkko ymmärtää oman olemuksensa ja tehtävänsä tämän päivän maailmassa. Diakonian hahmottamiselle antaa oman haasteensa esim. LML:n uuden missiologisen asiakirjan (2004) korostus lähetyksen kolmesta keskeisestä ulottuvuudesta, transformation,

reconciliation, empowerment. Perinpohjaisen muutoksen etsiminen, sovinnon hakeminen ja Jumalan kansan voimaannuttaminen ovat luonteeltaan yhtä hyvin missionaarisia kuin diakonisia. Tästä keskustelusta diakonia ei voi jäädä sivuun.

Tutkimusverkosto anglikaanis-luterilaisia yhteyksiä varten

Uusi anglikaanis – luterilainen tutkimusverkosto perustettiin Tallinnassa, Virossa, 24.-26.2.2005 pidetyssä kansainvälisessä seminaarissa. Verkosto on nimeltään PORVOON TUTKIMUSVERKOSTO (The Porvoo Research Network).

Tutkimusverkosto kokoaa tutkijoita, jotka harjoittavat ns. Porvoon julkilausumaan ja Porvoon kirkkoyhteisöön liittyvien teologisten kysymysten tutkimusta. Tällä hetkellä anglikaanis – luterilaiseen Porvoon kirkkoyhteisöön kuuluu 12 eurooppalaista kirkkoa. Verkosto kokoaa tutkijoita eri yliopistoista ja tutkimuslaitoksista tarjoten heille mahdollisuuksia yhteistyöhön ja yhteiseen tutkimukseen. Erityistä huomiota kiinnitetään nuorille tutkijoille tarjottaviin mahdollisuuksiin.

Verkosto tiedottaa käynnissä olevista tutkimusprojekteista ja rahoitusmahdollisuuksista. Oma kotisivu avataan vielä tämän vuoden aikana.

Joustavana rakenteena verkostossa ei ole virallisia jäseniä, vaan yksittäisiä tutkijoita. Pohjoismaisen ekumeenisen neuvoston työtä jatkava ja Ruotsin Sigtunasta käsin toimiva Ekumeeninen instituutti koordinoi verkoston toimintaa. Käytännön työtä johtaa viisihenkinen kansainvälinen johtoryhmä, jossa Suomesta on mukana dosentti, yliopistonlehtori Jaako Rusama Helsingin yliopistosta. Johtoryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa, ja se tulee järjestämään mm. kansainvälisiä tutkimusseminaareja.

Tapaamisia Oxfordissa

Olli-Pekka Vainio

Vietin 22.11.-26.11.2004 5 päivää Wycliffe Hallissa (WH) Oxfordissa. Kirkon ulkoasiain osasto tuki matkaani 400 eurola. Raha kului matkoihin, majoitukseen sekä tutkimuskirjallisuuden hankintaan.

WH on Englannin suurin pappisseminaari, jonka rehtorina on viimeksi toiminut Oxfordin yliopiston historiallisen teologian professori Alister McGrath. McGrathin ansiota on se, että WH sai äskeittäin pysyväisstatuksen yliopiston itsenäisenä yksikkönä. Toisin sanoen WH:n opiskelijat saavat tutkintotodistuksen yliopistolta. Lyhyen kokemukseni mukaan WH antaa sekä akateemisesti korkeatasoista että pappiskutsumusta palvelevaa opetusta. Kun kerroin kokemuksistani prof. Tuomo Mannermaalle, hänen kommenttinsa oli: "Tuollaisesta voidaan Suomessa vain haaveilla."

WH tarjosi edulliseen hintaan majoituksen ja ruokailut. Normaalisti WH ei tarjoa ulkopuolisia vieraita (kuten eivät muutkaan college't), mutta olin onnistunut solmimaan suhteet nykyiseen vara-

rehtori Graham Tomliniin, joka on myös Luther-tutkija. Sain näin avattua silan pääaseman, joka mahdollistaa jatkossa myös uudet vierailut.

Pidin tutkimusaiheeni tiimoilta palaveria Alister McGrathin, Graham Tomlinin ja amerikkalaisen uskonnonfilosofi Kevin Kinghornin kanssa. Erityisesti McGrathin tapaaminen oli merkittävää ja rohkaisevaa. Sovimme myös mahdollisista uusista tapaamisista.

Oxfordin kirjastot ovat maailman parhaimmista. Pääkirjasto Bodleian Library on kookas, joskin sen ongelma on avohyllykokoelman pienuus. Suurin osa teoksista täytyy tilata erikseen, aivan kuten Helsingissäkin.

Lisäksi Oxfordissa on kirjakauppoja (erit. Blackwell's) ja kaksi teologista antikvariaattia, joiden kokoelmat ovat hämmästyttäviä. Pelkästään näissä kirjakaupoissa kuljeskelemalla sai käsityksen siitä mitä englannissa pidetään tällä hetkellä teologisesti merkittävänä. Kaksi näkyvää ja vaikutusvaltaista trendiä ovat radikaalior-

todoksia ja luonnontiede-teologia –debatti. Erityisesti McGrath on kova nimi jälkimmäisessä keskustelussa. Suomessa McGrathia pidetään aika perusmallin jatkana, joka tekee tenttikirjoja. Englannissa häntä arvostetaan nimenomaan luonnontieteen ja teologian syvällisenä tuntijana ja tutkijana. McGrath uusin teos, kolmiosainen *A Scientific Theology* on todella merkittävä puheenvuoro aiheesta.

Matka oli erittäin onnistunut ja hyvin inspiroiva. Katson, että sen ansioista minulla on hyvät edellytykset aloittaa tutkimukseni varsinainen tekeminen. Lisäksi uskon, että matkalla solmitut suhteet kantavat hedelmää myös jatkossa – ja palvelevat toivottavasti myös Suomen ev. lut. kirkkoa.

Kolme kuukautta Chicagossa

Juha Meriläinen

Sain kirkon ulkoasiain osaston (KUO) ja *Lutheran School of Theology at Chicago* (LSTC) yhteisen kolmen kuukauden opiskelustipendin Chicagoon. Matkani tarkoituksena oli kerätä materiaalia väitöskirjaani "Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jälleenrakennusta varten vastaanottama ulkomainen apu 1945-1950" varten. KUO kustansi lentoni ja LSTC tarjosi asunnon oppilaitoksen kampukselta, opiskeluoikeuden oppilaitoksessa sekä tarvittavat kirjastonkäyttöluvat.

Matkustin Chicagoon 1.9.2004. Useimmat opiskelijat asuivat kahden tai kolmen hengen soluissa, mutta koska perheeni oli tulossa vierailemaan luokseni, minulle oli varattu LSTC:n vierasasunto kokonaan omaan käyttöön. Vierasasunto oli vanha, mutta viehättävä ja hyvin tilava. Asuntoon kuului makuuhuone, olohuone, kylpyhuone, ruokailuhuone, keittiö, parveke ja reilusti komeroita. Kalustukseen kuului muun muassa kaasuhella, jääkaappi-pakastin, mikroaaltouuni ja televisio, joka huonosta antennista johtuen näkyi musta-valkoisena. Asunto sijaitsi kampuksella, noin 50 metrin päässä LSTC:stä. Opiskelijat, jotka eivät saa vierasasuntoa joutuvat hankkimaan kalustuksen itse. Kalustuksen hankinnassa suu-

rena apuna on LSTC:n kampuksella oleva huonekaluvarasto, josta voi lainata käytettyjä huonekaluja.

Vastaanotto LSTC:ssä oli hyvin sydämelinen ja avulias. Asiat, kuten opiskelijakortti ja kirjastonkäyttöluvat, järjestyivät suhteellisen nopeasti ja ongelmitta. Opiskelijoiden vapaassa käytössä on internet-yhteyksin varustettu atk-luokka, jonne pääsee avainkorttina toimivien opiskelukorttien avulla milloin tahansa koulurakennuksen ollessa auki, eli käytännössä noin klo 7.30-22. Koululla on oma ruokala, josta voi arkipäivisin ostaa aamiaista tai lounasta noin 4-5 dollarin hintaan. Samassa rakennuskompleksissa sijaitsee LSTC:n ohella myös presbyterisen kirkon *McCormick Theological Seminary*. Näiden kahden teologisen seminaarin yhteinen kirjasto, *Jesuit-Krauss-McCormick Library* (JKM), tarjoaa opiskelijoiden käyttöön suuren ja kattavan teologisen kirjallisuuden kokoelman. JK:n kokoelmiin kuuluu huomattava määrä myös suomalaista uutta ja vanhaa teologista kirjallisuutta. Luettelo JK:n kirjallisuudesta löytyy myös internetistä. Muita mainitsemisen arvoisia paikkoja LSTC:ssä on seminaarin oma kirja-kauppa sekä kappeli.

Sain osallistua vapaasti LSTC:n järjestämään opetukseen. Koska vierailuni kesti lyhyemmän aikaa kuin LSTC:n Fall Term, en voinut suorittaa mitään kurssia loppuun, enkä siis saada merkintöjä opinointani. Osallistuin professori Cynthia Jürissonin *American/Lutheran Church History*-kurssiin. Kurssi alkoi parilla luennoilla, jonka jälkeen osallistujat jaettiin ryhmiin. Ryhmien kokoonpanot, kurssin suoritustavat ja painotusalueet valittiin sen mukaan mikä kunkin opiskelijan opintojen ja tavoitteiden mukaan olisi mielekkäintä. Ryhmät opiskelivat kurssin varsin omatoimisesti. Oma ryhmäni kokoon-tui kerran viikossa keskustelemaan viikon aikana luetuista kirkkohistoriallisista artikkeleista ja kirjojen luvuista. Koska omat kokemukseni LSTC:n opetuksesta jäivät hyvin vähiin, minun on vaikea arvioida opetuksen tasoa. Saamani mielikuvan ja Suomessa sekä Chicagossa käymieni keskustelujen pohjalta uskon sen olevan varsin korkeatasoista. LSTC:n ehdottamana vahvuutena on, että sen opiskelijat voivat ottaa kursseja myös muiden tunnustuskuntien seminaareista, joten opintojen tarjonta on huomattavan laajaa ja mahdollisuus käytännön ekumeniaan on erinomainen.

Lutheran School of Theology sijaitsee Hyde Parkin kaupunkilähiössä, vajaan puolen tunnin matkan päässä Chicagon keskustasta etelään. Hyde Park on idyllinen ja viihtyisä alue, jossa on hyvin lämminhenkinen ja "pikkukaupunkimainen" ilmapiiri. Alueen väestö on yhdistelmä afrikan-amerikkalaisia, yliopisto-opiskelijoita sekä valkoista keskiluokkaista väestöä. Opiskelijoita varoitetaan Hyde Parkin rikollisuudesta, mutta itse en kohdannut syksyn aikana minkäänlaisia turvallisuuteen tai rikollisuuteen liittyviä ongelmia, enkä kuullut opiskelijatovereitteniakaan niitä kokeneen. Liikkuminen julkisilla kuluvälineillä on suhteellisen edullista ja varsin turvallista. Hyde Parkissa

sijaitsee useita yliopistotasoisia oppilaitoksia, joista suurin on John D. Rockefellerin perustama *University of Chicago*, jonka valtavaan pääkirjastoon, *Joseph Regenstein Library*yn, LSTC:n opiskelijat voivat saada käyttöoikeuden. Alueella on luterilaisten ja presbyteerien ohella myös useiden muiden tunnustuskuntien teologisia seminaareja sekä amerikkalaisten kirkkokuntien keskuspaikkoja. Tästä johtuen Hyde Parkissa ja sen lähiympäristössä on enemmän teologista kirjallisuutta kuin missään muualla maailmassa Vatikaania lukuun ottamatta.

Ensimmäisen kuukauden työskentelin 3-4 päivänä viikossa *Evangelical Lutheran Church in America* (ELCA) arkistossa (*Archives of The Evangelical Lutheran Church in America*, AELCA) Elk Grove Villagessa, Chicagon luoteisella esikaupunkialueella. Liki 2,5 tuntia kestävä työmatkani kuljin busseilla ja junalla. Koska työmatkoihin kului päivässä yhteensä lähes viisi tuntia, työpäivien pituudet venyivät 12-13 tuntiin. Aiemmin varsin hajallaan eri puolilla Yhdysvaltoja olleet ELCA:ta edeltäneiden luterilaisten kirkkokuntien arkistot on nyt yhdistetty saman katon alle, joten AELCA:n kokoelmat ovat verraten laajat. Luonnollisesti muiden luterilaisten kirkkokuntien, kuten Missourin ja Wisconsinin synodien paperit ovat omissa arkistoissaan, ja joidenkin merkittävien ELCA:an ja sen edeltäjiin kuuluneiden kirkonmiesten, seminaarien ja synodien paperit ovat yhä sijoitettuna muualle, mutta valtaosa Amerikan luterilaisten arkistomateriaalista, etenkin 1900-luvulta, on löydettävissä AELCA:sta. AELCA:n henkilökunta oli hyvin avuliasta ja heillä oli aikaa tutkijoille, sillä arkistossa vierailee suhteellisen vähän tutkijoita. Arkistomateriaalin saanti on nopeaa ja mutkatonta. Valokopiointi oli mahdollista, mutta suhteellisen kallista. Yhden valokopion hinta taisi olla 25 centtiä.

Oma päämääräni oli käydä lävitse vuosien 1944-1952 väliseltä ajalta kaikki Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Amerikan luterilaisten kirkkojen välinen virallinen yhteydenpito, amerikkalaisten toisen maailmansodan jälkeen Suomeen lähettämää jälleenrakennusapua koskeva aineisto sekä *National Lutheran Councilin* ja Missourin synodin välinen yhteistyö Eurooppaan lähetetyn avustuksen osalta. Perehdyin perinpohjaisesti *National Lutheran Councilin*, *Lutheran World Reliefin* ja *United Lutheran Church in America* arkistoihin AELCA:ssa. Minulla oli huomattava määrä muilta tutkijoilta saatua, AELCA:sta kopioitua materiaalia jo ennen Chicagon matkaa, mutta tutkittavaa oli edelleen valtavasti. Kirjoitin kuukauden aikana pitkästi yli sata sivua muistiinpanoja ja otin useita satoja valokopioita. AELCA on hyödyllinen tutkimuskohde niille, jotka tutkivat esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suhdetta luterilaiseen maailmanliittoon (LML) tai Amerikan luterilaisiin kirkkoihin, luterilaisten kirkkojen suhdetta Kirkkojen maailmanneuvostoon (KMN), Euroopan jälleenrakennusta tai suomalaisten tekemää lähetystyötä 1900-luvulla.

Saatuani tutkimustyön AELCA:ssa päätökseen keskityin kirjastotutkimukseen JKM Libraryssä ja Regensteinissa. Arkisto- ja kirjastotutkimuksen lisäksi keskustelin tutkimukseeni liittyvistä kysymyksistä ja amerikan-luterilaisten historiasta muun muassa professori Cynthia Jürissonin, professori Kurt Hendelin, tohtori Martin E. Martyn, JKM Libraryn arkistohoitaja David Lindbergin ja AELCA:n pääarkistohoitaja Elisabeth Wittmanin kanssa.

Koska työskentelin viimeisen kuukauden Hyde Parkin alueella, minulla oli alkumatkani paremmat mahdollisuudet osallistua Lutheran School of Theology at Chicagossa järjestettyihin tapahtumiin ja kam-

puselämään, sekä tavata muita opiskelijoita. Vaikka LSTC:n opetus on yliopistotasoisista, siellä vallitsee yliopistomaailmaa yhteisöllisempi, tiiviimpi ja myös hengellisesti aktiivisempi ilmapiiri. LSTC on ELCA:n pappisseminaari, joten tuleva seurakuntatyö on vahvasti mielessä ja esillä jo opiskeluvaiheessa. LSTC:ssä on aktiivisen hartauselämän lisäksi paljon muuta toimintaa: vierailevia luennoitsijoita, vuodenaikaan tai kirkkovuoteen liittyviä juhlia, opiskelijabileitä sekä yhteisiä tapahtumia muiden kristittyjen kirkkokuntien seminaarilaisten ja LSTC:n muslimi-opiskelijoiden kanssa. Eräs LSTC:n suurimmista rikkauksista on sen kansainvälisyys.

Saatuani suunnittelemani tutkimustyön valmiiksi palasin takaisin Suomeen pari viikkoa aiottua aiemmin, 15.11.2004. Chicagoon tekemäni opinto- ja tutkimusmatka oli väitöskirjani kannalta välttämätön. Se oli myös minulle itselleni, niin pappina, tutkijana kuin ylipäätään ihmisenä erittäin hyödyllinen ja mielenkiintoinen matka. Tutustuin Amerikan luterilaisten kirkkojen ajankohtaisiin kysymyksiin ja kirkolliseen elämään, olin yhteydessä Amerikan suomalaisten siirtolaisten kanssa ja solmin useita ystävyys-suhteita LSTC:n opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Erityisen mielenkiintoiseksi matkani teki se, että syksyn aikana pidettiin Yhdysvalloissa presidentinvaalit. Vaalit tarjosivat erinomaisen tilaisuuden lukuisille poliittikkaa, uskontoja, talous- ja kulttuurielämää sekä sosiaalisia asioita koskeville keskusteluille. Tahdonkin välittää Kirkon Ulkoasiain Osastolle lämpimät kiitokseni saamastani stipendistä ja taloudellisesta tuesta. Haluan myös suositella Lutheran School of Theology at Chicagoo kaikille niille jatko-opiskelijoille, jotka arvelevat voivansa hyötyä opiskelusta Yhdysvalloissa ja harkitsevat kyseisen stipendin hakemista.

Haettavana olevat stipendit

Ulkoasiain osaston välittämät stipendit

Stipendit Yhdysvaltoihin

Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa opiskelua varten on haettavana stipendi lukuvuodeksi 2005-2006. Stipendi kattaa asumis- ja opiskelukulut, mutta ei matkoja. Sopii hyvin opintojensa loppuvaiheessa olevalle opiskelijalle tai vastavalmistuneelle.

Hakuaika: 15.6.2005 mennessä.

Hakemus saa olla vapaamuotoinen, mutta siihen tulee sisältyä selvitys opinnoista, CV ja kahden suosittelijan nimet.

Kirkkomme myöntää vuosittain yhden stipendin Lutheran School of Chicagoon 3-5 kuukaudeksi. Jatko-opiskelijalle sopiva stipendi kattaa opinto-oikeuden ja asumisen, mutta ei matkoja. Hakuaika on jatkuva.

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

LML:n stipendiohjelman painopiste on "kolmannen maailman" sekä entisen Itä-Euroopan kirkkojen tai niihin kohdistuvan tutkimuksen tukemisessa.

Teollistuneen maailman (Eurooppa, Pohjois-Amerikka) kirkkojen jäsenille stipendejä myönnetään vain erityisistä, tarkoin perustelluista syistä.

Stipendijakso voi vaihdella 3-12 kuukauteen.

Akateemisten, esim. teologisten, opiskelijien lisäksi ohjelman puitteissa tuetaan myös käytännöllisempää, ei-akateemista opiskelua.

Stipendit ovat haettavissa vuoden 2005 syyskuun 15. päivään mennessä.

Eurooppaan

Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan

Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan

Edellytyksenä näiden stipendien saamiselle on opiskelumaan kielen alkeiden hallinta ja loppuvaiheessa olevat teologian opinnot. Stipendit sopivat myös vastavalmistuneille. Stipendiaattijakso joko koko lukuvuosi tai 3-4 kk. Hakuaika puoli vuotta ennen aiottua opintojen alkamista (= lukukauden alkua).

Baijerin maakirkko Saksassa myöntää kirkollemme vuosittain 8-10 stipendiä **Erlangeniin**. Stipendi käsittää 1-5 kk opinnot tai kuukauden kielikurssin Erlangenissa. Stipendi kattaa asumisen ja opinnot, mutta ei matkoja. Stipendi on tarkoitettu jatko-opintojen harjoittajille.

Lämpiä tietoja kaikista näistä stipendeistä ja hakuprosessista on saatavissa **Kirkkohallituksen ulkoasiain osastosta/Teologiset asiat, työalasihteeri Kaisamari Hintikka, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802353, s-posti: kaisamari.hintikka@evl.fi**

Ulkoasiain osaston kotisivu

KUO:n kotisivun osoite on <http://www.evl.fi/kkh/kuo/>. Sivulta löytyy tiedot mm. avoimista työpaikoista ja haettavana olevista stipendeistä. Reitti kirkon kotisivun (www.evl.fi) kautta on palveluja → kirkon ulkomaansuhteet ja ekumeeniset yhteydet.

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUS-LEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/ KIRKKOHALLITUKSEN ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 Helsinki

Hyvä opiskelijatilaaja! Mikäli osoitteesi vaihtuu tai haluat lopettaa Reseptio-tilauksen, pyydämme sinua ystävällisesti ilmoittamaan: toimistosihiteeri Hilka Ranki, Systemaattisen teologian laitos, Aleksanterinkatu 7 PL 33, 00014 Helsingin yliopisto, p. 09-191 23030

Tässä numerossa

Osana juhlallisuuksia "Kirkko Suomessa 850 vuotta" kolmen kirkon johtajat vierailivat Roomassa tammikuussa. Arkkipiispa Jukka Paarma, arkkipiispa Leo sekä piispa Józef Wróbel toimittivat yhdessä Pyhän Henrikin messun Santa Maria Sopra Minerva -kirkossa 19.1.2005. Paavi Johannes Paavali II otti ekumeenisen delegaation vastaan 15.1.

Kirkkojen Maailmanneuvoston yhdeksäs yleiskokous pidetään Brasilian Porto Alegressa 14.-23.2.2006. Valmistautuminen kokoukseen on aloitettu ekumeenisessa yhteistyössä. Keskeisenä aiheena ovat kysymykset ekumeenisen liikkeen tulevaisuudesta.

Reseptio kiittää professori Matti Kotirantaa hänen kymmenvuotisesta palvelustaan lehden toimitussihteerinä ja toivottaa tehtävään tervetulleeksi teol. yo Tapani Saarisen.
